

שבת פרק ראשון יציאות השבת

מתוך "גמרא נוה"ה

על שם הורי נפתלי ו'תנה הולנדר חכ"מ

(שבת ב, א)

משנה :

יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ ;
(יציאות השבת: הוצאות שמרשות לרשות האמורות לשבת; ובגמרא מפרש דהכנסות נמי קא קרי 'יציאות',
הואיל ומוציא מרשות לרשות;
שתיים שהן ארבע בפנים לאותן העומדים בפנים: שתיים מן התורה: הוצאה והכנסה דבעל הבית; ובפרק 'הזורק'
(לקמן צו:) ברישיה - נפקא לן מ'ויצו משה ויעבירו קול במחנה [לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש
ויכלא העם מהביא] [נשמות לו.ו]: לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים להביא נדבה למחנה לוויה, ויום השבת
היה, כדיליף התם; ועל שתיים אלו - חייב חטאת על שגגתו, ועל זדונו כרת, ועל התראתו סקילה; וכן בכל
מלאכת שבת;

שהן ארבע - מדבריהם הוסיפו שתיים לאסור לכתחלה, ואם עשה - פטור; ולקמן מפרש להו ואזיל;

ושתיים שהן ארבע בחוץ: שתיים מן התורה: הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ, ושתיים מדבריהם: כשהמלאכה
נעשית על ידי שנים, זה עוקר וזה מניח - לכתחלה אסור, ואם עשה - פטור, כדיליף בגמרא (דף ג.) 'שנים
שעשאוה - פטורים'.

כיצד ?

העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים,

1. פשט העני את ידו לפנים (וחפץ בתוכה) ונתן לתוך ידו של בעל הבית (דעביד ליה עקירה ברשות הרבים והנחה ברשות היחיד),
2. או שנטל מתוכה והוציא (החפץ והניח ברשות הרבים, שעשה מלאכה שלמה - והרי שתיים מן התורה לעומד בחוץ)
- העני חייב (דעביד ליה עקירה ברשות היחיד והנחה ברשות הרבים) ובעל הבית פטור (פטור לגמרי, ואפילו לכתחלה מותר, דהא לאו מידי עבד; והכי מפרש בגמרא (דף ג.)).

3. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני,

4. או שנטל מתוכה והכניס

- בעל הבית חייב (והרי שתיים מן התורה לעומד בפנים) והעני פטור;

5. פשט העני את ידו לפנים (דעביד ליה עקירה) ונטל בעל הבית מתוכה (והניח בפנים ועביד ליה בעל הבית הנחה),

6. או שנתן לתוכה (דעביד ליה בעל הבית עקירה) והוציא (העני, והניח) - שניהם פטורין (שלא עשה האחד מלאכה שלימה; אבל אסורין לעשות כן לכתחלה, שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת;
הרי שתיים מדבריהם: אחת לעני בחוץ, ואחת לבעל הבית בפנים; ואי תימא שנים הן לכל אחד ואחד: עקירה לעני ועקירה לבעל הבית, הנחה לעני והנחה לבעל הבית - לקמן פריך לה, ומשני: דלא חשיב אלא עקירות שהן תחלת המלאכה ואיכא למימר שמא יגמרוה);

7. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה,

8. או שנתן לתוכה והכניס - שניהם פטורין.

גמרא :

תנן התם (במסכת שבועות פ"א מ"א) : **'שבועות** (של ביטוי להרע או להיטיב) **שתיים** (שתיים הן להתחייב עליהן קרבן עולה ויורד האמור בפרשה (ויקרא ה), דנפקי מ'להרע או להטיב' דמשמע להבא: "אוכל" ו"לא אוכל") **שהן ארבע** (יש לך לרבות עוד שתיים מריבוי הכתוב לכל אשר יבטא האדם [ויקרא ה,ד] לרבות לשעבר: "אכלתי" - ולא אכל, "לא אכלתי" - ואכל),

(שבת ב, ב)

ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע, מראות נגעים שנים שהן ארבע, יציאות השבת שתיים שהן ארבע; מאי שנא הכא דתני 'שנים שהן ארבע בפנים ושנים שהן ארבע בחוץ', ומאי שנא התם דתני 'שתיים שהן ארבע' ותו לא?

(**ידיעות הטומאה** האמורות בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה,ב-ג) או נפש כי תגע [ויקרא ה,ב]: או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם; וכן [ויקרא ה,ג]: או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם], ואמרין במסכת שבועות (פ"א דף ז ע"ב) שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו: שלאחר שנטמא אכל קודש או נכנס למקדש, וילפינן התם (דף ט.) שאינו מתחייב אלא בידיעה תחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, כגון שידע שנטמא ונעלם ממנו טומאה ואכל

קדש, ומשאל - ידע שאכלו בטומאה; שתיים הן ממשמעות הכתוב (ויקרא ה,ב) ונעלם ממנו והוא טמא - משמע שנעלם ממנו טומאה אבל זכור הוא שאכל קדש, ושזה מקדש - הרי שתיים: העלם טומאה לגבי קדש [1], והעלם טומאה לגבי מקדש [2]

שהן ארבע יש לך לרבות עוד שתיים מריבוי **ונעלם ונעלם** שתי פעמים (ויקרא ה, פסוקים ב-ג) - לרבות את הזכור לטומאה אבל נעלם ממנו קדש: כסבור שחולין הן; או נעלם ממנו מקדש

מראות נגעים ליטמא בהן - שנים הן: 'שאת' ו'בהרת'

שהן ארבע מריבוי 'טפחת', שהוא משמע טפילה, כמו ספחני נא אל אחת וגו' (שמואל א ב,לו) - מרבה טפילה לזו ולזו: תולדה לשאת ותולדה לבהרת; ושנו חכמים: 'בהרת' - עזה כשלג; שניה לה - כסיד ההיכל; שאת - כצמר לבן, שניה לה כקרום ביצה; 'מְרָאָה' לשון זכר הוא' משום הכי תני שנים שהן ארבעה)

הכא - דעיקר שבת הוא - תני אבות ותני תולדות (יציאות והכנסות:

שהיציאות - אבות הן, דמ'יעבירו קול במחנה (שמות לו,1) לא משמע אלא הוצאות, אלא מסבדא אמרין (בריש

'הזורק' דף צו:1): 'מכדי מרשות לרשות קפיד קרא, מה לי אפוקי מה לי עולי') ; **התם - דלאו עיקר**

שבת הוא - אבות תני, תולדות לא תני: אבות מאי ניהו? -

יציאות, ויציאות תרי הויין (דעני ודבעל הבית ומאי שהן ארבע דקתני התם) ! **וכי**

תימא 'מהן לחיוב ומהן לפטור (יציאות דעני ודבעל הבית לחיוב, ויציאות שתיים של

פטור: שתי עקירות של הוצאה, כגון: פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל עני מתוכה - הרי פטור של בעל

הבית דקחשיב ליה תנא דמתניתין, וכגון פשט העני ידו ריקנית לפניו ונתן בעל הבית לתוכה - הרי פטור שני

של הוצאה (ס"א של עני) שהוא אסור לכתחלה, דגזרין שמא יעשה הנחה על עקירתו, והיינו 'שהן ארבע'

דקתני התם) ' - **והא דומיא דמראות נגעים קתני: מה התם כולהו**

לחיובא (שבאיזו מהן שנטמא בה ונכנס למקדש חייב) - **אף הכא נמי כולהו**

לחיובא ! (ולהכי פריך ממראות נגעים, דאילו שבועות וידיעות - פלוגתא היא, דאיכא מאן דאמר

בשבועות (דף כה.) אינו חייב אלא על העתיד לבא, ובידיעות נמי איכא למאן דאמר (שם יד:) אינו חייב אלא על

העלם טומאה.)

אלא אמר רב פפא: **הכא דעיקר שבת הוא, תני חיובי** (כדמפרש לקמיה: שתי

הוצאות ושתי הכנסות, וכולן לחיוב ביחיד שעשאו: עני לבדו או בעל הבית לבדו) **ופטורי; התם**

דלאו עיקר שבת הוא - חיובי תני, ופטורי לא תני.

חיובי מאי ניהו? - יציאות (כלומר: 'יציאות' קתני, דמשמע הוצאה; לכך מתמה: הי

מחיובי קתני? על כרחך יציאות לחודיהו, ותרתיהו הוא דהויין ומשני הכנסות נמי קתני בהדיהו); **יציאות**

תרתיהו? !

שתיים דהוצאה ושתיים דהכנסה.

והא 'יציאות' קתני?

אמר רב אשי: **תנא - הכנסה נמי 'הוצאה' קרי לה; ממאי? - מדתנן**

'המוציא מרשות לרשות חייב' (קחשיב מנין אבות מלאכות בפרק 'כלל גדול'); **מי**

לא עסקינן דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד, וקא קרי לה

'הוצאה' (דהא על כרחך אהכנסה נמי חייב, כדקתני מתניתין: 'העני חייב', וקתני 'המוציא') !

וטעמא מאי?

כל עקירת חפץ ממקומו - תנא 'הוצאה' קרי לה.

אמר רבינא: **מתניתין (דהכא) נמי דיקא** (דהכנסה נמי קרי הוצאה), **דקתני**

יציאות (ועל כרחיך לא מצית מפרש לה דיציאות לחודיהו קאמר, ומאי שהן ארבע - חיובי ופטורי)

וקא מפרש הכנסה לאלתר (דהא מפרש הכנסה ברישא, דקתני 'כיצד? - פשט העני את ידו

לפניו', דהיינו הכנסה, וקתני לה בפירושא דיציאות! אלמא הכנסה נמי קרי לה 'הוצאה') !

שמע מינה.

רבא אמר: (דקשיא לך לישנא דיציאה בין הכא בין התם?) **רשויות קתני: 'רשויות**

שבת שתיים (רשות היחיד ורשות הרבים - שהן ארבע בפנים כו', כלומר: ועל ידיהן יש לך ארבע איסורין

בפנים, וכנגדן בחוץ, ומהן לחיוב, ומהן לפטור; וההיא דשבועות - כולהו לחיובא כדאוקימנא) .

אמר ליה **רב מתנה לאביי: הא תמני הויין? תרתי סרי הויין** (ארבעה

חיובי ותמניא פטורי: שתי עקירות לעני בלא הנחה, ושתי הנחות בלא עקירה, וכן לבעל הבית, כגון: פשט

העני את ידו מליאה לפניו ונטל בעל הבית מתוכה - הרי עקירה לעני והנחה לבעל הבית; או שנתן לתוכה

והוציא - הרי עקירה לבעל הבית והנחה לעני, וכן 'פשט בעל הבית כו' כדקתני לה) ! ?

וליטעמיך שיתסרי הויין (דאיכא למיחשב נמי הנך פטורי דמיתנו גבי חיובי: העני חייב ובעל

הבית פטור, וכן בעל הבית חייב והעני פטור) ! ?

אמר ליה: הא - לא קשיא: בשלמא

(שבת ג, א)

בבא דרישא 'פטור' ו'מותר' לא קתני (העני חייב ובעל הבית פטור, ובעל הבית

חייב והעני פטור: דפטור מחטאת ומותר לכתחלה, דהא לאו עקירה עבד ולא הנחה עבד, שהאחר הניחה

בידו), **אלא בבא דסיפא, דפטור אבל אסור** (פטור מחטאת אבל אסור מדבריהם

לכתחלה) - **קשיא** [שיש שנים עשרה מקרים].

מי איכא בכלי שבת פטור ומותר? והאמר שמואל: כל פטורי

דשבת - פטור אבל אסור, בר מהני תלת דפטור ומותר: צידת

צבי, וצידת נחש, ומפיס (עוצר שתפתח ותצא הליחה) **מורסא** (קויסטור"א
[אוצר לועזי רש"י: פצע מזוהם, כוויה] [כנראה הכוונה לכוויה שיש בה בועות שפוחים
אותם להקל את הכאב]) ! (כולהו בפרק 'רבי אליעזר אומר האורג', בסיפיה; והתם מפרש
טעמייהו: מנא ליה בהו דפטור ומותר.)

כי איצטריך ליה לשמואל פטורי (לאשמעין דפטור ומותר) **דקא עביד
מעשה** (בהנך דאית בהו מעשה - כגון הני תלת, ותו ליכא); **פטורי דלא קא עביד
מעשה איכא טובא** (כגון הנך דבבא דרישא).

מכל מקום תרתי סרי הויין?

פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב (כגון עקירות, שהן תחלת המלאכה,
דאיכא למגזר דילמא גמור לה), **דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת - לא קא חשיב**
(אבל הנחות לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת, דהא ליכא עקירה גבי האי; ו'ארבע' דקתני - בכל חד תרתי
דחיובא ועקירה דפטורא, דתרתי נינהו: פשט העני ידו מלאה לפניו - הא חדא; או שנתן לתוכה בעל הבית וידו
של עני היתה ריקנית - הא תרתי; וכן באידך; ורבותי' אומרים: פשיטות יד לפניו [לגבי שניהם] בין מלאה בין
ריקנית - היא תחלת המעשה, וההוא - הוא דקחשיב דהו להו תרתי בעני ותרתי בבעל הבית; כל חיוב ופטור
במסכת שבת - בחטאת קאי, ובשוגג).

'שניהן פטורין'? **והא אתעבידא מלאכה מביניהו?** [עיי' תוספות]
תניא: **'רבי אומר** (ויקרא ד, כז) **[ואם נפש אחת תחטא בשגגה] מעם הארץ בעשותה** [אחת ממצות
ה' אשר לא תעשנה ואשם] **(גבי חטאת כתיב): העושה את כולה ולא העושה את
מקצתה** [אולי הדרש על פי המפיק באות ה, כלומר: בעשותו אותה, כולה,
בשלמות]: **יחיד ועשה אותה - חייב; שנים ועשו אותה - פטורין**.
איתמר נמי: **אמר רבי חייא בר גמדה:** **נזרקה מפי חבורה, ואמרו:**
'בעשתה' - יחיד שעשה חייב, שנים שעשו פטורין.

בעי מיניה רב מרבי: **הטעינו חבריו** (שהיא גופו ברשות היחיד והטעינו חבריו,
דאיהו גופיה לא עקר מידי) **אוכלין ומשקין** (אורחא דמילתא נקט: דבר הצריך לשבת, ודרך בני
אדם להתעסק בהן בשבת) **והוציאן לחוץ - מהו? עקירת גופו** (שעקר את רגליו מן
הבית לאחר שנטען) **כעקירת חפץ ממקומו דמי, ומיחייב? או דילמא לא?**
אמר ליה: חייב, ואינו דומה לידו (הפשוטה לפניו וגופו לחוץ ונתן בעל הבית
לתוכה, דפטור ביה תנא דמתניתין אף לעני שהוציאה); **מאי טעמא? גופו ניח** (על גבי
קרקע, והויא עקירה), **ידו לא ניח** (הלכך כי הוציאה - לא עקר מידי, ואין דרך הוצאה בלא
עקירה והנחה). **(לשון אחר: ידו בתר גופו גרידא - לא גרסינן, דיתירא היא.)** [עיי' תוספות ד"ה
מאי טעמא]

(שבת ג, ב)

אמר ליה רבי חייא לרב: **בר פחתי** (בן גדולים) **! לא אמינא לך כי קאי**
רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחרייתי דילמא לאו אדעתיה
(כלומר: שאין לבו למסכת זו, שמא יתבייש) ! דאי לאו דרבי גברא רבה הוא -
כספתייה, דמשני לך שינויא דלאו שינויא הוא, השתא מיהת שפיר
משני לך, דתניא: 'היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום (דהיינו דומיא
דהטעינו חברו בשבת, דהכא והכא ליכא עקירה דאיסור גביה) **והוציאן לחוץ משחשיכה -**
חייב לפי שאינו דומה לידו (הפשוטה לפניו וגופו לחוץ ונתן חברו לתוכה).

אמר אביי: **פשיטא לי** (ממתניתין): **ידו של אדם** (הפשוטה לרשות אחרת) **אינה**
לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד (אינה נזרקת אחר גופו לגמרי להיות כרשות שהוא
עומד בה, בין שהוא רשות היחיד בין שהוא רשות הרבים): **כרשות הרבים לא דמיא מידו**
דעני (דקתני מתניתין דכי נטל בעל הבית מתוכה - פטור), **כרשות היחיד לא דמיא** (אם
פשוטה לרשות הרבים) **מידו דבעל הבית** (דקתני: נטל עני מתוכה - פטור);

בעי אביי: (השתא דחזינו דלאו בתר גופו שדינן לה לענין איחויבי מדאורייתא, אלמא איפולג
רשותא) **ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית** (מי אחמור עלה רבנן למיהוי כרמלית:
דהיכא דהושיט ידו מלאה לרשות אחרת - לא יחזירנה אצלו ותהא כך פשוטה עד שתחשך, דכיון דלאו בתר
גופו גרידא - נעשית לה רשות אחרת מדרבנן, דגזור רשות מדבריהם לשבת: שאסור להכניס ולהוציא ממנו
לרשות היחיד ולרשות הרבים, ושמו 'כרמלית', כדתניא בפרקין (דף ו.) 'ארבע רשויות לשבת'; 'כרמלית' - לשון
יערו וכרמלו [ישעיהו י"ח] שאינו לא הילוך תמיד לרבים, ולא תשמיש רשות היחיד)? **: מי קנסוה**
רבנן לאהדורי לגביה (הואיל והתחיל בה באיסור) **או לא?**

תא שמע: **'היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ'**, **תני חדא 'אסור**
להחזירה', **ותני אידך 'מותר להחזירה'**; **מאי? לאו בהא קמיפלגי:**
דמר סבר ככרמלית דמיא ומר סבר לאו ככרמלית דמיא?

לא! דכולי עלמא ככרמלית דמיא, ולא קשיא: **כאן למטה מעשרה**
(למטה מעשרה טפחים - רשות הרבים הוא, קנסוה רבנן ושויוה כרמלית דלא ליהדרה), כאן למעלה

מעשרה (דאזיר – 'מקום פטור' הוא, כדתנן ב'הזורק' (לקמן ק.) 'הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים - כזורק באזיר ופטור, דלא הוי רשות הרבים למעלה מעשרה, הלכך לא קנסוה: דלאו איסורא עביד) ; ואיבעית אימא: אידי ואידי למטה מעשרה, ולא ככרמלית דמיא (למהוי רשות לעצמה), ולא קשיא: כאן (הושיטה) מבעוד יום, כאן (הושיטה) משחשיכה: מבעוד יום לא קנסוה רבנן (הושיטה מבעוד יום - מחזירה משתחשך, דלאו רשות לעצמה היא, אלא בתר גופו גרידא), משחשיכה (הושיטה משחשיכה) קנסוה רבנן (ולא שתהא רשות לעצמה, דאם כן אף מבעוד יום מיתסרא, אלא קנסא בעלמא).

אדרבה, איפכא מסתברא!: מבעוד יום, דאי שדי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת - ליקנסוהו רבנן; משחשיכה, דאי שדי ליה אתי בהו לידי חיוב חטאת - לא ליקנסוהו רבנן! (כלומר: היכא דהושיטה מבעוד יום שאם תאסרנה להחזירה וישליך מידו החפץ כדי להקל טרחו לא אתי לידי חיוב חטאת: דלא הוי עקירה בשבת אלא הנחה לחודיה, ואיסורא דרבנן הוא דאיכא, דעשה מקצתה, וכדתנן *שניהן פטורין*, אבל אסורין קנסוהו רבנן שלא יחזירה; אבל היכא דהושיטה משחשיכה, דאי שדי ליה מידו על ידי קנס שתאסרנה להחזירה - נמצא מתחייב חטאת אם שוגג הוא, דעביד ליה עקירה והנחה - לא קנסוהו רבנן, דמוטב שלא נקנסו משגגו ללא לידי חילול שבת דאורייתא!)

ומדלא קא משנינן הכי (ומדלא חיישת להכי) - תפשוט (בעיא) דרב ביבי בר אביי (דלא נמנעו חכמים מלהעמיד דבריהם מפני חשש שמא לא יעמוד האדם בהם ויעשה איסור חמור), דבעי רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור (בשבת בשוגג ומזכר שהוא שבת קודם שתאפה, וקיימא לן (לקמן דף ק"ז): דרדיית הפת - שבות היא, שהיא חכמה ואינה מלאכה) התיירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת (את האיסור מדבריהם, וירדנה קודם שתאפה ויתחייב משום אופה, שהוא אב מלאכה) או לא התיירו (או לא התיירו לרדותה ולהוציאה מן התנור)? תפשוט דלא התיירו!

הא - לא קשיא, ותפשוט; ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט ולא קשיא: כאן בשוגג כאן במזיד: בשוגג לא קנסוה רבנן, במזיד קנסוה רבנן; (ודרב ביבי לא תפשוט מהכא לא לאיסור ולא להיתר, דהאי דלא קנסוה בשוגג - לאו משום חששא דדילמא שדי להו מידה הוא, אלא משום דלא עבד איסורא במזיד, וחזרת ידו אינה אפילו שבות אי לא משום קנסא, והכא לא קניס; אבל רדיית הפת - שבות הוא, ונגזרה במזיד, ומשום קודם שיבא לידי חיוב חטאת לא בטלו גזירתם; ולאיסור נמי לא תפשוט מדקנסו במזיד: דהתם ליכא למיחש דילמא לישדניהו שיתחייב מיתת בית דין, אבל הכא - אי קנסינן ליה מלרדות - על כרחין יתחייב מיתת בית דין!)

ואיבעית אימא: אידי ואידי בשוגג, והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי: מר סבר קנסו שוגג אטו מזיד, ומר סבר לא קנסו שוגג אטו מזיד; ואיבעית אימא: לעולם לא קנסו, ולא קשיא: כאן לאותה חצר

(שבת ד, א) כאן לחצר אחרת (לאותה חצר שהוא עומד בתוכה - מותר להחזירה, אבל לחצר אחרת הסמוכה לה - אסור לזרוקם), כדבעא מיניה רבא מרב נחמן: היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ - מהו להחזירה לאותה חצר? אמר ליה: מותר; לחצר אחרת מהו? אמר ליה: אסור. ומאי שנא?

לכי תיכול עלה כורא דמילחא (בבדיחותא אהדר ליה: כשתמדוד לי כור של מלח אומר לך טעמו של דבר; לישנא אחרינא: לכשתאכל עליה כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו): התם לא איתעבידא מחשבתו (שנתכוון לפנותה מחצר זה - לא נתקיימה, הלכך לא גזרו) הכא איתעבידא מחשבתו (אבל לחצר אחרת נתקיימה מחשבתו, וגזרו, דילמא זימנא אחרית שדי להו לרשות הרבים)!

גופא: בעי רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור, התיירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת או לא התיירו? אמר ליה רב אחא בר אביי לרבינא: היכי דמי?: אילימא בשוגג ולא אידכר ליה (קודם אפייה על שגגתו שהיא שבת, או שמלאכה זו אסורה) - למאן התיירו (הא לא מסיק אדעתיה לבה לישאל על כך)? ואלא לאו דאיהדר ואידכר (קודם אפייה) - מי מחייב (חטאת באפייתו)? והתנן [שבת פ"א מ"ו]: 'כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה' (תחלת המלאכה וסופה - לא נודעה לו שגגתו עד שנגמרה עבירה) 'אלא במזיד?' 'קודם שיבא לידי איסור סקילה' מיבעי ליה!?

אמר רב שילא: לעולם בשוגג, ולמאן התירו? – לאחרים (אחר שראה ובא לפנינו לישאל לרדותה קודם שיבא חבירו לידי חיוב חטאת).

מתקיף לה רב ששת: וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירו (וכי אומרים לו לאדם צא וחטא איסור קל כדי שלא יתחייב חבירו עונש חמור)?
אלא אמר רב אשי: לעולם כמזיד, ואימא 'קודם שיבא לידי איסור סקילה' (ובלשון פשיטותא ולא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא מילתא דרב ביבי).
רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא: אמר רב ביבי בר אביי: הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה:

פשט העני את ידו [לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית, או שנטל מתוכה והוציא - העני חייב ובעל הבית פטור]:
אמאי חייב? והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה על ארבעה (דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה, וידו לאו מקום ארבעה הוא, וקתני לה מתניתין בין לעקירה בין להנחה, דקתני 'ונתן לתוך ידו של בעל הבית' - הרי הנחה, 'או שנטל מתוכה' - הרי עקירה) - וליכא?

אמר רבה: הא מני? רבי עקיבא, דאמר: לא בעינן מקום ארבעה על ארבעה, דתנן [שבת פ"א מ"א]: 'הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרין'; רבי עקיבא סבר: אמרינן 'קלוטה' (החפץ, הואיל ונקלט באוירה של רשות הרבים) כמי שהונחה דמיא (ואף על גב דלא נח) 'ורבנן סברי: לא אמרינן 'קלוטה' כמי שהונחה דמיא'.

למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמיא

(שבת ד, ב)

ובתוך עשרה פליגי (דאילו למעלה מעשרה לאו אויר רשות הרבים הוא, אלא אויר מקום פטור הוא, ואפילו קלוטה ליכא)? והא מיבעיא בעי לה רבה, דבעי רבה: למטה מעשרה פליגי, ובהא פליגי: דרבי עקיבא סבר 'קלוטה' כמי שהונחה דמיא 'ורבנן סברי לא אמרינן 'קלוטה' כמי שהונחה דמיא', אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור, ודכולי עלמא לא ילפינן זורק ממושיט (דאילו במושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אפילו למעלה מעשרה קיימא לן בפרק 'הזורק' דחייב, דיליף מעגלות של מדבר: שמושיטין את הקרשים מזו לזו, והן רשות היחיד, וביניהם רשות הרבים, ולא היו זורקים אותן שלא יתקלקלו)? או דילמא למעלה מעשרה פליגי, ובהא פליגי: דרבי עקיבא סבר ילפינן זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן זורק ממושיט, אבל למטה מעשרה דברי הכל חייב: מאי טעמא? - אמרינן 'קלוטה' כמי שהונחה דמיא?
הא - לא קשיא: בתר דאיבעי - הדר איפשיטא ליה דסבר רבי עקיבא קלוטה כמי שהונחה דמיא.
ודילמא הנחה הוא דלא בעיא (מדקתני 'רבי עקיבא מחייב') הא עקירה (מעל גבי מקום ארבעה) בעיא (מדלא קתני 'רבי עקיבא מחייב' שתיים: אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה)?

אלא אמר רב יוסף: הא מני? - רבי היא.
הי רבי? אילימא הא רבי, דתניא: 'זרק' (מרשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע) ונח על גבי זיז כל שהוא (כל עץ היוצא מן הכותל קרי 'זיז'): רבי מחייב (אלמא דלא בעי הנחה על מקום ארבעה) וחכמים פוטרין?
התם כדבעינן למימר לקמן: כדאביי, דאמר אביי: הכא - באילן העומד ברשות היחיד ונופו נוטה לרשות הרבים, וזרק ונח אנופו: דרבי סבר אמרינן 'שדי נופו בתר עיקרו' (והוי כמונח ברשות הרבים על מקום ארבעה, דעיקר מחשב ליה לנוף), ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו!

אלא הא רבי, דתניא: 'זרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע: רבי מחייב וחכמים פוטרין', ואמר רב יהודה אמר שמואל: מחייב היה רבי שתיים: אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה (דהוי כאלו נח ברשות היחיד וחזר ונעקר משם והכניס לרשות הרבים), אלמא לא בעי עקירה ולא הנחה על גבי מקום ארבעה על ארבעה!
הא - איתמר עלה רב ושמואל דאמרי תרווייהו:

(שבת ה, א)

לא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה (שיש לה גג), דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמיא (דבר שתוס מכל צד הוי כמלא חפצים עד גגו, דאין אוירו חשיב 'אויר', הלכך כל הנזק לתוכו הוי כמונח), אבל שאינו מקורה לא! וכי תימא 'הכא נמי במקורה, התינח ברשות היחיד מקורה (דבעל הבית), ברשות הרבים מקורה מי חייב (אלא רשות הרבים דעני, מי מוקמת ליה במקורה)? והאמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: המעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים מקורה – פטור, לפי שאינו דומה לדגלי מדבר (וכל מלאכות דבשבת – ממשכן גמרי לקמן, מדנסמכה פרשת שבת לפרשת משכן ב'ויקהל')! אלא אמר רבי זירא: הא מני (דלא בעי מקום ארבעה)? – אחרים היא, דתניא: 'אחרים אומרים: (זרק חפץ וקבלו אחר), עמד (המקבל) במקומו וקבל – חייב (הזורק, דאיהו עבד עקירה והנחה), עקר (המקבל) ממקומו (ורץ לקראת החפץ) וקבל – פטור (הזורק, דלא איתעביד הנחה מנחו)'; 'עמד במקומו וקבל חייב'? הא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה וליכא? אלא שמע מינה לא בעינן מקום ארבעה!

ודילמא הנחה הוא דלא בעינן, הא עקירה בעינן, והנחה נמי דילמא דפשיט כנפיה (פרס בגדו, דהוי ארבעה) וקיבלה, דאיכא נמי הנחה? אמר רבי אבא: מתניתין – כגון <שקבל בטרסקל> והניח על גבי טרסקל (ס), דאיכא נמי הנחה. והא 'ידו' קתני? תני 'טרסקל שבידו'.

התינח טרסקל ברשות היחיד, אלא טרסקל שברשות הרבים – רשות היחיד הוא (ואמאי מחייב משום הוצאה)! לימא (מתניתין, דלא חשיב ליה רשות היחיד) דלא כרבי יוסי ברבי יהודה, דתניא: 'רבי יוסי ברבי יהודה אומר: נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל, זרק (מרשות הרבים) ונח על גביו – חייב (דאף על גב דלמטה לא הוי קנה רחב ארבעה, הואיל ובראשו ארבע – אמרינן גוד אחית מחיצה והוי רשות היחיד גמור)', דאי כרבי יוסי ברבי יהודה – פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני אמאי חייב? מרשות היחיד לרשות היחיד קא מפיק?

אפילו תימא רבי יוסי ברבי יהודה: התם למעלה מעשרה (הוי רשות היחיד, הואיל ורחב ארבעה) הכא למטה מעשרה. קשיא ליה לרבי אבהו: מי קתני 'טרסקל שבידו'? והא 'ידו' קתני!?

אלא אמר רבי אבהו: כגון ששלשל ידו (השפיל, כמו 'היה משלשל בחבל') למטה משלשה (דהויא כקרקע) וקבלה. והא 'עומד' (העני עומד בחוץ) קתני (והא – 'יושב' הוא [אם מתחת לשלשה])? בשוטה (כופף עצמו); ואיבעית אימא: בגומא (בעומד בגומא וידו סמוכה לשפתה); ואיבעית אימא: בננס.

אמר רבא: איכפל תנא לאשמעינן כל הני (טרח התנא בכל זאת ולא היה לו להודיענו דמוציא מרשות לרשות חייב אלא על ידי דברים הללו, שאין דרכן בכך? לתני 'פשט כנף בגדו לפני', דהוי ארבעה)? אלא אמר רבא: ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה; וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה.

אמר רבי אבין אמר רבי אילעאי אמר רבי יוחנן: זרק חפץ ונח בתוך ידו של חבירו – חייב. מאי קא משמע לן? ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה. והא אמר רבי יוחנן חדא זימנא?

מהו דתימא 'הני מילי היכא דאחשבה הוא לידיה (זה העושה מלאכה נתכוון לתתה ליד חבירו, כי מתניתין), אבל היכא דלא אחשבה הוא לידיה (שהלכה ונחה מעצמו ביד חבירו, דהאי דזריק לא אחשבה ליד חבירו לאנוחה בגווה, דלא נתכוון לכך) אימא לא? – קא משמע לן.

אמר רבי אבין אמר רבי אילעאי אמר רבי יוחנן: עמד (המקבל) במקומו וקיבל – חייב (הזורק), עקר ממקומו וקיבל – פטור (הזורק: דלא עביד הנחה).

תניא נמי הכי: 'אחרים אומרים: עמד במקומו וקיבל - חייב, עקר ממקומו וקיבל - פטור.'
בעי רבי יוחנן: זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו - מהו? מאי קמבעיא ליה (מאי ספיקא איכא? מאיזה טעמא יפטור? הא עבד עקירה והנחה!)
אמר רב אדא בר אבהו: שני כחות באדם אחד קא מבעיא ליה: שני כחות באדם אחד באדם אחד דמי, וחייב? או דילמא כשני בני אדם דמי, ופטור (דהו להו שנים שעשאוה: דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ולנוח, אלא רץ אחריו ועכבו - הויה ליה עקירה קמייתא בלא הנחה) ?
תיקו.
[עיי' תוספות ד"ה כשני בני אדם דמי ופטור]

אמר רבי אבין אמר רבי יוחנן: הכניס ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציא - חייב.
מתקיף לה רבי זירא: מה לי הטעינו חבירו (דפטור ליה תנא דמתניתין, דקתני א' שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין') מה לי הטעינו שמים: איהו לא עביד עקירה!
לא תימא 'קיבל (= פשט ידו וירדו לתוכה, דלא עבד מעשה) 'אלא 'קלט' (השתא סלקא דעתך כשהיה הקילוח יורד הִכָּה בידו אחת וקבלו בחברתה, דעבד ליה עקירה).
והא בעינן עקירה מעל גבי מקום ארבעה וליכא?
אמר רבי חייא בריה דרב הונא: כגון שקלט מעל גבי הכותל.
על גבי כותל נמי: והא לא נח [ולכן לא היתה עקירה]?
כדאמר רבא: בכותל משופע - הכא נמי בכותל משופע.
והיכא איתמר דרבא?
אהא, דתנן [עירובין פ"י מ"ג]:

(שבת ה, ב)
'היה קורא בספר על האיסקופה (כל ספרים שלהם עשויים כמגילה), ונתגלגל הספר מידו (וראשו אחד בידו) - גוללו אצלו (ובפרק בתרא דעירובין מוקים לה באיסקופת כרמלית, כגון גבוה שלשה ורחבו ארבעה, ורשות הרבים עוברת לפניו, דאי נפל כוליה מידיה ומהדרי ליה מרשות הרבים לאיסקופה - לאו חיוב חטאת איכא, הלכך: השתא דראשו אחד בידו ואין כאן עקירה - אפילו משום שבות נמי לא גזור); היה קורא בראש הגג (שהוא רשות היחיד)
ונתגלגל הספר מידו (וראשו אחד בידו): עד שלא הגיע (ראש התחתון) לעשרה טפחים (התחתונים, שהוא אור רשות הרבים) - גוללו אצלו; משהגיע לעשרה טפחים (אסור לגוללו: דגזור רבנן משום שבות היכא דאוגדו בידו אטו היכא דנפק מידיה כוליה, דלא לייתה, דאיכא חיובא דאורייתא) - הופכו על הכתב (כתבו לצד הכותל והחלק כלפי רשות הרבים: שלא יהא מוטל כל כך בבזיון)', והוינן בה: אמאי הופכו על הכתב? הא לא נח (ואמאי אסור לגוללו אצלו)? ואמר רבא: בכותל משופע (בולט מלמטה ומצר מלמעלה, דנח ליה על אותו שיפוע).
אימור דאמר רבא בספר, דעביד דנייח; מים מי עבידי דנייחי (אלא בדבר שיש לו תוך)?
אלא אמר רבא: כגון שקלט מעל גבי גומא.
גומא?! פשיטא!

מהו דתימא 'מים על גבי מים - לאו הנחה הוא (לאו היינו הנחתן דתהוי עקירתו עקירה, דהא נידי ואזלו)?' - קא משמע לן (דהיינו הנחתן, ועקירתו עקירה).
ואזדא רבא לטעמיה, דאמר רבא: מים על גבי מים היינו הנחתן; אגוז על גבי מים - לאו היינו הנחתו.
בעי רבא: אגוז בכלי, וכלי צף על גבי מים: בתר אגוז אזלינן, והא נייח? או דילמא בתר כלי אזלינן, והא לא נייח, דנייד?
תיקו.
שמן שצף על גבי יין (ועקר השמן והוציאו לרשות הרבים, והוא הדין על גבי מים לענין שבת, אבל לענין תרומה לא סגי דלא נקט יין) - מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבנן,
דתנן [טבול יום פ"ב מ"ה]: 'שמן (של תרומה) שצף על גבי יין, ונגע טבול יום בשמן' (טבול יום פוסל את התרומה מן התורה; [ביבמות בפרק 'הערל' (דף ע"א)]) - לא פסל אלא שמן כלבד (לפי שאינו חבור זה לזה; ושמן - פסול הוא, ולא טמא; הילכך לא פסיל ליה לייך; ולענין שבת נמי הוי כדבר אחר הצף על המים, דלאו היינו הנחתו); רבי יוחנן בן נורי אומר: שניהם מחוברים זה לזה.'!

אמר רבי אבין אמר רבי אילעאי אמר רבי יוחנן: היה טעון אוכלים ומשקין (משמע שלא טענו לכך, אלא היה טעון ברשות היחיד כדי להוליכו מזוית לזוית (או מבעוד יום), ומשקרו רגליו - נמלך) ונכנס ויוצא כל היום כולו - אינו חייב עד שיעמוד (ואחר כך יעקור עצמו לצאת, דעמידת גופו ודאי כעמידת חפץ דמי; הלכך כי עמד ועקר על מנת לצאת - מיחייב; אבל בלא עמידה - ליכא עקירה אלא עקירה ראשונה, והיא לא היתה על מנת לצאת, והתורה לא חייבה אלא מלאכת מחשבת, וגמרינן ממשכן [שחייב] שיתכוין לעשות המלאכה אבל לא יודע שהוא שבת, או כסבור שמלאכה זו מותרת).

אמר אביי: והוא שעמד לפוש (לנוח; ההיא היא עמידה, ועקירה דבתרה הוי עקירה, אבל עומד לכתף = לתקן משאו על כתיפו - לאו עמידה היא): ממאי? מדאמר מר (רבה דהוא רביה דאביי) 'המעביר ארבע אמות ברשות הרבים, ועמד) תוך ארבע אמות, עמד לפוש (וחזר והשלים [ארבע אמות] והניח, או עמד שם) פטור (שלא העביר ארבע אמות בעקירה אחת), לכתף חייב (ואם לכתף עמד בתוך הארבע אמות, וכשהשלים ארבע אמות הניח או עמד שם לפוש - חייב; ועמידה דתוך ארבע - לאו עמידה היא, שהיתה לכתף); חוץ לארבע אמות (המעביר ארבע אמות שלימות ועומד חוץ לארבע אמות): עמד לפוש חייב (אם לפוש עמד - הוי הנחת גופו כהנחת חפץ), לכתף פטור (ואם לכתף עמד - אין זו עמידה, ואם נטלה אחר מידו אחרי כן - שניהם פטורין); מאי קא משמע לן? שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך? הא אמר רבי יוחנן חדא זימנא, דאמר רב ספרא אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: 'המעביר חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן - פטור, שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך? אמוראי ניהו (רבי אלעאי ורבי אמי), מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא (ומיהו רבי יוחנן - חדא זימנא אמרה).

תנו רבנן: 'המוציא מחנות (רשות היחיד) לפלטיא (רחבה והוא רשות הרבים) דרך סטיו (מקום איצטבאות שיושבים סוחרים, ושם 'כרמלית' עליה, דלאו להילוכה הוא כרשות הרבים) - חייב (הואיל ולא עמד בסטיו לפוש - אין כאן הנחה אלא בפלטיא); ובן עזאי פוטר (כדמפרשין): 'בשלמא בן עזאי, קסבר מהלך כעומד דמי (ונמצא נעקר מרשות היחיד ומונח בסטיו, ועוקר מסטיו ומניח ברשות הרבים), אלא רבנן: נהי נמי דקסברי מהלך לאו כעומד דמי, היכא אשכחנא כהאי גוונא דחייב (דמפסקא רשותא אחריתי מיחייב? דילמא לא חייביה רחמנא אלא במוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בהדיא)?

אמר רב ספרא אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן:

(שבת ו, א)

מידי דהוה אמעביר חפץ ברשות הרבים (יותר מארבע אמות): התם לאו אף על גב דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור, כי מנח ליה חייב (ואף על גב דאיפסיק הילוכא ביני וביני)? הכא נמי לא שנא.

מי דמי? התם כל היכא דמנח ליה - מקום חיוב הוא; הכא - אי מנח ליה בסטיו מקום פטור הוא!

אלא מידי דהוה אמעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע (אמות מצומצמות): התם, לאו אף על גב דאי מנח ליה בתוך ארבע אמות פטור, כי מנח ליה בסוף ארבע אמות חייב? הכא נמי לא שנא.

מי דמי? התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא, לכולי עלמא מקום חיוב הוא (אם יטלהו חוץ לארבע ויניחהו כאן, שהרי העבירו ארבע שלימות); הכא לכולי עלמא מקום פטור הוא!

אלא מידי דהוה אמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך צדי רשות הרבים: התם, לאו אף על גב דאי מנח ליה אצדי רשות הרבים פטור (כגון חצר שנפרץ לרשות הרבים, דהוי מקום המחיצה 'צדי רשות הרבים'), וכי מנח ליה ברשות הרבים חייב (ופליגי בה רבי אליעזר ורבנן בעירובין בפרק 'כל גגות', ואמרי רבנן דלאו כרשות הרבים דמו, ואפילו הכי כי אפיק מרשות היחיד לרשות הרבים דרך שם - חייב!)? הכא נמי לא שנא! [עיי' תוספות ד"ה מידי דהוה אצדי ר"ה]

מתקיף לה רב פפא: הניחא לרבנן דאמרי צדי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמי, אלא לרבי אליעזר <בן יעקב> דאמר צדי רשות הרבים כרשות הרבים דמי, מאי איכא למימר? אמר ליה רב אחא בריה דרב איקא: אימור דשמעת לרבי אליעזר <בן יעקב>, דאמר: צדי רשות הרבים כרשות הרבים דמי - היכא דליכא חיפופי (כגון ההיא דעירובין), אבל היכא דאיכא חיפופי (נועצים יתדות קטנות לפני הכותל שיחופו שם עגלות וקרונות, ולא יחופו בכותל ויפילוהו) מי שמעת ליה (דהוי רשות הרבים)? ואפילו הכי כי מפיך לרשות הרבים דרך שם - חייב! הלכך להא דמיא.

אמר רבי יוחנן: ומודה בן עזאי בזורק (מחנות לפלטיא דרך סטיו - דחייב, דהא לא נח בכרמלית מיד).

תניא נמי הכי: 'המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו - חייב, אחד המוציא ואחד המכניס ואחד הזורק ואחד המושיט; בן עזאי אומר: המוציא והמכניס - פטור (דמהלך כעומד, והא נח גופו בכרמלית), המושיט והזורק - חייב.'

תנו רבנן: 'ארבע רשויות לשבת (כולהו מפרש ליה): רשות היחיד, ורשות הרבים, וכרמלית, ומקום פטור; ואיזו היא רשות היחיד?

חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה, וכן גדר (כותל) שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה - זו היא רשות היחיד גמורה; ואיזו היא רשות הרבים?

סרטיא (מסילה שהולכין בה מעיר לעיר), ופלטיא (רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה) גדולה, ומבואות (של עיר רחבים י"ו אמה) המפולשין (משני ראשיהן לפלטיא) - זו היא רשות הרבים גמורה.

אין מוציאים מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו, ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו, ואם הוציא והכניס בשוגג - חייב חטאת, במזיד ענוש כרת (בלא התראה) ונסקל (בהתראה); אבל ים, ובקעה (שדות הרבה; קנפני"א בלע"ז), ואיסטוונית (שלפני החנויות, שיושבים שם סוחרים) והכרמלית (לקמיה פריך: אטו כל הני: ים ובקעה - לאו היינו 'כרמלית' דקתני תנא לעיל?) - אינה לא כרשות הרבים (דאינן דומין לדגלי מדבר: דלאו להילוכא דרבים עבדי) ולא כרשות היחיד (משום דדמיא לרשות הרבים: דאין להם מחיצות): ואין נושאים ונותנים בתוכה (כלומר: אין מטלטלין בהן אלא בתוך ארבע, משום דדומין לרשות הרבים, וגזרו בהן רבנן אטו רשות הרבים), ואם נשא ונתן בתוכה - פטור; ואין מוציאים מתוכה לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכה, ואין מכניסין מרשות היחיד לתוכה ולא מתוכה לרשות היחיד, ואם הוציא והכניס - פטור (וזו היא 'כרמלית' האמורה למעלה);

חצרות של רבים (שפתוחין לחצר בתים רבים, וחצר פתוחה לרשות הרבים, ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרשות הרבים) ומבואות שאינן מפולשין (שראשו אחד סתום וחצרות פתוחין לו, ובני החצרות יוצאין דרך מבוי לרשות הרבים): עירבו (כל הבתים של חצר יחד בפת; וכן לענין המבוי"א אם עירבו החצרות הפתוחות לו ביחד) - מותרין (להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצרות למבוי), לא עירבו - אסורים (מפני שהבית מיוחדת לבעליה, והחצר רשות לכולן, ונמצא מוציא מרשות לרשות אף על פי ששתייהן רשות היחיד; [וגזירה] לעשות סייג לתורה להרחיק שלא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים; והך מילתא - לאו מחילוק ארבע רשויות היא, דבין עירבו בין לא עירבו - רשות היחיד היא, והמוציא מתוכו לרשות הרבים - חייב).

אדם עומד על האיסקופה - נוטל מבעל הבית ונותן לו, נוטל מעני ונותן לו (וזה 'מקום פטור' שהוזכר למעלה, שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחב ארבעה, לקמן, ובטל אצל רשות היחיד ואצל רשות הרבים), ובלבד שלא יטול מבעל הבית ונותן לעני, מעני ונותן לבעל הבית (דמזלזל באיסורי שבת לכתחלה לגרום הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים; וגזירה דילמא אתי לאקולי ולאפוקי להדיא מרשות היחיד לרשות הרבים), ואם נטל ונתן - שלשתן פטורים. אחרים אומרים:

איסקופה משמשת שתי רשויות (פעמים שהיא משמשת בתורת רשות היחיד, ופעמים כרשות הרבים; ולקמיה מפרש לה בשילהי כולהי שמעתתא): בזמן שהפתח פתוח - כלפנים; פתח נעול - כלחוץ; ואם היתה איסקופה גבוהה עשרה ורחבה ארבעה - הרי זו רשות לעצמה (אף על פי שהיא מרשות היחיד, כדאמרין לעיל בגדר גבוה עשרה ורחב ארבעה - היא רשות בפני עצמה, ואין מוציאים מן הבית לתוכה; ולקמן מפרש טעמא).

אמר ר' יוחנן: 'זו היא רשות היחיד' - למעוטי מאי? למעוטי הא דרבי יהודה, דתניא: 'יתד על כן אמר רבי יהודה: מי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות הרבים (זו כנגד זו) - עושה

(שבת ו, ב)

לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן (בשתי פאות של אחד מן הבתים להיכר בעלמא) ונושא ונותן באמצע (דקסבר רבי יהודה: שתי מחיצות הוו רשות היחיד מדאורייתא, והא איכא שתי מחיצות מעלייתא: מחיצות של שני בתים); אמרו לו: אין מערבין רשות הרבים בכך.

תוספות מסכת שבת דף ו עמוד א ד"ה יתר על כן א"ר יהודה - הכי מיתני' בתוספתא פרק ז' דעירובין אחד חלון שבין ב' חצרות ואחד חלון שבין שני בתים כו' וגשרים ונפשות ור"ה מקורה מטלטלין תחתיו בשבת דברי ר' יהודה יתר על כן א"ר יהודה כו' פירוש יתר ע"כ בשני בתים משני צדי ר"ה דאף על גב דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כמו בגשרים ונפשות ור"ה מקורה דרישא אפ"ה נושא ונותן באמצע דקטבר ר"ב מחיצות דאורי' כדאמרן בפ' כל גגות (עירובין צה,א) ...

ואמאי קרו ליה 'גמורה'?

מהו דתימא 'כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דלא הוי רשות היחיד' (בבביתא ואמרי' אין מערבין רשות הרבים בכך' למהוי רשות היחיד), הני מילי לטלטל (שיהא מותר לטלטל בתוכה, כדקתני 'אין מערבין רשות הרבים בכך': דגזור בה משום דדמי לרשות הרבים), אבל לזרוק (שהזורק מרשות הרבים לתוכה) מודו ליה (דחייב, דשתי מחיצות - דאורייתא, ושם רשות היחיד עליה) - קא משמע לן (גירסת רש"י: קא משמע לן גמורה, כלומר: זו היא שנגמרו מניין מחיצות שלה: שיש לה מחיצות מכל צד, כגון חריץ, וכן גדר, דאמרינן מארבעה צדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו, ונמצא ראשו מוקף מארבעה צדדין, וחללו ארבעה; אבל דרבי יהודה - לא נגמרו מחיצות שלה למניין, ולא רשות היחיד היא כלל).

אמר מר: 'זו היא רשות הרבים' למעוטי מאי?

למעוטי אידך דרבי יהודה, דתנן [עירובין פ"ב מ"ד]: 'רבי יהודה אומר: אם היתה דרך רשות הרבים מפסקתן' (לפסי ביראות: בפרק שני דעירובין, דהקילו חכמים משום עולי רגלים בבור ברשות הרבים, והבור עצמה רשות היחיד: שהיא עמוקה עשרה ורחבה ארבעה, והממלא מתוכה ומניח על שפתה - חייב, והקילו חכמים לעשות ארבעה פסין וביניהן עשר אמות דהוי חללו רשות היחיד למלאות מן הבור [עירובין פ"ב מ"א], וקאמר רבי יהודה: אם היתה דרך רשות הרבים מפסקתן) - יסלקנה לצדדין (יסלקנה מביניהן, דאתו רבים ומבטלי מחיצתה; והתם רמינן 1. דרבי יהודה אדריבי יהודה דלעיל, דאמר 'נושא ונותן באמצע' דלא אתו רבים ומבטלי מחיצות? 2. ורבנן אדרבנן, ומשנינן לה); וחכמים אומרים: אינו צריך (והיינו דקתני זו היא רשות הרבים, אבל הילוך דרבים לבין הפסים - לא הוי רשות הרבים, הואיל ואיכא שם ארבע מחיצות).

ואמאי קרו ליה 'גמורה'? (הכא ליכא למימר 'מהו דתימא' כדלעיל: דעיקר עשייתן משום לטלטל בתוכו, וקאמרי רבנן 'אינו צריך', דרשות היחיד היא אפילו לטלטל, וכל שכן דהזורק לתוכה מרשות הרבים חייב!)

אידי דתנא רישא 'גמורה' תנא נמי סיפא 'גמורה'. ולחשוב נמי מדבר, דהא תניא: 'אינו זו היא רשות הרבים? - סרטיא, ופלטיא גדולה, ומבואות המפולשין, והמדבר'. אמר אביי: לא קשיא: כאן בזמן שישראל שרויין במדבר (חשיבא רשות הרבים), כאן בזמן הזה (אינו מקום הילוך לרבים, דהולכי מדברות לא שכיחי).

אמר מר 'אם הוציא והכניס בשוגג - חייב חטאת, כמזיד - ענוש כרת ונסקל';

'בשוגג חייב חטאת' - פשיטא (כיון דתנא חדא רשות היחיד וחדא רשות הרבים, ניתני סתמא 'ואם הוציא והכניס חייב', ואנא ידענא דשגגתו חטאת, דהא שבת - זדונו כרת הוא) ? 'כמזיד ענוש כרת ונסקל' אצטריכא ליה.

הא (דבהתראה סקילה) נמי פשיטא (ממקושש)? הא קא משמע לן, כדרב, דאמר רב: מצאתי מגלת סתרים בי רבי חייא (שהסתירה מפני שלא ניתנה לכתוב, וכשנשמעין דברי יחיד חדשים שאינן נשנין בבית המדרש וכותבין אותן שלא ישתכחו - מסתירין את המגילה), וכתוב בה: 'איסי בן יהודה אומר: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואינו חייב אלא אחת' (השתא משמע: אם עשאן בהעלם אחד = שלא נודע לו בין כל אחת ואחת שחטא - אינו חייב אלא אחת, דכל חילול דשבת גוף אחד של עבירה הוא).

איני! והתנן [שבת פ"ז מ"ב]: 'אבות מלאכות ארבעים חסר אחת', והוינן בה: מנינא למה לי (ליתני 'אבות מלאכות: הזורע והחורש כו'; למה לי לאשמעינן מנינא? הא מני להו ואזיל)? ואמר רבי יוחנן: שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת (ובא להודיענו סכום החטאות שאדם חייב באיסורי שבת בהעלם אחד, ואשמעינן ארבעים חסר אחת הן ותו לא: שאפילו עשה תולדותיהן עמהן - אינו מביא על התולדה היכא דעשאה עס אביה, דהוה ליה כעושה וחוחר ועושה, דכולה חדא עבירה היא) ! ? אלא אימא 'אינו חייב על אחת מהן' (אחת יש בהן שאינו חייב עליה מיתה), (ולא פירש רבי איזו היא) והא קא משמע לן (ואשמעינן תנא דמתניתין דקתני זסקל'): הא (הוצאה והכנסה) - מהנך דלא מספקן (דעל זו לא אמר איסי בן יהודה).

אמר מר 'אבל ים ובקעה והאיסטונונית והכומלית אינן לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים'; ובקעה אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים? והא תנן [טהרות פ"ו מ"ז]: 'הבקעה כימות החמה' (שאינן בה זרעים) רשות היחיד לשקת (דהא לאו הילוך לרבים הוא: שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה)

ורשות הרבים לטומאה (וספקו טהור, דהא לאו מקום סתירה הוא שיש בני אדם נכנסים לה, דספק טומאה לטמא - מסוטה גמרינן לה, והתם 'סתירה' כתיב [במדבר ה, יג] 'ונסתרה והיא נטמאה': דבמקום סתירה טמאה היא לבעלה מספק, ומכאן אתה דן לשרץ [ולשאר טומאות]); **כימות הגשמים רשות היחיד לכך ולכך** (שהיא זרועה אין אדם נכנס לה) '?
אמר עולא: לעולם כרמלית היא (והזורק מרשות הרבים לתוכה אינו חייב), ואמאי קרי לה 'רשות היחיד' ? - לפי שאינה רשות הרבים.
רב אשי אמר:

(שבת ז, א)

כגון דאית לה מחיצות (ואשמעינן דאף על גב דהיקפה יתר מבית סאתים, ולא הוקף לדירה: שאין ביתו סמוך לה קודם היקף; ולענין לסלטל לתוכה היא ככרמלית, כדאמרינן בעירובין שאין מטלטלין בו אלא בארבע [אמות] - אפילו הכי דאורייתא רשות היחיד היא, והזורק מרשות הרבים לתוכה חייב), וכי הא דאמר עולא אמר רבי יוחנן: 'קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה - ואפילו כור ואפילו כוריים - הזורק לתוכו חייב, מאי טעמא? מחיצה היא, אלא שמחוורת דירין' (כדעולא דאמר מחיצה היא לקרות רשות היחיד, אלא שמחוורת דירה - לכך אסורה לסלטל מדרבנן, והא דקתני 'רשות הרבים לטומאה' - כגון שיש פתחים במחיצותיה, ונכנסין בזו ויוצאין בזו).

בשלמא רב אשי לא אמר כדעולא, אלא עולא מאי טעמא לא אמר כשמעתי (דאמר 'אמאי קרי לה רשות היחיד כו', מאי טעמא לא אמר 'כגון דאית לה מחיצות, ורשות היחיד גמורה קאמר, וניזיל בתר שמעתי, דאמר 'הזורק לתוכו חייב' ?
אמר לך: אי דאית לה מחיצות - 'בקעה' קרי לה? 'קרפף' היא?!
ורב אשי?

(אמר לך) 'רשות היחיד' קתני (וכרמלית לא קרי לה תנא 'רשות היחיד').

'[אבל ים ובקעה והאיסטונונית] והכרמלית' - אטו כולהו (הנך ים ובקעה ואיסטונונית) נמי לאו כרמלית נינהו (לא זו היא כרמלית דהזכר במנין רשויות? הא קתני 'אינו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים ואין מוציאין כו' - שמע מינה זו היא רשות שלישי)?
כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: לא נצרכה ('כרמלית' דקתני) אלא (לאוסופי כרמלית אחריתי, כגון) לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים (קרן זוית שנכנס בו בית לתוכו והניח מקרקעו לרשות הרבים), דאף על גב דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה, כיון דלא ניחא תשמישתיה (שאיין יכולין להכנס לה להדיא דרך הילוכו, אי נמי בית שפניו עומד באלכסון: שזויתו אחת סמוכה לרשות הרבים והשניה משוכה מרשות הרבים ולפנים, זוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס בהדיא בתוך כניסה של זוית האחרת) - כי כרמלית דמי.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: בין העמודין (שהיו עמודים ברחבה, ותולין בהם התגרים פרגמטיא, וגם איצטבאות היו לפנייהם לישיב שם התגרים) נידון ככרמלית; מאי טעמא? אף על גב דדרסי בה רבים - כיון דלא מסתגי להו בהדיא (שהיו עמודים הרבה באורך ורוחב, וזה שלא כנגד זה) - ככרמלית דמיא.
אמר רבי זירא אמר רב יהודה: איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית: למאן דאמר בין העמודים, כל שכן איצטבא; למאן דאמר איצטבא - איצטבא הוא דלא ניחא תשמישתיה, אבל בין העמודים דניחא תשמישתיה לא!
לישנא אחרינא: אבל בין העמודים - דזימנין דדרסי ליה רבים - כרשות הרבים דמיא.

אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא: לבינה (סתם לבינה - ארכה ורחבה שלשה [טפחים] ואין לעביה שיעור: יש מהן עבות ויש מהן דקות) זקופה ברשות הרבים, וזרק וטח בפניה (גירסת רש"י: על פניה, כגון דבילה שמינה או טיט) - חייב (אם זרק ארבע אמות, דהוי כמונח ברשות הרבים: דכל למטה מעשרה - רשות הרבים הוא, ובלבד שינוח למטה משלשה דהוי כקרקע, או באויר - כי האי: דנדבקה בכותל, וכדאמרינן במתניתין לקמן [שבת פ"א מ"ג] 'הזורק ארבע אמות בכותל... למטה מעשרה טפחים - כזרק בארץ', וחייב; וכי אמר למטה מעשרה ברוחב ארבעה - כרמלית, וכשאין רחב ארבעה - מקום פטור, היינו בתשמיש המסוים, כגון: גב לבינה, וראש כותל, או עמוד, דהני מסתיים תשמישתייהו; אבל אויר - כגון: פני הכותל, דבר הנדבק בו לא הוי רשותא לנפשיה, אלא: אי למטה מעשרה הוא - הוי רשות הרבים גמור, ואי למעלה מעשרה הוא - דלא שלטי ביה רבים - הוי אוירא בעלמא 'מקום פטור', כדתנן [שבת פ"א מ"ג] 'למעלה מעשרה טפחים - כזרק באויר', ופטור; על גבה - פטור;
(כדמוקי לה אביי ורבא): - אביי ורבא דאמרי תרוייהו: והוא שגבוה שלשה: דלא דרסי לה רבים (דהוי מקום לעצמה), אבל היזמי (דורצא"י [קוץ]) והיגי (איגלטי"ר [ורד-בר]) - אף על גב דלא גביהי שלשה (הוי מקום פטור לעצמו: דלא דרסי בה רבים עליה, שלא יזקו);

והי'א בר רב אמר: אפילו היזמי והיגי (דדרסי עליה בסנדליהון), אבל
צואה (אף על גב דלא גבוה לא דרסי עליה) – לא;
ורב אשי אמר: אפילו צואה.

אמר רבה דבי רב שילא: כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: אין
כרמלית פחותה מארבעה (רוחב, ואי לא – 'מקום פטור' הוא, ומותר לכתחלה להוציא משם
לרשות הרבים ולרשות היחיד);

ואמר רב ששת: ותופסת (בגובה) עד עשרה. (ולקמיה מפרש לה:)
מאי 'ותופסת עד עשרה'? אילימא דאי איכא מחיצה עשרה (כגון בקעה
המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים, ולא הוקפה לדירה) – הוא דהוי כרמלית, ואי
לא – לא הוי כרמלית, ולא? והאמר רב גידל אמר רב חייא בר
יוסף אמר רב: 'בית שאין בתוכו עשרה וקרויו (עובי קיריו) משלימו
לעשרה, על גגו (דגבוה עשרה הוי רשות היחיד) מותר לטלטל בכולו, בתוכו
אין מטלטלין בו אלא ארבע אמות (דכיון דלא גבוה המחיצה עשרה, הוי כרמלית)'
(אלמא איפכא שמעינן לה)!

אלא מאי 'ותופסת עד עשרה'? – דעד עשרה הוא דהויא כרמלית (אזיר
של בקעה או של ים או של קרפף יתר על בית סאתים תופס את שמו עד עשרה), למעלה מעשרה
טפחים לא הוי כרמלית (אבל למעלה מעשרה אין שם כרמלית על אזירו בדבר שאינו מסויים,
כגון פני לבינה או פני כותל או קלט מן האזיר למעלה מעשרה מותר להוציא לכתחילה משם לרשות היחיד
ולרשות הרבים, דאין שם כרמלית עליו כי היכי דאזיר למעלה מעשרה ברשות הרבים לאו רשות הרבים הוא,
כדתנן לקמן [שבת פ"א מ"ג]: 'למעלה מעשרה' [טפחים] כזורק באזיר' – גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא; ובדבר
מסויים – כגון: ראש עמוד, וגב לבינה – ליכא לאוקמיה: דאי אית ביה ארבע – פשיטא דלמעלה מעשרה לא הוי
כרמלית, דהא אפילו עמוד ברשות הרבים – רשות היחיד הוא! ואי דלית ביה ארבעה, ולמטה מעשרה מי הוי
כרמלית? הא קאמר 'אין כרמלית פחותה מארבעה'! ואי בדקאי בכרמלית, וכיון דלית ביה ארבעה הוי שם
הכרמלית עליו, אם כן מצינו חומר בכרמלית מרשות הרבים: דאילו ברשות הרבים כי האי גוונא 'מקום פטור'
הוא, ובטל, ומותר לרשות הרבים ולרשות היחיד, ואנן אמרינן בשמעתין דהאי תופסת עד עשרה מקולי רשות
הרבים הוא – הלכך לא מיתוקמא אלא באזירא), וכי הא דאמר ליה שמואל לרב
יהודה: 'שיננא! לא תיהוי במילי דשבתא למעלה מעשרה'; למאי
הלכתא? אילימא דאין רשות היחיד למעלה מעשרה (דאין רשות היחיד שולטת
בחצר באזיר למעלה מעשרה אלא מקום פטור הוא ובטל אף לגבי רשות הרבים), והאמר רב חסדא
'נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה
חייב (כמונח על גבי קרקע, דלא בעי הנחה על גבי מקום ארבעה ברשות היחיד, כדמפרש לקמיה
בשמעתין): מפני שרשות היחיד עולה עד לרקיע (כל אזיר שכנגד רשות היחיד, בין
אזיר חצר בין אזיר עמוד ברשות הרבים גבוה שיערה ורחב ארבעה – כנגדו עד לרקיע שם רשות היחיד
עליו)!'!

(שבת ז, ב)

אלא ד'אין רשות הרבים למעלה מעשרה' (דאין אזיר רשות הרבים למעלה מעשרה
והוי אזירא 'מקום פטור')? מתניתין היא (ולמה ליה לשמואל לאשמעינן), דתנן [שבת פ"א
מ"ג]: 'הזורק ארבע אמות (ברשות הרבים ונדבק) בכותל (כגון דבילה שמינה, כדמוקי לה
לקמן) למעלה מעשרה טפחים – כזורק באזיר (ופטור: דלאו ברשות הרבים נח, ורשות
היחיד נמי לא הוי אלא דבר המסויים ורחב ארבעה); למטה מעשרה טפחים – כזורק
בארץ (וחייב: דאזיר רשות הרבים, משנח משוה – הוי הנחה)'. (ולא דמי לנח על דבר המסויים למטה
מעשרה, דההוא חשיב למיהוי רשות חשוב לעצמו: או כרמלית או מקום פטור, ולא הויא הנחה ברשות
הרבים)!

אלא אכרמלית (כדפרישית): דאין כרמלית למעלה מעשרה, ואקילו בה
רבנן (לעיל קאי: אדרב דימי ורב ששת, דאקילו בה רבנן בכרמלית: הואיל ואיסורה מדבריהם אקילו בה)
מקולי רשות היחיד ומקולי רשות הרבים: (רב דימי אשמעינן) מקולי
רשות היחיד: דאי איכא מקום ארבעה – הוא דהויא כרמלית, ואי
לא – מקום פטור בעלמא הוא (כי היכי דרשות היחיד ליתיה פחות מרחב ארבעה, והמכניס
מרשות הרבים עליו פטור – כרמלית נמי לא הוי, ומותר לכתחלה להכניס מרשות הרבים ומרשות היחיד
עליו); מקולי רשות הרבים (ורב ששת אשמעינן דמקולי רשות הרבים נמי אקילו עליה):
דעד עשרה טפחים – הוא דהויא כרמלית, למעלה מעשרה טפחים לא
הויא כרמלית (דאינה תופסת באזיר למעלה מעשרה כרשות היחיד, אלא למטה מעשרה, כתורת רשות
הרבים).

גופא: אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב: בית שאין
תוכו עשרה וקרויו משלימו לעשרה – על גגו מותר לטלטל בכולו,
בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות.

אמר אביי: ואם חקק בו (בקרע הבית באמצעיתו) ארבעה על ארבעה (ארבעה באורך ורוחב) והשלימו (במקום חקק) לעשרה (לחלל עשרה גבוה עד הקירוי) - מותר לטלטל בכולו; מאי טעמא? הוי 'חורי רשות היחיד' (נעשה כל הבית כולו 'חורי רשות היחיד' כמו כותלי רשות היחיד ובהם חורים כלפי רשות היחיד, שהם כרשות היחיד, והני נמי: כיון דנגד החקק רשות היחיד גמור - אינך הוי פיאזת של תשמישי רשות היחיד) וחורי רשות היחיד - כרשות היחיד דמו, דאיתמר: חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו; חורי רשות הרבים (חורים שהכתלים כלפי רשות הרבים): אביי אומר כרשות הרבים דמו, רבא אומר לאו כרשות הרבים דמו (אלא רשות לעצמן הן, ואם רחבים ארבעה - הוי כרמלית, ואי לא הוי מקום פטור).

אמר ליה רבא לאביי: לדידך, דאמרת חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמו, מאי שנא מהא: דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: 'לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים' (והכרמלית דתני בברייתא [לעיל דף א: אבל ים ובקעה והאיסטונונית והכרמלית] - אוקמוה רב דימי בקרן זוית כו')? ותיהוי כחורי רשות הרבים (ואמאי הויא כרמלית)?

התם [קרן זוית] לא ניחא תשמישתיה, הכא ניחא תשמישתיה.

תנן [שבת פ"א מ"ג]: 'הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מיעשרה - כזורק באויר; למטה מעשרה טפחים - כזורק בארץ', והוינן בה: מאי 'כזורק בארץ'? והא לא נח (וכי חזרה נפלה לתוך ארבע אמות, דעל כרחך כשמכה בכותל קופצת לאחוריה)? ואמר רבי יוחנן: בדבילה שמינה שנו; ואי סלקא דעתא חורי רשות הרבים כרשות הרבים דמו, למה לי לאוקמה בדבילה שמינה? לוקמה בצרור וחפץ, ודנח בחור?

זימנין משני לה 'שאני צרור וחפץ דמיהדר ואתי' (כלומר: בכותל דאית ביה חור, ואפילו הכי לא אוקמיה רבי יוחנן בדנח בחור, משום דלא אורחיהו דצרור וחפץ לנוח על ידי זריקה במקום שנופלין שם), זימנין משני לה 'בכותל דלית ביה חור'; ממאי?

מדקתני רישא 'זרק למעלה מעשרה טפחים - כזורק באויר' ואי סלקא דעתא בכותל דאית ביה חור, אמאי כזורק באויר? הא נח בחור (הא הוה ליה מרשות הרבים לרשות היחיד, דהוה ליה גבוה עשרה ורשות לעצמו)! וכי תימא מתניתין דלית בהו ארבעה על ארבעה, והאמר רב יהודה אמר רבי חייא: 'זרק למעלה מעשרה טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא - באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן (במסכת יומא גבי מזחה), דרבי מאיר סבר חוקקין להשלים (רבי מאיר סבר דבר שאין בו שיעור ויש שם עובי ורחב לחקוק ולהשלים לכשיעור - אמרינן כמאן דחקוק דמי; והכא נמי לרבי מאיר חוקקין להשלים, וחייב, וסתם משנה רבי מאיר), ורבנן סברי אין חוקקין להשלים! אלא לאו שמע מינה בכותל דלית ביה חור?

שמע מינה.

גופא אמר רב חסדא: נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה - חייב, מפני שרשות היחיד עולה עד לרקיע.

לימא רב חסדא דאמר כרבי (דלא בעי הנחה על גבי מקום ארבעה), דתניא: 'זרק (קסלקא דעתא מרשות הרבים לרשות היחיד) ונח על גבי זיז כל שהוא - רבי מחייב וחכמים פוטרין' >אלמא לא בעינן מקום ארבעה על ארבעה<.

(שבת ח, א)

אמר אביי: ברשות היחיד, דכולי עלמא לא פליגי [שהלכה] כדרב חסדא, אלא הכא - באילן העומד ברשות היחיד ונופו נוטה לרשות הרבים, וזרק (מתחילת ארבעה לסוף ארבעה) ונח אנופו: דרבי סבר אמרינן 'שדי נופו בתר עיקרו' (דחשיב אגב עיקרו דאית ביה ארבעה), ורבנן סברי לא אמרינן 'שדי נופו בתר עיקרו' (ודרב חסדא דלא כרבי ודלא כרבנן; לישנא אחרינא: אמר אביי בדבר חסדא דהוי ברשות היחיד אפילו רבנן מודו, וכי פליגי רבנן - בשדי נופו בתר עיקרו הוא דפליגי).

אמר אביי: זרק כוורת לרשות הרבים (כוורת עגולה היא) גבוהה עשרה ואינה רחבה ששה - חייב (כלומר: אפילו גבוהה עשרה, אם אינה רחבה ששה באמצעיתה - חייב, דאכתי חפץ בעלמא הוא ואינה רשות לעצמה, דלא הוי רשות דאורייתא אלא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה, כדאמרינן בעירובין (דף נא.) דכל שיעורין דשבת צריך הן ואלכסונו, ודבר עגול - כי מרבעת לה מתוכו ומפקע עיגול שסביב הריבוע - לא משכחת ביה ארבעה מרובעים אי לא הוי עיגול קרוב לששה, כדאמרינן גבי סוכה העשויה ככבשן (סוכה פ"א דף טז:); דעל כרחיך צריך שתמצא בתוכו אלכסון של ארבעה על

ארבעה, וכל טפח בריבועו = טפח ותרי חומשי באלכסונו, הרי חמשה טפחים ושלשה חומשין; ואביי לא דק, ולחומרא הוא דלא דק, ולהפרישו מאיסור שבת: אף על גבי דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה - מחייב ליה מדברנן עד דאיכא ששה, אבל ודאי לענין קרבן לא מיייתי אי הויה חמשה טפחים ושלשה חומשין, דהוי כוורק רשות), **רחבה ששה - פטור** (דהוי רשות לעצמה, ואנן - ממשכן גמרינן: שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה, ולא היו זורקין רשויות; ואי תימא בדלא גבוהה עשרה נמי רשות לעצמה היא, דהא שמה 'כרמלית' - ההיא לאו מדאורייתא הוה רשות, אלא מדרבנן, ולא להקל על דברי תורה בא כגון זו שיפטר מחטאת);

רבא אמר: אפילו אינה רחבה ששה פטור; מאי טעמא? - (הואיל וגבוהה עשרה) אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה (שלא יהא בה קרומיות מן השתי שגבוהים מחבריהם של ערב ועולין למעלה מעשרה, שהוא אויר מקום פטור; וכיון דלא ניחא כולה ברשות הרבים - לא הויה הנחה לאיחויב);

כפאה על פיה (וזרקא; א' אינה רחבה ששה קאי) - (אם גבוהה) **שבעה ומשהו** (עדיין) **חייב** (וכל שכן פחותה מכן, אלא אפילו גבוהה שבעה ומשהו: דאיכא למימר 'הואיל ומחיצותיה למטה, וקיימא לן הלכה למשה מסיני דאמרינן לבד - אכתי כולה ניחא ברשות הרבים: דכי מטיא פחות משלשה סמוך לקרקע ואמר בהן לבד, והויה הנחה - אכתי כולה באויר רשות הרבים היא - וחייב), (אבל גבוה) **שבעה ומחצה** (והוא הדין לשני 'משהוין') **פטור** (דמכי מטא לפחות משלשה סמוך לקרקע - אמרינן לבד במחיצותיה, והרי היא כמונחת: נמצאו שוליה למעלה מעשרה ואינה נוחה כולה ברשות הרבים). (ובשלא כפאה ליכא למימר לבד: דלא אמרינן לבד אלא במחיצות! והא מילתא - בין לאביי בין לרבא; דאביי נמי מודה דבעינן הנחה כולה ברשות הרבים, אלא דאביי לא חשיב קרומיות; אבל רבא - מודה, דבלא קרומיות איתא למעלה מעשרה.)

רבאשי אמר: אפילו שבעה ומחצה חייב; מאי טעמא? מחיצות לתוכן עשויות (להניח בהן דבש ולא לכופן כלפי מטה; הלכך אין כאן תורת לבד) .

אמר עולא: עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין עליו (תשעה דוקא נקט, דחיי לכתופי דאינו לא גבוה ולא נמוך), **וזרק** (מתחלת ארבעה לסוף ארבעה) **ונח על גביו - חייב; מאי טעמא?** - פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים, משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי; תשעה ודאי מכתפין עילוייה (וכיון דצריך לרבים - רשות הרבים הוא, בין רחב בין קצר) ! **אמר ליה אביי לרב יוסף: גומא** (עמוקה תשעה) **מאי** (גבי רשות היחיד דעשרה תניא לעיל (דף 1) 'עמוקה כגובהה', דקתני 'חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה - רשות היחיד, הכא מאי? אי אמרינן מנחי ביה בני רשות הרבים חפצים שבידם עד דהדרי ואתו דרך שם ושקלי ליה, ונמצא שצריכים לו רבים - הלכך רשות הרבים הוא) ? **אמר ליה: וכן בגומא.**

רבא אמר: בגומא - לא; מאי טעמא? - תשמיש על ידי הדחק לא **שמיא** תשמיש (הלכך לאו צורך רבים הוא, אלא כרמלית הוא) . תוספות על הש"ס, תוס' מסכת שבת דף ח/ב ד"ה אמר ליה: נוכל לומר ד'וכן בגומא' היינו כלומר אפילו גבוה ט' הוי רשות הרבים, דמכתפין בה על ידי הדחק, וכל שכן פחות מתשעה: דיותר נוח להשתמש בה; וכן משמע בסמוך, דקאמר אברייא דמיייתי מאי לאו וכן בגומא - אסיפא משמע: דכל פחות מ'מ' מטלטלין, כמו בקופה.

איתיביה רבא אדא בר מתנא לרבא: 'היתה קופתו מונחת ברשות הרבים גבוהה עשרה ורחבה ארבעה - אין מטלטלין לא מתוכה לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכה (דהוי רשות היחיד לעצמה); **פחות מכן** (או בגובה או ברוחב) - **מטלטלין** (ואי תימא פחות מעשרה ורחבה ארבעה - כרמלית היא, לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים, הואיל וכלי הוא), **וכן בגומא'; מאי לאו אסיפא** (מאי לאו האי זכנ' - אסיפא נמי קאי: דפחות מכן מטלטל לכתחלה, אלמא רשות הרבים חשיב ליה, ואוקמא בעמוק תשעה, דמשתמשין בו קצת) ? **לא**, (קתני זכנ' בגומא') **ארישא** (אגבוהה עשרה ורחבה ארבעה, דהוי רשות היחיד) . **איתיביה:**

(שבת ח, ב)

'נתכוון לשבות ברשות הרבים (המערב עירובי תחומין - עירובו קונה לו שביתתו שם: שיכול לילך משם לכל רוח אלפים, כאילו שבת שם, וצריך שיתכוון לקנות שביתתו במקום שיכול לאכול שם עירובו אם היה רוצה לאוכלו, שמתוך כן מועיל לו עירובו לקנות שביתה, ד'מקום פיתא גורם': דהתם שייך איניש ואף על פי שהוא בתוך העיר כשקדש היום) **והניח עירובו כבור; למעלה מעשרה טפחים** (קסלקא דעתא דיכול ליטלו בשבת) - **עירובו עירוב; למטה מעשרה טפחים - אין עירובו עירוב'; היכי דמי? אילימא כבור דאית ביה עשרה** (עמוק) **ו(ומאי) 'למעלה'?** = דדלאי **ואותביה** (שהגביהו והניחו למעלה מעשרה מקרקעיתו של בור), **ו(ומאי) 'למטה'?** = דתתאי **ואותביה** (שהשפילו והניחו למטה מעשרה התחתונים - אמאי **עירובו עירוב'?**) **מה לי למעלה ומה לי למטה** **הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא** (הרי הבור = רשות היחיד הוא משפת אוגונו ולמטה, וכל שמונח בו - ברשות היחיד הוא מונח, וכיון דנתכוין שתהא שביתתו ברשות הרבים ולא הניח

עירובו על שפת הבור - נמצא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר, ואינו יכול להוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים (לאוכלו)? אלא לאו (האי למעלה מעשרה דקתני =) בבור דלית ביה עשרה, וקתני 'עירובו עירוב' (והכי קאמר: אם קרקעיתו של בור למטה מעשרה דהוי הבור חלול עשרה והוי רשות היחיד - אין עירובו עירוב כל מקום שהונח שם, ואם קרקעיתו של בור למעלה מעשרה = דהוי ליה חלול פחות מעשרה - עירובו עירוב, ולא חשיב ליה כמונח בכרמלית), אלמא תשמיש (לרבים) על ידי הדחק שמיה תשמיש (חשיב ליה)?

זמנין משני ליה: הוא ועירובו בכרמלית (כגון שהיה בור זה בבקעה ונתכוון לשבות על שפתו, ובור נמי כיון דלא עמוק עשרה - כרמלית הוא), ואמאי קרי לה 'דשות הרבים' (נתכוון לשבות ברשות הרבים) - לפי שאינה רשות היחיד (דאילו הואי האי בור בחצר אפילו עמוק עשרה - עירובו עירוב), וזמנין משני ליה: הוא ברשות הרבים ועירובו בכרמלית ('דשות הרבים' דוקא קתני, ובור שהוא פחות מעשרה - כרמלית הוא, כדאמרינן דלא שמיה תשמיש), (ודקשיא לך היכי מצי מפיק ליה? - על כרחיך קניית עירוב בין השמשות איתא, כשקדש היום, והוא ספק יום ספק לילה) - ורבי היא, דאמר (בעירובין דף 97:): 'כל דבר שהוא משום שבות - לא גזרו עליו בין השמשות' (דשבות שגזרו חכמים באיסורי שבת - לא גזרו עליה אלא בשבת ודאי, ולא בין השמשות; הלכך: מכרמלית לרשות הרבים - שבות בעלמא הוא, ובין השמשות ראוי ליטלו משם ולאוכלו, לפיכך קנה עירוב) - ולא תימא דחויי קא מדחינא לך אלא דוקא קאמינא לך (דלא שמיה תשמיש לרבים), דתנן [שבת פ"א מ"ד]: 'אם היה רקק מים' (גרודיל"א [חול, חצץ] ומים צפין עליו) ורשות הרבים מהלכת בו (שעוברין באותו רקק ברגליהם) - הזורק לתוכה ארבע אמות חייב; וכמה הוא 'רקק מים'? - פחות מעשרה טפחים (שאין המים עמוקים עשרה); ורקק מים שרשות הרבים מהלכת בו - הזורק לתוכו ארבע אמות - חייב (שהוא כרשות הרבים גמורה); בשלמא רקק רקק תרי זימני: חד בימות החמה וחד בימות הגשמים, וצריכא: דאי אשמעינן בימות החמה - דעבידי אינשי לקרורי נפשיהו, אבל בימות הגשמים אימא לא; ואי אשמעינן בימות הגשמים, אגב דמטניף מקרי ונחית, אבל בימות החמה לא - צריכא; אלא הילוך תרי זימני למה לי? (ליתני בטיפא 'ורקק מים שברשות הרבים - הזורק לתוכו חייב; דשות הרבים מהלכת בו' לאשמועינן דבעינן שיהא צורך לרבים למה לי? הא מרישא שמעינן ליה) - אלא לאו שמע מינה (להכי הדר תנייה דוקא שיהא הילוך לרבים): הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך, תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש (דאף על גב דעל ידי הדחק הוא שמיה הילוך, אבל אם היה צורך רבים לתשמיש - לא חשיב רשות לרבים)?

שמע מינה.

אמר רב יהודה: האי זירזא דקני (חבילה של קנים ארוכים), רמא וזקפיה רמא וזקפיה (הוליכו אמות הרבה ברשות הרבים כענין הזה: שלא נטלו כולו מן הקרקע, אלא זקפו והשליכו וחזר וזקפו והשליכו) - (אין זו עקירה), לא מיחייב עד דעקר ליה.

אמר מר: 'אדם עומד על האסקופה - נוטל מבעל הבית ונותן לו, נוטל מעני ונותן לו'; האי אסקופה מאי?: אילימא אסקופת רשות הרבים (כגון אסקופת מבוי שאין עליה תקרה, ואין גבוה שלשה מן הקרקע, ולחי של מבוי לפנים הימנה), 'נוטל מבעל הבית'? הא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים!! ואלא אסקופת רשות היחיד (כגון עומדת תחת התקרה, או לפני מן הלחי, או גבוהה עשרה ורחבה ארבעה)? 'נוטל מן העני'? הא קא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד! אלא אסקופת כרמלית (אינה גבוהה עשרה אלא רחבה ארבעה)? (היכי קתני) 'נוטל' ו'נותן' [בלשון] לכתחילה? סוף סוף איסורא (דרבנן) מיהא איתא? אלא אסקופה מקום פטור בעלמא הוא, כגון דלית ביה ארבעה על ארבעה (מקום שאין בו ארבע על ארבע) הוא מקום מסויים שיש לו ראש רחב קצת וגבוה שלשה ועומד סמוך לרשות היחיד ולרשות הרבים, והכי מוקים לה בעירובין: בגבוה שלשה), וכי הא: דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: מקום שאין בו ארבעה על ארבעה טפחים - מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו, ובלבד שלא יחליפו (והכי נמי קתני לעיל: 'זבלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל הבית').

אמר מר: 'ובלבד שלא יטול מבעל הבית ונותן לעני, מעני ונותן לבעל הבית, ואם נטל ונתן - שלשתן פטורין'; לימא תיהוי תיובתא דרבא, דאמר רבא: 'המעביר חפץ מתחילת ארבעה לסוף ארבעה ברשות הרבים, אף על פי שהעבירו

(שבת ט, א)

דרך עליו (שהגביהו למעלה מעשרה דלא שליט ביה אויר רשות הרבים, והוי מקום פטור) - חייב (כי הדר אנחיה, ואף על גב דדרך מקום פטור אזל) ?
התם לא נח (במקום פטור, והויא ליה עקירה מרשות הרבים והנחה ברשות הרבים), הכא נח (במקום פטור ביד העומד על האסקופה).

'אחרים אומרים: אסקופה משמשת שתי רשויות: בזמן שהפתח פתוח - כלפנים; פתח נעול - כלחוץ'; ואף על גב דלית ליה לחי (קסלקא דעתא במבוי שהכשירו בלחי, ולחיו לפניו מן האסקופה, והיינו דקא מתמה 'ואף על גב דלית ליה לחי מבחוץ') ? והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב: 'תוך הפתח (של מבוי, דהיינו לתוך האסקופה) צריך לחי אחר להתיירו (שהלחי המתיר את המבוי - סתמיה נגד האסקופה וזקוף עליה; וקסבר: אסור להשתמש נגד הלחי, אלא מחודו הפנימי ולפנים הוי היכר המחיצה) ? וכי תימא דלית ביה ארבעה על ארבעה (במשך עובי החומה, לפיכך אינה רשות לעצמה ומותר להשתמש כנגד הלחי מחודו החיצון שהוא שוה לאסקופה אצל רשות הרבים, ואין לך לחי גדול מעובי החומה שמכאן ומכאן שבהם המבוי נותר), והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב: 'תוך הפתח, אף על פי שאין בו ארבעה על ארבעה צריך לחי אחר להתיירו ?

אמר רב יהודה אמר רב: הכא - באיסקופת מבוי עסקינן, חציו מקורה וחציו שאינו מקורה, וקירוי כלפי פנים (כדקאמרת, אבל לא במבוי שהכשירו בלחי, אלא במבוי שהכשירו בקורה, וקורת המבוי - שיעור רחבה טפח [בפרק קמא דעירובין (דף ג:)], והאסקופה ועובי הפתח מסתמא רחבים הם; נמצא חציו של עובי הפתח מקורה וחציו אינו מקורה, וכגון שהניח הקורה כלפי פנים לצד המבוי); (הלכך: פתח פתוח - כלפנים (מחוד החיצון של קורה ולפנים וסבר לה כמאן דאמר מותר להשתמש תחת הקורה, או משום טעם ההיכרא מלבר, כדמפרש פלוגתייהו בעירובין (דף ה:)), אי משום ד'קורה משום מחיצה', דאמרינן 'חודה החיצון יורד וסותם', פתח נעול (והדלת שוקף בפני האסקופה הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת) - כלחוץ (ואפילו תחת הקורה: דכיון דנסתם המבוי - בטלה לה קורה, וליכא למימר 'יורד וסותם': דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ארבעה - אינן מחיצות, ולא שייכא בהו תורת 'גוד אחית') ; (ולא הכי לא אוקמא באסקופת בית: דסתם בית - פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה, ונמצא עובי הפתח כולו מקורה, ואפילו פתח נעול אמרינן 'יורד וסותם', שהרי יש בחלל עביו ארבעה מן הדלת לסתימת פי התקרה; והוא הדין דמצי לאוקמא כולו מקורה אלא שאין ברחב עביו ארבעה, אלא משום דסתם עובי החומה אינו פחות מארבעה).
רב אשי אמר: לעולם באיסקופת בית עסקינן (שכולו פתח מקורה), (והיינו טעמא ד'פתח נעול כלחוץ'): וכגון שקירה בשתי קורות שאין בזו ארבעה ואין בזו ארבעה, ואין בין זו לזו שלשה, ודלת באמצע (כגון שקירה עובי הפתח בשתי קורות: דאילו תקרה שיש בה ארבעה - אמרינן בה 'יורד וסותם', ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחיצה ואפילו הוא שוקף באמצעיתו: דלא דמי למבוי, דקורת מבוי קצרה היא ולא הוכשרה אלא למבוי; אבל תקרת ארבעה - לא בטלה ירידת סתימתה בנעילת דלת, דהלכה למשה מסיני הוא 'גוד' ו'לבד' ו'דופן עקומה במקום ארבעה'; והכא טעמא משום דשתי קורות הוו, שאין בזו ארבעה ולא בזו ארבעה, ולא ביניהן שלשה, והדלת מתוקן להיות נועל באמצע): פתח פתוח - כלפנים (דכיון דאין ביניהם שלשה - אמרינן 'לבד', והוי כחדא, ופיה החיצון יורד וסותם: דהא השתא אית בה ארבעה), פתח נעול (בטלה מתורת קורה, דהא אזל ליה מבוי!) - כלחוץ (כיון דבאמצע הוא נמצא - הוא מפסיק ביניהן ומחלקן זו מזו, שאינן נראות יחד לומר בהן 'לבד', וליכא למימר בחיצונה 'פיה יורד וסותם' דהא לית בה ארבעה).

'ואם היתה איסקופה גבוהה עשרה ולחכה ארבעה - הרי זו רשות לעצמה (ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואף על גב דשניהם רשות היחיד!)' (סיפא דמילתא ד'אחרים' דברייתא דלעיל, והדר נקיט לה לפרושה, כמו 'אמר מר')
מסייע ליה לרב יצחק בר אבדימי, דאמר רב יצחק בר אבדימי: 'אומר היה רבי מאיר (דהוא 'אחרים', כדאמרינן בהוריות נידא): כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת (דשניהן רשות היחיד, אלא שזה נמוך וזה גבוה), כגון עמוד ברשות היחיד גבוה עשרה ורחב ארבעה - אסור לכתף עליו (מן החצר), גזירה משום תל (גבוה עשרה ורחב ארבעה, דהוי רשות היחיד) ברשות הרבים (דאיכא חיובא דאורייתא מרשות הרבים לכתף עליו).

(שבת ט, ב)

משנה:

לא ישב אדם לפני הספר (להסתפר) סמוך למנחה (קודם למנחה) עד שיתפלל (שמא ישכח ולא יתפלל; והא - אפילו בחול נמי; והא דתני הכא - משום דדמי להא דתני גבה [שבת פ"א מ"ה])
'לא יצא החייט במחטו בערב שבת עם חשכה, שמא ישכח ויצא' משתחשך;
לא יכנס אדם (סמוך למנחה) למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין (וטעמא דכולהו - משום שמא ימשך עד שיעבור זמן תפלה);
ואם התחילו (אחת מכל אלו) - אין מפסיקין (אלא יגמור ואחר כך מתפלל; ובגמרא (דף י.) מפרש בדאיכא שהות לגמור קודם שיעבור הזמן);

מפסיקין לקרית שמע (דאיתא מדאורייתא), ואין מפסיקין לתפלה. (ובגמרא דף יא.) פריך: הא תנא ליה רישא?

גמרא:

הי 'סמוך למנחה'? אלימא למנחה גדולה (התחלת זמן תמיד של בין הערבים, מכי מתחיל להעריב, דהיינו מחצי שבע ולמעלה, דהא חצי שש וחצי שבע - חמה עומדת בראש כל אדם וקודרת כנגדה למטה, ואינה נוטה לשום צד; ומחצי שבע ולמעלה נוטה ברקיע למערב סמוך למנחה מהתחלת שבע), אמאי לא? האיכא שהות ביום טובא!
אלא סמוך למנחה קטנה (בתשע ומחצה: שהיו רגילין שלא לאחר יותר מכן, כדאמרינן ב'תמיד נשחט'; סמוך לה - מתחילת עשר) ? 'אם התחילו אין מפסיקין' (בתמיה, ויעבור הזמן?)
נימא תיהוי תיובתא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: כיון שהגיע זמן תפלת המנחה - אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה! (דקתני הכא יגמרו סעודתם [=אין מפסיקין])
לא! לעולם סמוך למנחה גדולה, ובתספורת בן אלעשה (חתנו של רבי היה, ופזר מעות ללמוד תספורת של כהן גדול 8 שהיה מספר כל ראשו, ולא לגמרי, אלא מניח כל השערות קצת כדי שיהא ראשו של זה בצד עיקרו של זה, והיינו כסום יכסמו [את ראשיהם] [יחזקאל מד, כ], ומימשיך טובא);
'ולא למרחק' - לכולא מילתא דמרחק (לחוף ראשו ולהשתטף בחמין ובצונן ולהזיע);
'ולא לבורסקי' - לבורסקי גדולה (עורות הרבה, ובתחלת תקונן);
'ולא לאכול' - בסעודה גדולה;
'ולא לדין' - בתחילת דין.

רב אחא בר יעקב אמר: לעולם בתספורת דידן; לכתחלה אמאי לא ישב? - גזירה שמא ישבר הזוג (של מספרים, ויהא צריך לחזר אחר זוג אחר);
'ולא למרחק' - (נמי לא תימא לכולא מילתא דמרחק, אלא) להזיע בעלמא; לכתחלה אמאי לא? - גזירה שמא יתעלפה (פשמ"ר בלע"ז);
'ולא לבורסקי' - לעיוני בעלמא (שאין זה תחלת עשייתה); (ואפילו הכי לכתחלה לא יכנס לה סמוך למנחה גדולה) לכתחלה אמאי לא? - דילמא חזי פסידא בזביניה (שמא נתקלקלו בתוכה העורות) ומטריד (יצטער, ויהא טרוד בצערו ולא יתפלל);
'ולא לאכול' - בסעודה קטנה; לכתחלה אמאי לא? - דילמא אתי לאמשוכי;
'ולא לדין' - בגמר הדין; לכתחלה אמאי לא? - דילמא חזי טעמא וסתר דינא (יסתרו מה שפסקו, ויחזרו בהן, ויחזרו להיות תחלת הדין).

מאימתי 'התחלת תספורת' (דנימא 'שוב אין מפסיק', כדתנן 'אם התחילו כו')?
אמר רב אבין: משיניח מעפורת (סודר) של ספרין על ברכיו (ונותנו על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו);
ומאימתי התחלת מרחק?
אמר רב אבין: משיערה מעפרתו הימנו (סודרו הוא ראשון להפשטת בגדיו);
ומאימתי התחלת בורסקי?
משיקשור בין כתיפיו (את בתי זרועותיו, שקורין ברצייר"א [שיפשייל שרווליו]);
ומאימתי התחלת אכילה?
רב אמר: משיטול ידיו, ורבי חנינא אמר: משיתיר חגורה;
ולא פליגי: הא לן והא להו (בני בבל היו חוגרין את עצמן בחזק, וכשאוכלין - צריכין להתירם; ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידיים).
אמר אביי: הני חברין בבלאי, למאן דאמר 'תפלת ערבית רשות' (במסכת ברכות דף כז:) מפני שהיא כנגד הקטר חלבים ואימורים שאין מעכבין כפרתן), כיון דשרא ליה המייניה - לא מטרחינן ליה (להפסיק, אלא יגמור ואחר כך יתפלל).
ולמאן דאמר 'חובה' מטרחינן ליה (בתמיה)? והא תפלת מנחה, דלכולי עלמא חובה היא, ותנן 'אם התחילו אין מפסיקין', ואמר רבי חנינא 'משיתיר חגורו'!?

(שבת י, א)

התם לא שכיחא שכרות (אין דרך להשתכר מבעוד יום, לפיכך גומר ויתפלל), הכא (אבל בלילה) שכיחא שכרות (עשוי להשתכר בסעודתו); אי נמי: במנחה, כיון דקביעא לה זימנא - מירתת ולא אתי למפשע; ערבית, כיון דכולא ליליא זמן ערבית - לא מירתת, ואתי למפשע.
מתקיף לה רב ששת: טריחותא למיסר המייניה? ועוד: ליקו הכי וליצלי משום שנאמר (עמוס ד, יב) [לכן כה אעשה לך ישראל עקב כי זאת אעשה לך] הכון לקראת אלהיך ישראל (התנאה לפניו)!

רבא בר רב הונא רמי פוזמקי (נותן אנפילאות חשובים ברגליו ובלע"ז קאלציוס) ומצלי, אמר 'הכון לקראת וגו';

רבא שדי גלימיה (משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב) ופכר ידיה (חובק ידי) באצבעותיו; מרצי"ר בלע"ז, כאדם המצטער מאימת רבו) ומצלי, אמר: כעבדא קמיה מריה.

אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא, כי איכא צערא בעלמא - שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי, אמר: כעבדא קמי מריה; כי איכא שלמא - לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי, אמר: 'הכון לקראת אלהיך ישראל'.

רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר: מניחין חיי עולם (תורה) ועוסקים בחיי שעה (תפלה - צורך חיי שעה היא לרפואה לשלום ולמזונות) ? והוא סבר: זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד.

רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא, והווי עסקי בשמעתא; נגה (איחר) לצלויי והוה קא מסרהב רבי ירמיה (ממהר לעמוד); קרי עליה רבי זירא (משלי כח, ט) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה.

מאימתי 'התחלת דין' ?

רבי ירמיה ורבי יונה: חד אמר משיתעטפו הדיינין (כשפותחין בדין, מאימת שכינה, ושלא יפנו ראשן לכאן ולכאן, ותהא דעתן מיושבת עליהם), וחד אמר משיפתחו בעלי דינים;

ולא פליגי: הא דעסקי ואתו בדינא (בדין אחר, וכבר מעוטפים הן, וכשנגמר אותו דין - בא לפנייהם דין אחר סמוך למנחה - היא התחלתן משיפתחו בעלי הדין בטענות, דהכא ליכא למימר משיתעטפו), הא דלא עסקי ואתו בדינא;

רב אמי ורב אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי (שעליית בית המדרש נשען עליהם), וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי: אי איכא דאית ליה דינא - ליעול וליתי.

רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כולי יומא, הוה קא חליש לבייהו (מצטערין שלא עסקו אותו היום בתורה); תנא להו רב חייא בר רב מדפתי (שגדול שכר הדיינים ולא יצטערו*) : (שמות יח, ג) [ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם] ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב; וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו? תורתו מתי נעשית? אלא לומר לך: כל דיינן שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית: כתיב הכא 'ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב' וכתוב התם (בראשית א, ה) [ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה] ויהי ערב ויהי בקר יום אחד.

(*) ולי נראה דאין זה [משמעות] לשון 'לבייהו', אלא לשון 'חלש דעתייהו'; ולשון 'חלש לבייהו' = לשון תענית הוא: שלא סעדו כל היום, תנא להו חייא בר רב שאין צריכין לישב ולידון כל היום אלא מקצת היום, ומה שנאמר מן הבקר עד הערב מדרש הוא: שחשוב הדבר כמעשה בראשית, שנאמר בו 'ערב' ו'בוקר'.

עד מתי יושבין בדין?

אמר רב ששת: עד זמן סעודה.

אמר רב חמא: מאי קרא? - דכתיב (קהלת י, טז) אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו (שמלכך = דיינך: שהדיין קרוי 'מלך', שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט, ד)); (קהלת י, יז) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי: בגבורה של תורה ולא בשתייה של יין.

תנו רבנן: 'שעה ראשונה מאכל לודים' (אומה שקורין קנלינ"ש, ואוכלי אדם הן, והם רעבתניים),

שניה מאכל לסטים,

שלישית מאכל יורשין (יורשי הון רב שלא טרחו בו, ואין עסוקים ודואגין לשוט אחרי מזונות ולעסוק במלאכה),

רביעית מאכל פועלים,

חמישית מאכל כל אדם.

איני! והאמר רב פפא 'רביעית זמן סעודה לכל אדם'?

אלא רביעית מאכל כל אדם

חמישית מאכל פועלים,

ששית מאכל תלמידי חכמים;

מכאן ואילך כזורק אבן לחמת (קשה לגוף ולי נראה לא קשה ולא יפה) .

אמר אביי: לא אמרן אלא דלא טעים מידי בצפרא, אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה.

אמר רב אדא בר אהבה: מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ.

מיתיבי [תוספתא ברכות פ"ב מ"א]: 'הנכנס לבית המרחץ (מרחצאות שלהן - שלשה חדרים היו לו: פנימי להזיע ולהשתטף, אמצעי שיוורד לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו, ויוצא לחיצון וגומר לבישתו ונח שם שעה מיגיעת המרחץ): מקום שבני אדם עומדין לבושי' (אמצעי שיוצא בו ערום וממהר לכסות את עצמו ויוצא לחיצון) - יש שם מקרא (קרית שמע) ותפלה, ואין צריך לומר שאילת שלום, ומניח תפילין, ואין צריך לומר שאינו חולץ;

מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושי' - יש שם שאילת שלום, ואין שם מקרא ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה; מקום שבני אדם עומדין ערומים - אין שם שאילת שלום, ואין צריך לומר מקרא ותפלה, וחולץ תפילין (מראשו, ואין צריך לומר שאם אוזון בידו בתיק שלהן שאינו מניח), ואין צריך לומר שאינו מניח? (והא דתני זאין צליק לומר כו' - אידי דבעי למיתני מציעתא ואינו מניח ואינו חולץ, שאמצעי לא כמרחץ גמור הוא, ומקצת תורת מרחץ עליו, הלכך היו בראשו - אין צריך לחלוק; היה אוזון - אסור להניחן שם בראשו, אלא יוצא לחיצון ומניחן)

כי קאמר רב אדא בר אהבה - במרחץ שאין בו אדם.

והא אמר רבי יוסי בר חנינא: 'מרחץ שאמרו - אף על פי שאין בו אדם; בית הכסא שאמרו - אף על פי שאין בו צואה (שפינוה משם)?' אלא כי קאמר רב אדא - בחדתי (שלא רחץ בו אדם מעולם אלא שהזמינו לכך). והא מבעיא בעא ליה רבינא: הזמינו לבית הכסא מהו? יש זימון או אין זימון? ולא איפשיטא ליה, לאו הוא הדין למרחץ? לא דילמא

(שבת י, ב)

שאני בית הכסא, דמא יס (ושם מגונה עליו, משום הכי מספקא לן בהזמנתו).

'אין שם שאילת שלום' - מסייע ליה לרב המנונא משמיה דעולא, דאמר 'אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר (שופטים ו, כד) [ויבן שם גדעון מזבח לה'] ויקרא לו (גדעון להקב"ה) ה' שלום [עד היום הזה עודנו בעפרת אבי העזרי].

אלא מעתה, הימנותא (להזכיר אמונה בבית הכסא) נמי אסור למימר בבית הכסא, דכתיב: (דברים ט, ט) [וידעת כי ה' אלקיך הוא האלקים] האל הנאמן [שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותו לאלף דור]; וכי תימא הכי נמי, והאמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: שרי למימר הימנותא בבית הכסא? התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן 'אלהא מהימנא', הכא שם גופיה איקרי 'שלום', דכתיב ויקרא לו ה' שלום.

ואמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הנותן מתנה לחבירו - צריך להודיעו ("מתן פלוני אתן לך"; וזהו דרך כבוד, דשמא יתבייש לקבלה, ומתוך כך מתנצין בדברים ואינו בוש בדבר; וכן אם נתנה בביתו שלא מידיעתו - צריך להודיעו שמידו באה לו, שמתוך כך יהא אוהבו), שנאמר (שמות לא, יג) [ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם] לדעת כי אני ה' מקדשכם (להודיעם אני בא שאני רוצה לקדשם). תניא נמי הכי: ' (שמות לא, יג) [ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם] לדעת כי אני ה' מקדשכם - אמר לו הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל; לך והודיעם! מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לתינוק - צריך להודיע לאמו; מאי עביד ליה?

אמר אביי: שאיף ליה משחא (ישפשפנו בשמן בין עיניו) ומלי ליה כוחלא (נותן כחול סביב עינו וכן לשונו בתלמוד; דבר הנראה שתשאלנו אמו מי עשה כן, ויאמר לה התינוק "פלוני עשה וגם פת נתן לי").

והאידינא, דחיישינן לכשפים (שתחשדנו שכשפו) מאי?

אמר רב פפא: שאיף ליה מאותו המין.

איני! והאמר רב חמא ברבי חנינא: הנותן מתנה לחבירו אינו צריך להודיעו, שנאמר (שמות לד, כט) [ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה ברדתו מן ההר] ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו!?

לא קשיא: הא במילתא דעבידא לאגלויי (מי נתנו לו), הא במילתא דלא עבידא לאגלויי.
והא שבת, דעבידא לגלויי?
מתן שכרה לא עביד לגלויי (והוא הודיעם [על ידי משה] בעל פה מה שכרה).

רב חסדא (רב חסדא כהן הוה, כדאמרינן (ברכות פ"ד דף מד:), גבי עיר אחת היתה בארץ ישראל ובה שמונים זוגות אחים כהנים הנשואים שמונים זוגות אחיות כהנות, ובדקו מסורה עד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיב דרב חסדא דהוה נסיבי לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא) **הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא** (זוג של זרוע לחיים וקיבה שנתנה לו, ורשאי להאכילן לישראל; ואף על גב דרב חסדא בחוצה לארץ הוה - לא ילפינן מהכא דמתנות נהגות בזמן הזה, דהאידינא נהוג עלמא כתלתא סבי (ברכות דף כב:); כרבי יאשיה בכלאים, וכרבי יהודה בטבילת בעלי קריין לתלמוד תורה, וכרבי אלעאי בראשית הגז שהיה אומר אינו נוהג אלא בארץ, וכן מתנות בימי רב חסדא אכתי לא נהוג כרבי אלעאי; ובימי רב נחמן בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז, ולא במתנות; והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות, וכי היכי דאחזו במנהג בראשית הגז בימי רב נחמן ולא מחינא בהו ונהגנא כולא כוותיה - השתא דנהוג אף במתנות; לא משנינן מנהגא),
אמר: כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא (חדשה שלא שמעתיה) משמיה דרב - יהיבנא ליה ניהליה.
אמר ליה רבא בר מחסיא: הכי אמר רב: הנותן מתנה לחבירו - צריך להודיעו, שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם.
יהבה ניהליה.

אמר: חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי?
אמר ליה: אין!
אמר ליה: היינו דאמר רב: מילתא אלבישיהו יקירא (מעיל דמיו יקרים למי שרגיל ללובשו, כלומר: לפי שאתה תלמידו של רב ורגיל בשמועותיו - אתה מחזר אחריהם).
אמר ליה: אמר רב הכי: בתרייתא עדיפא לי מקמייתא, ואי הוה נקיטנא אחריתי - יהיבנא לך.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים: שבשביל משקל שני סלעים מילת (משקל שני סלעים) לאו דוקא נקט; בתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי: כתונת פסים - סביב פס ידו נתן מילת, ולא כל הכתונת) שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו - נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: לעולם יחזר אדם וישב בעיר ששיבתה קרובה (שנתיישוב בה מקרוב, כלומר: עיר חדשה), שמתוך ששיבתה קרובה - עונותיה מועטין, שנאמר (בראשית יט, כב) הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער [אמלטה נא שמה הלא מצער הוא ותחי נפשי]; מאי 'קרובה'? אלימא קרובה = דמיקרבא (לנוס שם) וזוטא (ולא צריכין אתם להקפיד על קיומה), והא קא חזו לה (למה ליה למימר להו)!! אלא מתוך ששיבתה קרובה* - עונותיה מוצערין.

אמר רבי אבין: מאי קרא? - דכתיב 'אמלטה נא שמה'; נ"א בגימטריא חמשים וחד הוי, ושל סדום חמשים ותרי, ושלן תה (האמורה בה: גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה וגו') (יחזקאל סז, מט), וכתיב (איוב כח, י) נתיב לא ידעו עיט [ולא שזפתו עין איה] (איוב כח, ח) לא הדריכוהו [בני שחץ לא עדה עליו שחל] [עד שהיתה מלחמה] -

* [הסבר רש"י בסוף הקטע, בתחילת דף יא, א]

(שבת יא, א)

עשרים ושש, דכתיב (בראשית יד, ט) שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו (בראשית יד, ה) ובארבע עשרה שנה [בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את רפאים בעשתרת קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים] (שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר - אין זו שלוה, ושלש עשרה שנה מרדו אין זו שלום, שהיו בהן מלחמות - הרי כ"ה שנים; ושנת כ"ו נהרג כדרלעומר והיתה בשלוה כ"ו הנותרים מנ"ב).

* **(שישיבתה קרובה.** שנה אחת קדמה לה סדום, כדמפרש: של סדום חמשים ושנים, דעל כרחק בוני מגדל בארץ שנער היו, ולא היה ישוב בעולם אלא באותה בקעה, דכתיב (בראשית יא, א) ויהי כל הארץ שפה אחת וגו' [פסוק ב] ויהי בנסעם מקדם ומשם נפוצו למקומות אחרים כשנתפלגו [פסוקים ח, ט] ובנו להם עיירות; ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אינו אלא חמשים ושנים שנה, שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו הארצות, דכתניא בסדר עולם: אמר רבי יוסי: נביא גדול היה עבר שקרא בנו פלג כי בימיו נפלגה הארץ [בראשית יא, כה] ואם תאמר בתחלת ימיו - והלא יקטן אחיו קטן ממנו, והוליד משפחות, ונתפלגו; ואם תאמר באמצע ימיו - לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש: נתן לך סימן ולא תדע באיזו משנותיו אלא בסוף ימיו! צא וחשוב שנותיו של פלג ונמצא שנה שמת בה היא שנת מ"ח לאברהם, וכשחבר סדום שנת צ"ט לאברהם, שהרי בו ביום נתבשרה שרה ולשנה אחרת ילדה ואברהם בן מאת שנה וגו') (בראשית כא, ה).

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת - לסוף חרבה, שנאמר (עזרא ט.ט) [כי עבדים אנחנו ובעבדתנו לא עזבנו אלקינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס לתת לנו מחיה] לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותינו [ולתת לנו גדר ביהודה ובירושלם] (לרומם בית אלהינו - ועל ידי כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה); והני מילי בבתיים, אבל בקשקושי ואברורי (בירניות ומגדלים) לית לן בה. אמר רב אשי: אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה (רב אשי ראש ישיבה היה במתא מחסיא ומנעם מלהגביה בתיים יותר מבית הכנסת). והא חרבה? מאותו עון לא חרבה.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: תחת ישמעאל (לשמשו) ולא תחת נכרי (אדומים, שהיו רשעים יותר), תחת נכרי ולא תחת חבר (אומה מבני פרס), תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם, תחת תלמיד חכם ולא תחת יתום ואלמנה (תלמיד חכם, אם יקניטנו - יענישנו; וכן יתום ואלמנה, מפני שדמעון מצויה).

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: כל חולי (הוא חולי ארוך המנוונה והולך ומתיש כח כגון אשתא וחולי הראש) - ולא חולי מעים, כל כאב (הוא ההולך ובא כגון כאב שן כאב מכה) - ולא כאב לב, כל מיחוש (חששא בעלמא לפי שעה וקל) - ולא מיחוש ראש, כל רעה - ולא אשה רעה.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: אם יהיו כל הימים דיו, ואגמים קולמוסים, ושמים יריעות, וכל בני אדם לבלרין - אין מספיקים לכתוב חללה של רשות (עומק לבם, שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקצוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים - והכל ביום אחד)! מאי קראה?

אמר רב משרשיא: (משלי כה.ג) שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר.

ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: יפה תענית לחלום כאש לנעורת. אמר רב חסדא: ובו ביום. ואמר רב יוסף: אפילו בשבת.

רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי, עבדי ליה עיגלא תילתא (שלישי לבטן, שהוא משובח, מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה, והולד ראשון ושני אינו בריא); אמרו ליה: לטעום מר מידי! אמר להו: בתענית יתיבנא. אמרו ליה: ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה, דאמר רב יהודה: לוא אדם תעניתו ופורע? אמר להו: תענית חלום הוא, ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: 'יפה תענית לחלום כאש לנעורת', ואמר רב חסדא 'ובו ביום', ואמר רב יוסף 'אפילו בשבת'!

ואם התחילו אין מפסיקין; מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה: הא תנא ליה רישא ' (אם התחילו) אין מפסיקין ' (וגבי תפלה קיימין, ולמה ליה למיהדר למיתני 'אין מפסיקין לתפלה')?! סיפא אתאן לדברי תורה (ומילתא אחריתי נקט), דתניא: 'חברים שהיו עוסקין בתורה - מפסיקין (תורתן) לקרית שמע' (דזמנה דאורייתא: ובשכבך ובקומך [דברים ו.י, יא.יט]) ואין מפסיקין לתפלה'. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחביריו, שתורתן אומנותן, אבל כגון אנו - מפסיקין לקרית שמע ולתפלה (אנו, הואיל ומפסיקין תורתנו לאומנותנו - כל שכן שנפסיק לתפלה). והתניא [תוספתא ברכות פ"ב מ"ו]: 'כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לקרית שמע'? כי תני ההיא - בעיבור שנה, דאמר רב אדא בר אהבה, וכן תנו סבי דהגרוניא: 'אמר רבי אלעזר בר צדוק: כשהיינו עוסקין

בעיבור השנה כיכנה (שהיו עולים שבעה לעלייה ונושאים ונותנים אם השנה דאזיה וצריכה להתעבר, כדאמר בסנהדרין (יא): על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה) - **לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה**. [בתוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ב הלכה ו כתוב: והיו עוסקין בצרכי צבור לא היו מפסיקין]

משנה :
לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא (משתחשך), ולא הלביר בקולמוסו;
ולא יפלה את כליו (מבער כנים מבגדיו, דמתרגמינן בערתי - פליתי (דברים כו, יג-יד); ולקמן (יב). מפרש טעמא),
ולא יקרא לאור הנר (בספר, שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה - ונמצא מבעיר בשבת);
באמת אמרו: החזן רואה היכן תינוקות קוראים, אבל הוא לא יקרא.
(החזן - חזן הכנסת המקרא שבעה הקוראים בתורה, ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר, ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו - והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת, ויודע שהיא פרשה של שבת זו לשון אחר חזן: מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכא יסיימו פרשיותיהן)
כיוצא בו (לעשות הרחקה לעבירה, אמרו): לא יאכל הזב עם הזבה (וכל שכן טהור עם הזבה) מפני הרגל עבירה (מפני שמתוך שמתחדין - יבא לבעול זבה שהיא בכרת).

גמרא :
תנן התם [עירובין פ"י מ"ו, דף צט, א]: 'לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים' (לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויושיט פיו וראשו לרשות הרבים לאחוז כלי ולשתות, גזרה שמא יוציא הכלי אליו ונמצא מתחייב חטאת), **ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד, אבל אם הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה - מותר**;

(שבת יא, ב)
וכן בגת' (לקמיה מפרש לה).
איבעיא להו: כרמלית (כגון בקעה, דמדברנן הוא דאסור להכניס ולהוציא) מאי (מהו לעמוד ברשות היחיד או ברשות הרבים ויושיט ראשו לכתחלה לתוכו וישתה)?
אמר אביי: היא היא (כשם שאסורנו זו במשנתנו - כך זו אסורה)!
רבא אמר: היא גופה גזירה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה (הושטת ראשו אטו הוצאת כלי)?
אמר אביי: מנא אמינא לה? - דקתני 'וכן בגת'; מאי גת? אי רשות היחיד (כגון גבוה עשרה, וקאמר דלא יעמוד ברשות הרבים וישתה לתוכה) - תנינא, אי רשות הרבים (כגון אינה גבוה שלשה) - תנינא?! אלא, לאו כרמלית?!
רבא אמר: 'וכן בגת' - לענין מעשר (דשתיה על הגת ממנו: שלא עקרו משם להוציא חוצה - הויא שתיית עראי, ופטור ממעשר כל זמן שלא ירד לבור שהוא גמר מלאכתו למעשר; אבל להוציא משם - הוי קבע: שאין בדעתו להחזיר המותר, ואף על גב דלא נגמר מלאכתו למעשר - אסור); וכן אמר רב ששת: 'וכן בגת' לענין מעשר, דתנן [מעשרות פ"ד מ"ד]: 'שותין על הגת בין על החמין' (שמזגו בחמין - שוב אינו ראוי להחזיר המותר שלא יחמיץ את היין מחמת החמין) בין על הצונן, ופטור - דברי רבי מאיר; רבי אלעזר ברכי צדוק מחייב; וחכמים אומרים: על החמין חייב, על הצונן פטור, מפני שהוא מחזיר את המותר'.

תנן: 'לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא', מאי? לאו דתחובה לו בבגדו (שאיין דרך הוצאה בכך, ואפילו הוציאה לרשות הרבים משחשכה - שבות בעלמא הוא, וקא גזור סמוך לחשכה אטו חשכה; אלמא גזרינן לאיסור שבת גזירה לגזירה)? לא! דנקיט ליה בידיה.

תא שמע: 'לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו', מאי? לאו בערב שבת?
לא, כי תניא ההיא - בשבת (בשבת עצמה, דחדא גזירה איכא: גזירה תחובה בבגדו אטו היכא דמפיק בידים).
והתניא: 'לא יצא החייט במחטו התחובה בבגדו בערב שבת עם חשיכה'?

הא מני? - רבי יהודה היא, דאמר: אומן (המוציא) דרך אומנתו (שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול) - חייב ([אם יצא בשבת, ולכן אסור בערב שבת משום גזירה

אמת] דהשתא לדידיה ליכא אלא חדא גזירה: דגזרינן סמוך לחשכה אטו חשכה), **דתניא: 'לא יצא החייט במחטו התחובה לו כבגדו, ולא נגר בקיסם שבאזנו** (קיסם ארוך ושוה כעין סרגלא שמשרטטין בה ספרים שקורין ויר"א [סרגל] בלע"ז, ובו משוין את הנסרים, כדרך נגרים שלנו משוים בנטיית קו), **ולא סורק** (בגדים, שקורין פיליר"ש [כבסי הבגדים]) **במשיחה שבאזנו** (במשיחה הוא קושר הקוצים שקורין קרדוני"ש, וגם את הבגד תופר ומחבר בו שני ראשין כשמותחו על יתדות האומנות לחובטו במקלות, לזקוף את שער), **ולא גרדי באירא שבאזנו** ('אירא' הוא צמר או צמר גפן שסותם בו פי הקנה לאחר שהניח בתוכו פקעיות הערב, ומשייר בנקב מלא חוט לאריג, וחורקו לקנה, והפקיע מתגלגל לתוכו ולצאת אינה יכולה, שנסתם הנקב), **ולא צבע כדוגמא שבצוארו** (מעט צמר צבוע אדום, ומעט צבוע שחור, וכן בכל מיני צבע שמראה בהם דוגמא לאקר: "כזה תרצו או כזה תרצו?"), **ולא שולחני כדינר שבאזנו** (ולי נראה שכל השנויין כאן אינו אלא שנותנין אותו בני האומנות עליהן בצאתם לשוק כדי שיכירו מאיזו אומנות הוא וישכרוהו למלאכה); **ואם יצא - פטור אבל אסור, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: אומן דרך אומנתו - חייב, ושאר כל אדם - פטור.**

תני חדא: **'לא יצא הזב בכיסו** (כיס שעושין לזב וקושרו לפי האמה לקבל בו את הזב), **ואם יצא - פטור אבל אסור**, ותניא אידך: **'לא יצא, ואם יצא - חייב חטאת'!** אמר רב יוסף: לא קשיא: הא רבי מאיר, הא רבי יהודה (דזו דרך הוצאתו [של הזב] בחול).

אמר ליה אביי: אימור דשמעת ליה לרבי מאיר במידי דלאו היינו אורחיה (כגון כל אלו השנויין למעלה: אין דרך הוצאתו אלא ביד אפילו לאומן אלא בשעה שהוא רוצה להכריז לעצמו שהוא אומן), במידי דהיינו אורחיה (אבל כיס לזב - אין דרך הוצאתו אלא בכך), מי שמעת ליה (דפטור)? דאי לא תימא הכי (דמודה רבי מאיר במי שכל דרכו בכך), אלא מעתה הדיוט שחקק קב בבקעת בשבת (הואיל ואינו אומן ואין דרך חקיקה בכך) לרבי מאיר הכי נמי דלא מחייב (הכי נמי דפטור לרבי מאיר? אם כן לא מחייב רבי מאיר בשבת אלא אומנין)? (אלא על כרחיך הואיל וכל דרך חקיקתו של זה בכך - מיחייב, והכא נמי: הואיל וכל דרך הוצאה זו לזה בכך - חייב)!

אלא אמר רב המנונא: לא קשיא: כאן בזב בעל שתי ראיות (זב בעל שתי ראיות חייב, לפי שהכיס צריך לו לבדוק עצמו אם יראה עוד שלישית ויהיה זב גמור לקרבן; וכיון דצריכה לו - הויה ליה לדידיה דרך הוצאתו בכך), כאן בזב בעל שלש ראיות.

מאי שנא זב בעל שתי ראיות דחייב? דמיבעי ליה לבדיקה? זב בעל שלש נמי מיבעי ליה - לספירה (דכתיב [ויקרא טו, יג] וכי יטהר הזב וספר לו שבעת ימים = שבעה נקיים, וצריך הוא לכיס לברר לו היום בנקיות: שאילו יראה באחד מהן - יסתור את הכל, דבעינן רצופין, דכתיב [שם] לטהרתו: טהרה אחת לכולן: שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן)!!

לא נצרכא [לחייב] אלא לבו ביום (באותו יום שבת ראה הראיה שלישית, דשוב אינו צריך לכיס כל אותו היום, שאין אותו יום ממנין הנקיים).

והא מיבעי ליה כדי שלא יטנפו כליו!!

אמר רבי זירא: האי תנא [שאמר פטור אבל אסור] - הוא דאמר כל אצולי טינוף לא קא חשיב (הלכך לאו דרך הוצאה היא לו), דתנן (מכשירין פ"ד מ"ג): **'הכופה קערה על הכותל** (שיוודין גשמים עליו): **אם בשביל שתודח הקערה - הרי זה ב'כיותן'** [ויקרא יא, לח: וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם] (דאחשבינהו להנך משקיין: הראה בדעתו שצריך להן, ואף על גב דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפירות לאחר זמן - הוי מוכשירין, דתנן (מכשירין פ"א מ"א) **'כל משקה שתחלתו לרצון אף על פי שאין סופו לרצון'** - מכשיר), **אם בשביל**

(שבת יב, א)

שלא ילקה הכותל (דהיינו אצולי טינוף) - אינו בכי יותן (לא חשיב ליה הך כפייה);

מי דמי? התם לא קא בעי להו להני משקיין כלל (הא לא ניחא ליה בהנך משקיין כלל, וברצונו לא ירדו; ונהי נמי דכפיית קערה חשיבא ליה - אנו חשיבותא דמשקיין בעינן, וכפייה זו אינה אלא לגלות עליהן שאינן חפץ בהן!), (אבל) הכא (לענין שבת) קא בעי להו להאי כיס לקבולי ביה זיבה (אחשיבותא דהוצאה קפדינן, והך הוצאה דכיס - חשיבא: דקא מיבעי ליה להציל על בגדיו)!! הא לא דמיא אלא לסיפא (על כרחך אם להכשר זדעים באת -

לדמויה לא תדמיה אלא להך) (מכשירין פ"ד מ"ה): **'עריבה שירד דלף לתוכה, מים הניתזין (למרחוק) והנצפין** (והצפין מלמעלה כשהיא מלאה) **אינן בכי יותן** (דלא ניחא ליה בהו), **ושבתוכה - הרי זה בכי יותן** (משנה היא במסכת מכשירין פ"ד משנה ה) השנויה אחר הסיפא ד'הכופה את הקערה', והכי תנן: **עריבה שירד דלף לתוכה כו'.... הניחה שירד הדלף לתוכה, מים הניתזין והצפים - בית שמאי אומרים בכי יותן, ובית הלל אומרים אינם בכי יותן;** נטלה לשופכה - אלו ואלו מודים שהן בכי יותן'; ומכל מקום יש לשמוע מהך סיפא כדגרסינן בספרים (וכב"ה):

נתנה לעריבה זו שירד הדלף לתוכה, אף על גב דאצולי טינוף הוא - אפילו הכי, מדלא כפאה - גלי דעתיה דאחשביניה לקבלן, והו חשובים אותן שבתוכה; והך הוצאה נמי אחשבה לקבולי בהאי כיס האי זיבה, אף על גב דזיבה לא ניחא ליה - אנן לחיובי אהוצאת זיבה לא מהדרין אלא אהוצאת כיס) ! ?

אלא אביי ורבא, דאמרי תרוייהו: לא קשיא: הא רבי יהודה (דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה: שברצונו לא תעשה ואינו צריך לעיקר תכליתה, כי הכא: שאינו צריך לזיבה זו שעל ידה בא הכיס הזה - ואף על פי כן חייב עליה) והא רבי שמעון (ופלוגתיהו ב'המצניע' (לקמן דף צג:) גבי מוציא המת במטה - חייב [לרבי יהודה], ואף על גב דהוצאת המת לא ניחא ליה ביה; ורבי שמעון פוטר).

תני דבי רבי ישמעאל: 'יוצא אדם כתפילין בערב שבת עם חשיכה'; מאי טעמא?

כיון דאמר רבה בר רב הונא: חייב אדם למשמש כתפילין כל שעה ושעה, קל וחומר מציץ: מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה (שמות כח, לח) [והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם] והיה על מצחו תמיד [לרצון להם לפני ה'] (והיה על מצחו תמיד - קרא יתירא הוא להך דרשה, דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מצח אהרן) - שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה! הלכך מידכר דכיר להו. תניא: 'חנניא אומר: חייב אדם למשמש כבגדו ערב שבת עם חשכה' (שלא יהא כרוך בשום דבר פן יוציאנו); אמר רב יוסף: הלכתא רבתי לשבת (דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת) !

לא יפלה את כליו [ולא יקרא לאור הנר]: איבעיא להו: 'לא יפלה את כליו' - ביום, שמא יהרוג (וביום נמי עסקין, ולאור הנר' דמתניתין - אלא יקרא' קאי), ורבי אליעזר היא, דתניא 'אמר רבי אליעזר: ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל' (כלומר: דגדול מאד), 'ולא יקרא לאור הנר' - שמא יטה? או דילמא (לאור הנר' דקתני - אתרוייהו קאי, ו) תרוייהו שמא יטה (אבל ביום שפיר דמי)?

תא שמע: 'אין פולין ואין קורין לאור הנר'. מי אלימא ממתניתין (דקתני לאור הנר' בסוף, ואפילו הכי מספקא לן דאיכא לפלוגי בהו, ולמימר: דלאור הנר' אלא יקרא' קאי - הכא נמי איכא למימר דאין פולין אפילו ביום, ולאור הנר' - אין קורין' קאי)?

תא שמע: 'אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר - אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון' - שמע מינה (דקתני לאור הנר' בתרוייהו) דתרוייהו שמא יטה! שמע מינה.

אמר רב יהודה אמר שמואל: אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו. אמר רבא: לא אמרן אלא דבני מחוזא (בני מחוזא מפנקי, ולא עבדי מלאכה, ובגדיהם רחבים כשל אשה, וצריכים עיון) אבל דבני חקליתא מידע ידעי (שבגדי האנשים קצרים שעוסקין בשדות במלאכה, ושל נשים רחבים בתי יד שלהן); ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא דזקנות (קצרים במקצת, ושל אנשים מעונגין רחבים, ודומין זה לזה, וגזרינן שמא יטה), אבל דילדות מידע ידיעי (אבל דילדות רחבים הרבה ואין של אנשים דומין להם).

תנו רבנן: 'אין פולין כושות הרבים' (בחול) מפני הכבוד (של עוברין [ושביו] שלא ימאסו); כיוצא בו אמר רבי יהודה - ואמרי לה רבי נחמיה: אין עושין אפיקטויזין (הקאה; גומיט"א בלע"ז; כך מצאתי) כושות הרבים מפני הכבוד'.

תנו רבנן: 'המפלה את כליו' (בשבת) - מולל וזורק (מולל להתיש כחן שלא יחזרו אליו, ובלבד שלא ימלול בדוחק ויהרוג; דסבירא ליה הריגת כינה שבות), ובלבד שלא יהרוג; אבא שאול אומר: נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול (אבא שאול כרבי אליעזר, ומחייב חטאת, הלכך גזרינן מלילה שלא יהרוג).

אמר רב הונא: הלכה מולל וזורק וזהו כבודו, ואפילו בחול. רבה מקטע להו (הורגן ובשבת), ורב ששת מקטע להו; רבא שדי להו לקנא (ספל) דמיא. אמר להו רב נחמן לבנתיה: קטולין ואשמעין לי קלא דסנוותי!

תניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין הורגין את המאכולת (כינה) בשבת - דברי בית שמאי, ובית הלל מתירין (כדמפרש טעמא בפרק 'שמונה שרצים' (לקמן דף ק:) מ'אילים מאדמים' דמשכן [שמות כה, ועוד]: מה אילים פרים ורבים - אף כל שפרה ורבה, וכינה אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת); וכן היה רבי שמעון בן

אלעזר אומר משום רבן שמעון בן גמליאל (דבהני נמי פליגי בית שמאי ובית הלל): אין משדכין את התינוקות לארס, ולא את התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות (בשבת משום ממצוא חפץ [ישעיהו נח,ג]), ואין מנחמין אבלים ואין מבקרין חולין בשבת (משום דמצטער עם המצטערין) - דברי בית שמאי, ובית הלל מתירין (דקא סברי 'חפץ' - ולא חפצי שמים).

תנו רבנן: 'הנכנס לבקר את החולה - אומר "שבת היא מלזעק ורפואה קרובה לבא" (צריך להרחיב דעתם בתנחומים שלא יצטערו); ורבי מאיר אומר: יכולה היא שתרחם (אם תכבדוה מלהצטער בה)";

(שבת יב, ב)

רבי יהודה אומר: המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל; רבי יוסי אומר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל (שמתוך שכולל עם האחרים - תפלתו נשמעת בזכותן של רבים);

שבנא איש ירושלים (אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא) בכניסתו אומר "שלום", וכיצאתו אומר: "שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבא, ורחמינו (של הקב"ה) מרובין, ושבתו בשלום (נוחו בשבתכם לשלום)". כמאן אזלא הא דאמר רבי חנינא: 'מי שיש לו חולה בתוך ביתו - צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל'? כמאן? - כרבי יוסי.

ואמר רבי חנינא: בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת (מפני שמצטער).

אמר רבה בר בר חנה: כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה (בחולה), זימנין אמר "המקום יפקדך לשלום" וזימנין אמר "רחמנא ידכרינך לשלם" (זימנין אמר לה בלשון קדש חזימנין אמר לה בלשון ארמי; והא - לאו לענין שבת נקט).

היכי עביד הכי? והאמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן: כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי?

שאני חולה, דשכינה עמו (ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפניו מן הפרגוד), דאמר רב ענן אמר רב: מנין ששכינה סועד את החולה? - שנאמר (תהלים מא, ט) 'יסעדנו על ערש דוי' [כל משכבו הפכת בחליו] (סועד = סומך בתשואות כח; ומשום רבינו יעקב: סועד = תרגומו של 'פוקד', כלומר: מבקר, כמו ואת אחיך תפקוד לשלום (שמואל א יז, יח) ומתרגמין 'ואת אחיך תסעד לשלם'; ולהך לישנא גרסינן 'אל תקרי יסעדנו אלא יסעננו').

תניא נמי הכי: 'הנכנס לבקר את החולה - לא ישב לא על גבי מטה, ולא על גבי כסא, אלא מתעטף ויושב לפניו, מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה, שנאמר (תהלים מא, ט) 'יסעדנו על ערש דוי' [כל משכבו הפכת בחליו] ('מתעטף' - מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואין פונה לצדדין); ואמר רבא אמר רבין: מנין שהקב"ה זן את החולה? - שנאמר (תהלים מא, ט) 'יסעדנו על ערש דוי' [כל משכבו הפכת בחליו].

ולא יקרא לאור הנר:

אמר רבה: אפילו גבוה שתי קומות (דליכא למיחש להטייה, דכיון דגזור - לא פלוג למילתייהו) ואפילו שתי מרדעות ואפילו עשרה בתים זו על גב זו. חד הוא דלא ליקרי, הא תרי שפיר דמי (שאם יבא להטות יזכירונו חברו)? והתניא: 'לא אחד ולא שנים'?

אמר רבי אלעזר: לא קשיא: כאן בענין אחד כאן בשני ענינים (בשתי פרשיות, הואיל וכל אחד מעיין לעצמו - אין מכיר במעשה חברו).

אמר רב הונא: ובמדורה (מדורת אש גדולה) - אפילו עשרה בני אדם אסור (דהואיל ויושבין רחוק זה מזה, ועוד: שזנבות האודים סמוכים להם - אין זה מכיר בבא חברו להבעיר ולחתות).

אמר רבא: אם אדם חשוב הוא - מותר (לקרות לאור הנר: שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו).

מיתיבי 'לא יקרא לאור הנר שמא יטה אמר רבי ישמעאל בן אלישע: אני אקרא ולא אטה!'

פעם אחת קרא ובקש להטות, אמר: כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר!

רבי נתן אומר: קרא והטה וכתב על פנקסו "אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת; לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה" ? אמר רבי אבא: שאני רבי ישמעאל בן אלישע, הואיל ומשים עצמו על דברי תורה כהדיוט.

תני חדא 'שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר' ותניא אידך 'לא יבדוק' ?

לא קשיא: כאן בשמש קבוע (שמש קבוע לא יבדוק מפני שאימת רבו עליו אם ימצא בהן דבר מגונה, ובדקן יפה, וחיישינן להטייה), כאן בשמש שאינו קבוע (לא רמיא עליה כולי האי) ;

ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע, ולא קשיא: הא בדמשחא והא בדנפטא (שהוא מסריח - מותר לבדוק לאורו, דלא אתי להטות). איבעיא להו: שמש שאינו קבוע בדמשחא מהו (כיון שאינו קבוע - אינו מטה אפילו בחול, והלכך בשבת מותר? או דילמא בדמשחא, הואיל ולא מאיס - דרכו להטות בחול הוא) ? אמר רב: הלכה (דמותר) ואין מורין כן (שלא ילזלו). ורבי ירמיה בר אבא אמר: הלכה ומורין כן. רבי ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי, קם שמעיה (דדבי ירמיה, דהוא שמש שאינו קבוע בבית רב אסי) קא בדיק לנהורא דשרגא; אמרה ליה דביתהו (דרב אסי לרב אסי): ומר לא עביד הכי ? אמר לה: שבקיה, כרביה (רבי ירמיה, דאמר 'הלכה ומורין כן') סבירא ליה.

באמת אמרו החזן [רואה היכן תינוקות קוראין, אבל הוא לא יקרא]: והאמרת רישא 'רואה', מאי, לאו לקרות? לא, לסדר ראשי פרשיותיו (ומריצן בפיו, שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו - הוא נזכר בכולה למחר, ומסייע את שבעה הקורין בנקודה וטעמיה בלחש). וכן אמר רבה בר שמואל: אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו. וכולה פרשה לא;

(שבת יג, א)

מיתיבי: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: התינוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיותיהם וקורין לאור הנר' !? אי בעית אימא: ראשי פרשיותיו, ואי בעית אימא: שאני תינוקות, הואיל ואימת רבן עליהן לא אתי לאצלווי (אין פושטין יד לשום דבר, ואפילו בחול, אלא על פי רבן).

כיוצא בו לא יאכל הזב [עם הזבה מפני הרגל עבירה]: תניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר: כוא וראה עד היכן פרצה (גברה, כמו ופרצת ימה וקדמה (בראשית כח, יד)) טהרה בישראל: שלא שנינו 'לא יאכל הטהור עם הטמא' (מפני הערוה, לפי שלא הוצרכו לכך: שכולן אוכלין חוליהן בטהרה היו, ולא היו אוכלין עם נשותיהן טמאות), אלא 'לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה'; כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא ירגילנו אצלו'.

וכי מרגילו אצלו מאי הוי ? אלא אימא 'שמא יאכילנו דברים טמאין'. אטו זב פרוש - לאו דברים טמאין אכיל (והלא כל מגעו טמא) ? אמר אביי: גזירה שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנין. ורבא אמר: רוב עמי הארץ מעשרין הן (ולא גזרינן גזירה לגזירה), אלא שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים טמאין בימי טהרתו.

איבעיא להו: נדה, מהו שתישן עם בעלה היא בכגדה והוא בכגדו (שתישן עם בעלה במטה, כגון שהוא טמא, דליכא למיחש משום טהרה; או בזמן הזה שאין בו טהרה, מי חיישינן להרגל עבירה? או דילמא כיון דאיכא היכרא - מדכר דכירי) ?

אמר רב יוסף: תא שמע [חולין פ"ח מ"א]: 'העוף עולה עם הגבינה על השלחן' (על השולחן שאוכל עליו מותר להניח בשלחן העוף אצל הגבינה, דקסברי בית שמאי: בשלחן עוף בחלב - לאו דאורייתא, ולא גזרינן העלאה אטו אכילה) ואינו נאכל (עמו) - דברי בית שמאי; בית הלל אומר: לא עולה ולא נאכל' (זב"ה אומרים כו') - שמע מינה דאסור) !?

שאני התם, דליכא דיעות (שני בני אדם שיזכירו זה לזה, והוא הדין נמי דמצי לשנויי דליכא שינוי להיכרא; ומיהו דעדיפא נקט: דאפילו דיעות לייבא); הכי נמי מסתברא, דהיכא

דאיכא דיעות שאני, דקתני סיפא [חולין פ"ח מ"ב]: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסניי אכילין על שלחן אחד, זה אוכל בשר וזה אוכל גבינה, ואין חוששין'!

ולאו אתמר עלה 'אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל: לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה (דלא אתי חד למשקל מדחבריה ומיכל), אבל מכירין זה את זה אסורים', והכא (ואשה ובעלה) נמי מכירין זה את זה נינהו (ושמע מינה דאסור)?

הכי? השתא: התם [בשני אכסנאים אוכלים על שולחן אחד] דיעות איכא, שינוי ליכא (שאוכלין בדרך אכילה); הכא איכא דיעות ואיכא שינוי (שאין דרך לישן אלא בקירוב בשר, כדכתיב [שמות כא, י] שארה כסותה ועונתה, ואמר מר: 'שאר - זה קירוב בשר': שאם אמר "אי איפשי אלא היא בבגדה והוא בבגדו" - יוציא ויתן כתובה [במסכת כתובות פ"ד דף מח.])!

איכא דאמרי: תא שמע: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסניי אכילין על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה', ואתמר עלה: אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל: לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה, אבל מכירין זה את זה - אסור, והני נמי מכירין זה את זה נינהו!

התם דיעות איכא, שינוי ליכא; הכא איכא דיעות ואיכא שינוי. תא שמע: 'לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה'!

הכא נמי דיעות איכא, שינוי ליכא. תא שמע: ' (יחזקאל יח, א) אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב (אל ההרים לא אכל - בפרק 'אלו הן הנשרפין' [בסנהדרין דף פ"א.]) מפרש ליה: שלא נתפרנס בזכות אבות, שלא הוצרך לכך לפי שהוא צדיק) - מקיש אשה נדה לאשת רעהו: מה אשת רעהו, הוא בבגדו והיא בבגדה אסור (דאסור לן יחוד מן התורה, בקדושין פ"ד דף פ"ג) מ'אחיך בן אמך' [דברים יג, א] - אף אשתו נדה, הוא בבגדו והיא בבגדה אסור!

שמע מינה.

ופליגא (דרב יוסף דפשוט מדרשה דהאי קרא לאיסור א) דרבי פדת, דאמר רבי פדת: לא אסרה תורה אלא קורבה של גלוי עריות בלבד (תשמיש ממשי, ושאר קורבה - ואפילו קירוב בשר - מדרבנן, והיא בבגדה - אפילו מדרבנן ליכא למגזר), שנאמר (ויקרא יח, א) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה [אני ה'].

עולא, כי הוי אתי מבי רב - הוה מנשק להו לאחוותיה אבי חדיהו, ואמרי לה אבי ידיהו - ופליגא ידיה אדידיה, דאמר עולא: אפילו שום קורבה אסור, משום 'לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב'.

תני רבי אליהו [אבות דברי נתן פ"ב מ"ב]: 'מעשה בתלמיד אחד ששנה הרבה, וקרא הרבה, ושימש תלמידי חכמים הרבה, ומת בחצי ימיו, והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בכתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם: כתיב בתורה (דברים ל"ב) [לאהבה את ה' אלקיך לשמע בקלו ולדבקה בו] כי הוא חיך ואורך ימך [לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם]; בעלי, ששנה הרבה וקרא הרבה

(שבת יג, ב)

ושימש תלמידי חכמים הרבה (להסבירו סתומות המשנה וטעמיה והוא הנקרא תלמוד) - מפני מה מת בחצי ימיו? ולא היה אדם מחזירה דבר.

פעם אחת נתארחתי אצלה, והיתה מסיחה כל אותו מאורע, ואמרתי לה: כתי! כימי נדותך (כל שבעה של ראייה ראשונה) מה הוא אצלך?

אמרה לי: חס ושלום! אפילו באצבע קטנה לא נגע [בי]!

כימי לבוניך (כגון זבה שטופרת שבעה נקיים משפסקה, וצריכה להיות לובשת לבנים לבדיקה שמא תראה ותסתור ספירתה) מהו אצלך?

אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה דעתו על דבר אחר!

ואמרתי לה: ברוך המקום שהרגו, שלא נשא פנים לתורה: שהרי אמרה תורה (ויקרא יח, יט) ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב [לגלות ערותה] (בנדת טומאתה - ועד שתבא במים לטבילה היא בנדתה, דמרבין מיתהיה בנדתה [ויקרא טו, יט] - בהוייתה תהא עד שתבא במים - בתורת כהנים [ספרא מצורע פרק זבים פרשה ד מ"ה]).

תוספות ד"ה בימי לבוניך מהו אצלך.

לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון, דהא אמר רבי עקיבא בפרק 'במה אשה יוצאה' (לקמן דף סד:) הרי היא בנדתה עד שתבא במים! אלא לפי שידע אליהו שכך היה המעשה.
 ור"ח ורש"י פירשו בפרק 'אף על פי' (כתובות דף סא. ושם) גבי שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא - היינו בימי ליבונה אין נראה כדפירשתי;
 ור"ת פירש שהיו רגילים לטבול שתי טבילות: אחת לטוף שבעה לראייתה, שהיא טהורה מדאורייתא בהך טבילה, ואחת לטוף ימי ליבון; לכך היה מיקל אותו האיש;
 ורש"י היה נוהג איסור להושיט מפתח מידו לידה בימי נדותה;
 ונראה לר"י שיש סמך מסדר אליהו, דקתני: אמר לה "שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך"? ומיהו התם מסיים 'ונגע בך באצבע הקטנה'; ומפרק 'אף על פי' (שם) דאמר אביי מנח' ליה אפומיה דכובא, ורבא מנח' ליה אבי סדיא אין ראייה: כי שמא דוקא במזיגת הכוס, שיש חיבה יותר, כדאמר התם; אבל שאר דברים - לא; ומהכא, דקאמר 'אכל עמי ושתה עמי' יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה.
 כי אתא רב דימי - אמר: מטה חדא הואי (רחבה, ולא קירוב בשר הואי, וסבר דשרי בהכי).
 במערכא אמרי: אמר רב יצחק בר יוסף: סינר (פורציניט [חגורה]) שהיא חוגרת בו, ומגיע ממיתנים ולמטה) מפסיק בינו לבינה.

משנה:

ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון, שעלו לבקרו, נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל (באו למנין ונמצאו של בית שמאי מרובין), וי"ח דברים גזרו בו ביום.

גמרא:

אמר ליה אביי לרב יוסף: 'אלו' תנן? או 'ואלו' תנן?: 'ואלו' תנן, 'הני דאמרן, או 'אלו' תנן, דבעינן למימר קמן? ('ואלו' קאי אדלעיל: 'לא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר' - ואלו מן ההלכות כו') או דילמא 'אלו' תנן, וקאי לקמן, א'אין שורין דיו'?)
 תא שמע: 'אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר, ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון' - שמע מינה 'ואלו' תנן' (דאתרתי קמייתי קאי, אבל אינן - לאו משמונה עשר דבר ניהו; ולקמן בגמרא מפרש להו)!
 שמע מינה.

תנו רבנן: 'מי כתב מגילת תענית' (לפי ששאר כל משנה וברייתא לא היו כתובין, דאסור לכתבם, וזו נכתבה לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית! לכך נקרא 'מגלה': שכתוב במגלת ספר) ? אמרו: חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות (שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחן של הקב"ה, וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב, כגון 'אלין יומין דלא להתענא בהון כו').

אמר רבן שמעון בן גמליאל: אף אנו מחבבין את הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין (לפי שהן תדירות! לשון אחר אין אנו מספיקין מלעשות יום טוב בכל יום) !
 דבר אחר: אין שוטה נפגע (אין פגע רע בא עליו, כלומר: אינו מכיר בפגעיו - כך כמה נסים באים לנו ואין אנו מכירין בהן) ;

דבר אחר: אין בשר המת מדגיש באיזמל.
 איני! והאמר רב יצחק: 'קשה רימה למת כמחט בבשר החי, שנאמר (איוב יד, כב) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל' !?

אימא 'אין בשר המת שבהי' (הגדל באדם החי מחמת מכה או מחמת כויה) מרגיש באיזמל' (כשחותכין אותו) .

אמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב, וחנניה בן חזקיה שמו, שאלמלא הוא - נגנז ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרין דברי תורה (כגון נבילה וטרפה...[מן העוף ומן הבהמה] לא יאכלו הכהנים - הא ישראל אוכלים?! וכגון [יחזקאל מהב] וכן תעשה בשבעה בחוש היכן נרמז קרבן זה בתורה) ; מה עשה? העלו לו שלש מאות גרבי שמן (למאור ולמונות) וישב בעלייה ודרשן (כדדרשין להני קראי במנחות (דף מה, א) דמשום דאשתרי מליקה בחטאת העוף גבייהו - הוצרך להזהירם על מליקת חולין שהיא נבילה) .

ושמנה עשר דבר גזרו:

מאי ניהו שמנה עשר דבר?

דתנן (זבים פ"ה מ"ב): אלו פוסלין את התרומה: האוכל אוכל ראשון (מן התורה אין אוכל מטמא אדם האוכלו חוץ מנבלת עוף טהור, אבל נבלת בהמה - לא, כדאמר במסכת נדה (פ"ה

דמ"ב: 'מי שאין לו טומאה אלא באכילתה, יצתה זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה' - וכל שכן אוכל ראשון שאינו אב הטומאה; אבל הן גזרו באותו היום, כדמפרש טעמא לקמן, בכולהו; ושיעורן לפסול את הגויה - בחצי פרס, בפרק 'יום הכפורים' (יומא פ); והתם נמי אמר: הנח לטומאת גויה דלאו דאורייתא; ומצאתי בספר ערוך: משונה טומאה זו מטומאה דאורייתא, דסגי לה בטבילה לתרומה, דלא בעיא הערב שמש, דתניא בספרי: 'אין האוכל אוכלים טמאין ולא השותה משקין טמאין טמא טומאת ערב' [1], **והאוכל אוכל**

שני [2], **והשותה משקין טמאין** [3], **והבא ראשו ורובו במים שאובין** (לאחר שטבל מטומאתו במים שאובין בו ביום) [4], **וטהור** (גמור) **שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין** [5], **והספר** (כל כתבי הקודש: תורה נביאים וכתובים - פוסלין תרומה במגען) [6], **והידים** (סתמן, קודם נטילתן) [7], **והטבול יום** [8] (ולקמן פריך: טבול יום מדאורייתא הוא?), **והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין** [9, 10] (לקמן בעי לה) ' [יתר הגזירות מ"ח דבר - בהמשך הגמרא מדף טז, ב ואילך, כאשר הגמרא שואלת 'ואידך'].
תוספות ד"ה וטהור שנפלו על ראשו כו'. וא"ת מ"ש דבטהור לא גזרו כ"א בנפל ולא גזרו נמי בביאה כמו בטבול יום?

ונראה לר"י דבטהור לא רצו לגזור יותר אלא דוקא בנפילה, כמו שרגילים להפיל עליהם מים שאובים אחר שטבלו במים טרוחים, כדאמר בסמוך: 'והיו נותנים עליהם ג' לוגים מים שאובים'.

מאן תנא (מי הוא האומר כן): **האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני מפסל פסלי** (את התרומה ואותה תרומה לא תפסול אחרת שוב במגעה), **טמוי**

(שבת יד, א)

לא מטמו (את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול אחרים)?

אמר רבה בר בר חנה: רבי יהושע היא, דתנן [טהרות פ"ב מ"ב]: **'רבי אליעזר אומר: האוכל אוכל ראשון** - (נעשה גופו) **ראשון** (ומטמא את התרומה להיות שנייה והיא תחזור ותפסול שלישי), **ואוכל אוכל שני - שני** (פוסל ואינו מטמא), **אוכל שלישי - שלישי** (אינו פוסל תרומה במגעו, אבל הקדשים פוסל; ובפרק ב' דשחיטת חולין מפרש טעמא דתרוייהו); **רבי יהושע אומר: האוכל אוכל ראשון ואוכל שני - שני** (האוכל אוכל ראשון הוי שני, וכן האוכל אוכל שני הוי שני; והתם מפרש טעמא: מצינו שהשני עושה שני על ידי משקין - אפילו הן שניים - נעשין תחלה, ועושין מגען שני - ואף כאן החמירו בשני לעשות האוכל כיוצא בו), **שלישי - שני לקודש** (האוכל אוכל שלישי - עושה גופו שני לקדש; והתם מפרש טעמא: דהאי 'אוכל שלישי' - חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא, וטהרתן טומאה היא אצל הקדש, הלכך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קודש, וחיישינן באוכל שלישי ידידה דילמא ראשון הוא והאוכלו שני), **ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה** (כלומר: באיזו חולין אתה מוצא אוכל שלישי? - בחולין שנעשו על טהרת תרומה; דאילו חולין גרידא - לא משכחת בהו שלישי) '.

אוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני, מאי טעמא גזרו ביה רבנן

טומאה (באדם האוכל שיהא טמא)?

דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו (והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה, דכתיב (במדבר יח, ח) את משמרת תרומתי - לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה);

שותה משקין טמאין, מאי טעמא גזרו ביה רבנן טומאה?

דזימנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו.

היינו הך?

מהו דתימא 'הא (שאדם שותה עם אכילתו) שכיחי, והא (שיהא אוכל עם שתייתו) לא שכיחי' - קא משמע לן.

'והבא ראשו ורובו במים שאובין' - מאי טעמא גזרו ביה רבנן טומאה?

אמר רב ביבי אמר רב אסי: שבתחלה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין (שיש בה ארבעים סאה מי גשמים שהם כשרים לכל טמא חוץ מזב לבדו, דכתיב ביה 'מים חיים' [ויקרא טו, ג]), **והיו נותנין עליהן** (על גופן) **מים שאובין** (להעביר סרחון המקוה); **התחילו** (הטובלין) **ועשאו קבע** (לפיכך) **גזרו עליהם** (על השאובין) **טומאה** (לטמא אדם אחר טבילתו, אבל אין מטמא שום אוכל ומשקה אלא אם כן נטמאו בשרץ)!

מאי 'קבע'?

אמר אביי: שהיו אומרים "לא אלו (דמקוה לבדה) מטהרין, אלא אלו ואלו מטהרין" (דמתוך שהודגלו הכל בכך - לא היו יודעין שלהעביר הזהומא היו השאובין באין,

אלא לטהר [אולי צ"ל ולא לטהר])!

אמר ליה רבא: מאי נפקא מינה? הא קא טבלי בהנך (כיון שכולן טובלין תחלה במקוה - מאי איכפת לרבנן אם עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה)? אלא אמר רבא: שהיו אומרים "לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין" (וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין, והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים [יהיה טהור] [ויקרא יא, לו]). וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין, מאי טעמא גזרו ביה רבנן טומאה (הא לאו לאחר טבילה הוה)? דאי לא הא (אי לאו דגזור אף על הטהור) - לא קיימא הא (לא קיימא גזירה הבא אחר טבילה, דאמר "מאי שנא האי מהאי?").

וספר, מאי טעמא גזרו ביה רבנן טומאה? אמר רב משרשיא: שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ספר תורה, ואמרו: האי קדש והאי קדש! כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא (עכברים מצויין אצל אוכלין ומפסידים את הספר) - גזרו ביה רבנן טומאה; (אבל בחולין לא הוצרכו לגזור, דבלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אצל קדש!)

והידיים? מפני שהידיים עסקניות הן (ונוגעין בבשרו ובמקום טנופת, וגנאי לתרומה בכך, ונמאס לאוכלין כשנוגע בה בידים מסואבות). (ורבותינו מפרשים: חיישינן שמא נגעו [ידיו] בטומאה [ונטמא] וקשיא לי: אם כן, ניחוש שמא נגע באב הטומאה ונמצא ראשון ויטמאנה? ועוד: מאי שנא ידיים לחודייהו? בכל גופו נגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו? ועוד: לא תסגי להו בנטילה אלא בטבילה?!) תנא: אף ידיים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דרבי פרנך, דאמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: האוחז ספר תורה ערום.

(אלא [אולי צ"ל לא] על ידי מטפחת) - נקבר ערום. 'ערום'? סלקא דעתא? אלא אמר רבי זירא: ערום בלא מצות. 'בלא מצות'? סלקא דעתא? אלא אימא: ערום בלא אותה מצוה.

הי גזור ברישא [ספר או ידיים]? אילימא הא (דסתם ידיים גזור ברישא), גזור ברישא,

(שבת יד, ב) כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי (הך מי נפקא מכלל סתם ידיים)? אלא הך גזור ברישא, והדר גזור בכולהו ידיים (דסתם ידיים לא גזרו (סמוך) לנטילתן מגע לתרומה [אולי צ"ל: לא גזרו ללא נטילתן מגע לתרומה]).

'וטכול יום'? טבול יום דאורייתא הוא, דכתיב (ויקרא כב, ז) ובא השמש וטהר [ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא]? (ומקמי הכא לא! ואוקמינן להאי קרא בתרומה ביבמות, בפרק הערל (עד); ואפילו לנגיעה אשכחן קרא התם: כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים [יובא וטמא עד הערב וטהר] [ויקרא יא, לב] והאי - נגיעה היא, ובעינן הערב שמש! אלמא פסיל בנגיעה, דאי לא פסיל - למאי קרי ליה 'וטהר' השתא? - מכלל דמעיקרא לא הוי טהור גמור; והאי כלי - לאו בר אכילה הוא! ומיהו טמוי לא מטמינן, דהא לאו 'טמא' איקרי! סמי (הסד) מכאן 'טבול יום'.

'והאוכלין שנטמאו במשקין' - במשקין דמאי? אילימא במשקין הבאין מחמת (שנטמאו ב) שרץ - דאורייתא נינהו (שהמשקין ראשון והאוכל שני ופוסל תרומה להיות שלישי), דכתיב (ויקרא יא, לד) [מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא] וכל משקה אשר ישתה [בכל כלי יטמא]! (ואף על גב דהאי - במשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס כתיב, דהא כתיב לעיל מיניה כל אשר בתוכו יטמא (ויקרא יא, לג) מכל האוכל (ויקרא יא, לד), כלומר: אם יש בתוכו אוכלין או משקין, והני - שניים נינהו: שהכלי היה ראשון, והם שניים, ואוכל הנוגע בהן אינו פוסל את התרומה; (א"ה) הא - גמרינן משקין באין מחמת שרץ מנייהו בקל וחומר; ובפרק קמא דפסחים (דף יח); וכיון דמקבלי טומאה מדאורייתא - ממילא עבדי לאוכל 'שני', דהכי גמרינן סדר טומאה התם: דמשקה מטמא אוכל - ואוכל משקה, דלא משכחת רביעי בקדש אלא בהכי: דהא אין טומאה עושה כיוצא בה לא להיות אוכל מטמא אוכל ולא משקה מטמא משקה ולא אוכל ומשקה מטמאין כלים, דאין כלי מיטמא אלא באב הטומאה!) אלא במשקין הבאין מחמת ידיים (לפני נטילה, דגזור רבנן בידים; וכן בשאר כל פוסלי תרומה השנויין לטמא משקין להיות תחלה), וגזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ (דאשכחן בהן שהן ראשונים דאורייתא). (והא דגזור בכל טומאת משקין להיות תחלה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום אוכל הבא מחמת שרץ - היינו טעמא דאחמיר רבנן במשקין: משום דעלולין לקבל טומאה = שאינן צריכין תיקון הכשר להביא לידי טומאה, אבל אוכלין צריכין תיקון = נתינת מים להכשירן לקבלת טומאה; כל 'הכשר' שבש"ס - לשון תיקון.)

'והכלים שנשמאו במשקין' - כלים דאיטמאו במשקין דמאי? :
אילימא במשקין דזב (היוצא ממנו: רוקו וחובו ומימי רגליו) - דאורייתא ניהו ,
דכתיב (ויקרא טו, ח) וכי ירוק הזב בטהור [וכנס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב] (וכנס בגדיו - אלמא אב
הטומאה הוא, לטמא אדם ובגדים, דהיינו 'כלים'; ושאר משקין היוצאין ממנו גמדין מרוק: מה רוק מתאסף
תחלה ואחר כך יוצא - אף כל מתעגל ויוצא, כגון מימי רגליו) - מה שביד טהור טמאתי לך
(אינו צריך כאן, דטומאת משא ילפינן מיניה לרוק במסכת נדה (פ"ד דף נה:)) ! אלא במשקין הבאין
מחמת שרץ (דלאו אב הטומאה הן, והכלי אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, כדתיב בפסחים (דף כ.)
'יכול יהו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס? - תלמוד לומר מכל האוכל וגו'; אוכל ומשקה מיטמא מאויר
כלי חרס כו' - אלמא לא אתי כלי טמא ומטמא ליה, וכל שכן אוכל ומשקה), וגזירה (וגזור רבנן
דליטמא לענין תרומה) משום משקין דזב (משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה) .

וידים, תלמידי שמאי והלל גזור? שמאי והלל גזור, דתניא:
'יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו
טומאה על ארץ העמים (ומשום ספק קברות שלהן: דנכרי מטמא במגע ובמשא, ואהל לרבנן;
ולרבי שמעון נמי, דאמר 'אין מטמאין באהל' - מטמאין הן במגע ובמשא ורקב) ועל כלי זכוכית
(דלא כתיב באורייתא טומאה); שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה (שיהא כותב לה
"כל נכסי אחראין לכתובה", לפי שהיה מיוחד לה כתובתה, וכשהיה כועס עליה - אומר לה "שלי כתובתיך
וצאי" [בכתובות בסוף 'האשה שנפלה' (דף פב:)] וגזר טומאה על כלי מתכות (לקמן מפרש);
שמאי והלל גזרו טומאה על הידים!?! וכי תימא 'שמאי וסיעתו
והלל וסיעתו' (והם עצמן היו עם תלמידיהם במחלוקת של י"ח דבר) - והאמר רב
יהודה אמר שמואל: י"ח דבר גזרו, וכי"ח נחלקו (כלומר: אותם י"ח שגזרו -
במחלוקת היו, אלא שנמנו ונמצאו בית שמאי רבים), ואילו הלל ושמאי לא נחלקו אלא
בשלשה מקומות (לקמן מפרש), דאמר רב הונא: בשלשה מקומות נחלקו
ותו לא! וכי תימא 'אתו אינהו גזור לתלות (לתלות תרומה על מגען: לא
אוכלין ולא שורפין), ואתו תלמידיהו וגזרו לשרוף (שיהיו שורפין תרומה עליהן)'
- והאמר אילפא: ידים - תחלת גזירתן לשריפה!?
אלא אתו אינהו גזור ולא קבלו מינייהו, ואתו תלמידיהו גזור
וקבלו מינייהו .

ואכתי שלמה גזר (דכתיב (קהלת יב, ט) ואיזן וחקר: שעשה אזנים לתורה, כלומר סייג והרחקה,
ככפיפה זו שנוטלין אותה באזנים ואין נוגעין בה), דאמר רב יהודה אמר שמואל: בשעה
שתיקן שלמה עירובין = אזנים להוצאת שבת: שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו,
ואף על פי ששניהם רשות היחיד) ונטילת ידים - יצתה בת קול ואמרה (משלי כג, טו)
בני אדם חכם לבך ישמח לבי גם אני, (משלי כז, יא) חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר! ?
אתא

(שבת טו, א)

שלמה גזר לקדשים, ואתו אינהו וגזור אף לתרומה.

גופא אמר רב יהודה אמר שמואל: שמונה עשרה גזרו ובשמונה עשרה
נחלקו .

והתניא 'הושזו' (שחזרו בהן בית הלל)?

בו ביום נחלקו, ולמחר הושזו .

גופא אמר רב הונא: בשלשה מקומות נחלקו שמאי והלל: [עדויות פ"א מ"ב]
'שמאי אומר מקב חלה, והלל אומר מקביים, וחכמים אומרים לא
כדברי זה ולא כדברי זה, אלא קב ומחצה חייב בחלה (ירושלמית, שהן
שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה למדה מדברית, והוא עומר לגלגולת [שמות טז, טז] עשירית האיפה [שמות טז, לו]
שחייב בחלה, כדכתיב ערסותיכם [במדבר טו, כא] - כדי עיסת מדבר, והוסיפו שתות בירושלים, נמצא שש
מדבריות נכנסות בחמש ירושלמיות; ולוג הנשאר וביצה וחומש ביצה - עולין ללוג ירושלמי: שהלוג מדברי =
ששה ביצים, נכנסין בחמשה ביצים גדולים; נמצא הלוג חסר ביצה גדולה! תן ביצה וחומש ביצה תחת ביצה
גדולה - שהחומש הוא שתות מלבר נוסף על הביצה, נמצא ששה ביצים גדולים שהן לוג גדול; הרי הן ששה
לוגים ירושלמיים דהן קב ומחצה); משהגדילו המדות (היא 'מדת צפורי', שעודפת שתות על
ירושלמית; נמצאו הששה לוגין = חמשה) - אמרו: חמשת רבעים קמח חייבין בחלה
(חמשה רבעי לוגין, שהן רביעית הקב); רבי יוסי אומר: חמשה פטורין, חמשה
ועוד - חייבין (דסבר רבי יוסי מדה מדברית היו ביצים גדולים משלנו; והכי נמי אמר רבי יוסי
בעירובין בפרק 'כיצד משתתפין' (דף צג:)) כמה שיעור חצי פרס? - שני ביצים שוחקות; והתם מפרש האי 'ועוד':
אחד מעשרים בביצה לכל ביצה) .

צצצ

ואידך [מחלוקת שמאי והלל]: [עדות פ"א מ"ג] 'הלל אומר: מלא היין (י"ב לוג) מים שאובים פוסלים את המקוה (אם נפלו לתוכן קודם שנשלם; אבל אם נשלם - שוב אינו נפסל ואפילו המשיך לתוכן אחרי כן אלף טאה), שחייב אדם לומר כלשון רבו (כלומר 'היין' אינו לשון משנה אלא לשון תורה, אלא כך שמעה מפי שמעיה ואבטליון; ורבותי מפרשין בלשון משה רבינו; ולבי מגמגם, שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כך); שמאי אומר: תשעה קבין; וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, עד שבאו שני גרדיים משער האשפה שכירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון ששלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם. (במסכת עדיות מפרש למה הוזכר שם אומנותם ושם מקומם: לומר שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש, שאין לך אומנות פחותה מגרדי: שאין מעמידין ממנו לא כהן גדול ולא מלך, כדאמרינן בקדושין (דף עב.), ואין שער בירושלים פחות משער האשפות, והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל).

ואידך [מחלוקת שמאי והלל]: [עדות פ"א מ"א; נדה פ"א מ"א] 'שמאי אומר: כל הנשים (הרואות דם) - דיין שעתן (לטמא טהרות משעת ראייתן ואילך); והלל אומר: מפקידה לפקידה (למפרע), ואפילו לימים הרבה (בדקה היום ומצאתה טהורה, ובדקה לטוף שבוע ומצאתה טמאה - חוששין למגעה מבדיקה ראשונה ואילך, שמא עם סילוק ידיה ראתה); וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא: מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה (ממעט אחריו), ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעת לעת (שני זמנים החזרו בה למפרע, להלך אחר הקל שבהן: אם מפקידה לפקידה יתר על מעת לעת, ואם מעת לעת יתר על מפקידה לפקידה - הלך אחר הפקידה).

ותו ליכא? והאיכא! [חגיגה פ"ב מ"ב]: 'הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך' (פלוגתא היא דבית שמאי ובית הלל גבי מביאין נדרים ונדבות וסומכין ביום טוב)!! כי קאמר רב הונא - היכא דליכא פלוגתא דרבוותא בהדייהו (שלש מקומות שאמר רב הונא לא נחלקו בהן רבותיהן הראשונים, אבל סמיכה - כל האבות בית דין והנשיאים מיוסי בן יועזר עד הלל נחלקו בה [במסכת חגיגה]).

והאיכא: 'הבוצר לגת' (הבוצר ענבים לדורכן בגת): שמאי אומר הוכשר (ביין הנדלק מהן על גביהן, ואף על גב דאזיל לאיבוד לארץ: ששורת מן הסלים - גזירה שמא יבצרנו בקופות מוזופות, כדמפרש לקמיה (דף יז.), והלל אומר לא הוכשר (*דאילו הבוצר לצימוקין - משקה היוצא מהם אין מכשירים, דלא ניחא ליה)!! בר מיניה, דההיא דהתם קא שתיק ליה הלל לשמאי (ולא עמד במחלוקתו, כדתניא בפרקין (שם) אותו היום היה הלל כפוף כו').

'יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית': והא רבנן דשמנים שנה גזור, דאמר רב כהנא: כשחלה רבי ישמעאל ברבי יוסי - שלחו לו: רבנו, אמור לנו שנים ושלשה דברים שאמרת <לנו> משום אביך? שלח להם: כך אמר אבא: מאה ושמנים שנה עד שלא חרב הבית פשטה (התחילו לכובשן) מלכות הרשעה (רומי) על ישראל; שמונים שנה עד שלא חרב הבית - גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית; ארבעים שנה עד שלא חרב הבית - גלתה לה סנהדרין וישבה לה בחנויות; למאי הילכתא? אמר רבי יצחק בר אבדימי: לומר שלא דנו דיני קנסות.

דיני קנסות סלקא דעתא? אלא אימא 'שלא דנו דיני נפשות'. וכי תימא בשמונים שנה נמי אינהו הוו והתניא: 'הלל ושמעון (רבן שמעון בנו של הלל היה), גמליאל (הוא רבן גמליאל הזקן) ושמעון (הוא רבי שמעון הנהרג עם הרוגי מלכות, והוא היה אביו של רבן גמליאל [ד"בנה] דצעריה לרבי יהושע בן חנניה (ברכות פ"ד דף כז:)) ושעשה מחלוקת עם רבי אליעזר בן הורקנוס (ב"מ פ"ד דף נט:)) נהגו נשיאותן בפני הבית (בעוד הבית קיים) מאה שנה ([מאה] שנה אחרונים שלפני החורבן התחיל נשיאותו של הלל, ופרנסו אלו ארבע דורות מאה שנה; אלמא הלל קודם לחורבן מאה שנה); ואילו יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן הוו קדמי טובא (יוסי בן יועזר קדים להלל כמה דורות [במסכת אבות])!!

(שבת טו, ב)

אלא אתו אינהו (יוסי ויוסי) גזור אגושא (תרומה הנוגעת בגוש העפר) לשרוף ואאירא ולא כלום, ואתו רבנן דשמנים שנה גזור אאירא לתלות (תרומה הנכנסת באוירא ואין דבר מפסיק ביניהם, כגון שידה פרוצה מתחתיה).

למימרא דחדא גזירתא הוה לשריפה? והאמר אילפא: 'ידיים תחלת גזירתן לשריפה'; ידיים הוא דתחלת גזירתן לשריפה, הא מידי אחרינא לא!?

אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאירא ולא כלום, ואתו רבנן דשמונים שנה גזור אגושא לשרוף ואאירא לתלות. ואכתי (אגושא לשרוף) באושא גזור, דתנן [טהרות פ"ד מ"ה]: 'על שש ספקות שורפין את התרומה: על ספק בית הפרס (כלומר: על ספקו של בית הפרס, כגון תרומה שנכנסת לבית הפרס, דהוא שדה שאבד בה קבר, היינו ספק: דלא ידעינן אם האהילה על הקבר אם לא), ועל ספק עפר הכא מארץ העמים (דכל עפר ארץ העמים מספקא לן בקבר של מת), ועל ספק בגדי עם הארץ (דכולהו מספקא לן שמא ישבה עליהם אשתו נדה, כדתנן (חגיגה פ"ב מ"ז דף יח): 'בגדי עם הארץ מדרס לפרושים')', ועל ספק כלים הנמצאין (דלא ידעינן אם טמאים הן), ועל ספק הרוקין (כל רוקין מספקא לן דדילמא דוב ניהו), ועל ספק מי רגלי אדם (הך ספק לא דמי להנך דלעיל, אלא אפילו מספקא לן אם מי רגלי אדם הן אם מי רגלי בהמה הן, דאיכא תרי ספיקי לקולא: דאם תמצו לומר דאדם - שמא טהור) שכנגד מי רגלי בהמה (רבנותא אשמעינן: דלא תימא 'מדהני דבהמה - הני נמי דבהמה'), על ודאי מגען וספק טומאתן (יודע ודאי שנגע בהן תרומה, אבל אינו יודע אם הם טמאים אם לאו, כדמפרש בכולהו) - שורפין את התרומה (והיינו אגושא); וכי יוסי אומר: אף על ספק מגען ברשות היחיד שורפין, וחכמים אומרים: ברשות היחיד תולין, ברשות הרבים - טהורין¹, ואמר עולא: אלו שש ספיקות - באושא התקינו (כמה שנים אחר חורבן, כדאמרינן בראש השנה (פ"ד דף לא). גבי 'עשר מסעות נסעה שכינה')! אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאירא ולא כלום, ואתו רבנן דשמונים שנה גזור אידי ואידי לתלות, ואתו באושא גזור אגושא לשרוף ואאירא כדקאי קאי.

'כלי זכוכית' - מאי טעמא גזור בהו רבנן טומאה? אמר רבי יוחנן אמר ריש לקיש: הואיל ותחלת ברייתן מן החול - שוינהו רבנן ככלי חרס. אלא מעתה לא תהא להן טהרה במקוה, אלמה תנן [מקואות פ"ט מ"ה] 'ואלו חוצצין (לגבי טבילה) בכלים: הזפת והמור בכלי זכוכית' (שהן חלקין, ואין אדם מקפיד על טיט דבר אחר הנדבק בהן, לפי שנופל מאיליו; והני הוא דמדבקי טובא וקפיד עלייהו, ואין חוצץ אלא דבר המקפיד עליו)? הכא במאי עסקינן? כגון שניקבו (וטהרו מתורת כלי חרס דכלי חרס שבירתו מטהרתו) והטיף לתוכן אבר (דחשיב ליה ככלי מתכות: דכל קבלת טומאתו - משום אבר המעמידו, הלכך אית ליה טהרה במקוה), ורבי מאיר היא, דאמר 'הכל הולך אחר המעמיד',

¹ ירושלמי פסחים פ"ה ה"ו דף ו, ב: י פסחים דף ו, ב פרק א הלכה ו גמרא תני: בית שמאי אומרים אין שורפין בשר טהור עם בשר טמא וב"ה מתירין. על דעתיה דבר קפרא ניהא שורפין פסול תורה עם פסול טומאת תורה. וצריכינן משמע טומאת דבריהן עם טומאת תורה. על דעתיה דר"י אם פסול תורה עם טומאת תורה שורפין כל שכן טומאת תורה עם טומאת תורה. ר' חנניה סגן הכהנים שנייה משם בית שמאי ובית הלל. א"ר מנא קומי ר' יוסה על דעתיה דר"י ניהא דמר ר' יוחנן ששה ספיקות היו תולין עליהן ובאין ובאושא גזרו עליהן שריפה. ר' חנניה סגן הכהנים לא לקודם לאושא היה. וקודם לאושא לא היתה שריפה לדבריהן. א"ל תיפתר שניטמא בכלי זכוכית. א"ל אפי' תימר ניטמא בכלי זכוכית. לא כן אמר ר' זעירא ר' אבונה בשם ר' ירמיה יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. ר' יודא אמר יהודא בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו על כלי מתכות הלל ושמאי גזרו על טהרת ידיים. ר' ירמיה סבר מימר ארץ העמים וכלי זכוכית תלויה. ר' יוסי סבר מימר ארץ העמים תלויה וכלי זכוכית שריפה. אלו הן שש ספקות על ספק בית הפרס על ספק ארץ העמים על ספק בגדי עם הארץ על ספק רוקק על ספק מי רגלי אדם שהוא כנגד מי רגלי בהמה על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן על אלו שורפין תרומה:

דתניא: 'כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכן אבר, אמר רבן שמעון בן גמליאל: רבי מאיר מטמא (ולא אמרינן בטיל ליה מתורת כלי כשאר כלי חרס הנשבר, דקסבר 'הלך אחר המעמיד, ותורת כלי מתכות עליו) וחכמים מטהרין'.
אלא מעתה (הואיל ושונינהו ככלי חרס) -

(שבת טז, א)

לא ליטמו מגבן, אלמה תנן [כלים פ"ב מ"א] 'כלי חרס וכלי נתר' (מין אדמה לבנה) טומאתן שוה: מיטמאין ומטמאין מאויריהן (נתלית טומאה באוירן - נטמא מן האויר; חזר ותלה אוכלין באוירן - מטמאין את האוכלים ואף על פי שלא נגעו - טמא, דכתיב וכל כלי חרס אשר יפל מהם אל תוכן כל אשר בתוכו יטמא [ואתו תשברו] ויקרא יא. לג], ואפילו מלא חרדל - שאין נוגע בדפנותיו אלא הסמוך לדפנות), ומיטמאין מאחוריהן (אם נכנס טומאה לתוך אחוריהן מבחוץ במקום חקק בית מושבם, כדרך שעושין לכלי עץ), ואין מיטמאין מגביהן (דכתיב אל תוכו), ושכירותן מטהרתן, כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה, אבל מידי אחרינא לא!

אמרי: כיון דכי נשתברו יש להם תקנה (להתיכן ולחזור ולעשותן כלים) - שוינהו ככלי מתכות.
אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות (אם נטמאו ונקבו וטהרו וחזר ועשה מהן כלים - יחזרו לטומאתן להטעינן טבילה, הואיל וככלי מתכות נינהו), דתנן [כלים פ"א מ"א]: 'כלי מתכות, פשוטיהן ומקבליהן טמאין; נשברו - טהרו' (דאינה כלי); חזר ועשה מהן כלים - חזרו לטומאתן ישנה (לקמיה מפרש טעמא) 'ואילו גבי כלי זכוכית תנן [כלים פ"ב מ"א]: כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית פשוטיהן טהורין (דאיתקש עץ ועור לשק דיש לו בית קבול וכלי עצם איתקש לעץ ועור בפרשת מדין (במדבר לא) כל בגד וכל כלי עור וגו' ואמרי' בהכל שוחטין (חולין דף כה): להביא דבר הבא מן העצים מן הקרנים ומן העצמות ומן הטלפים וכלי זכוכית לקמן מפרש טעמא אמאי פשוטיהן טהורים מאחר דדמו למתכות) ומקבליהן טמאין; נשברו - טהרו; חזר ועשה מהן כלים - מקבלין טומאה מכאן ולהבא; מכאן ולהבא - אין, למפרע - לא!

טומאת כלי זכוכית דרבנן, וטומאה ישנה (שיחזרו לה מאחר שטהרו ממנה) דרבנן (כדלקמן בהילכתא); בטומאה דאורייתא אחיתו בה רבנן טומאה, בטומאה דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה (בטומאת כלי מתכות, דאורייתא - גזור טומאה ישנה, אבל בכלי זכוכית - דעיקר תחילת טומאתו ליתא אלא מדרבנן - לא גזור טומאה ישנה). פשוטיהן מיהא ליטמא (ככלי מתכות), דהא פשוטי כלי מתכות דאורייתא נינהו (וכיון דדכוותיהו שוינהו - ליטמא, דליכא לשנויי בהא כדשנינן בטומאה ישנה)? עבדי בהו רבנן הכירא כי היכי דלא לשרוף עליהו תרומה וקדשים (עבדי רבנן הכירא בטומאת כלי זכוכית וחילקו בה מטומאה דאורייתא, להודיע שהיא מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים: דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר מן ששה ספיקות (לעיל דף טו):).

(שבת טז, ב)

רב אשי אמר: לעולם לכלי חרס דמו (הואיל ובריתן מן החול; הלכך פשוטיהן טהורין ואין בהן טומאה ישנה), ודקא קשיא לך 'לא ליטמו מגבן' - הואיל ונראה תוכו כברו (ונראה תוכו מבחוץ דרך דפנותיו - לא חשיב גב אלא תוך).

'שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות':
'כלי מתכות' דאורייתא נינהו! דכתיב (במדבר לא, כב) אך את הזהב ואת הכסף [את הנחשת את הברזל את הברדל ואת העפרת]?

לא נצרכה אלא לטומאה ישנה, דאמר רב יהודה אמר רב: מעשה בשלמצי' המלכה (בימי שמעון בן שטח היתה) [ידועה בדרך כלל בשם 'שלמצי' המלכה', אחותו של שמעון בן שטח] שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל כליה ושברתן (נטמאו כל כליה במת, שהיתה צריכה להמתין הזאת שלישי ושביעי, לפיכך שברתן למהר טהרתן לבו ביום) ונתנתן לצורף וריתכן (שולד"י בלע"ז: שמחבר כסף במקום שבר) ועשה מהן כלים חדשים, ואמרו חכמים: יחזרו לטומאתן ישנה!; מאי טעמא? - משום גדר מי חטאת נגעו בה (נמצאו מי חטאת בטלים: שאין לך אדם ממתין שבעה ימים אלא שוברין ותשתכח תורת מי חטאת).

הניחא למאן דאמר (לא ידענא היכא) 'לא לכל הטומאות אמרו' (שיחזרו), אלא לטומאת המת בלבד אמרו - שפיר, אלא למאן דאמר לכל הטומאות אמרו - מאי איכא למימר?
אמר אביי: גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו (כמוציא רמון).

רבא אמר: גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא (בלא הערב שמש) עולה (מועלת) לה (שהרואה שנטמאו ומשתמשין בהן בו ביום ואינו יודע שנשברו - סובר שהטבילוס). מאי בינייהו? איכא בינייהו דרצפינהו מרצף (הריקן ושברן כולן, כמו 'מאכולת רצופה': שמא לא יקבנו ליכא, ושמא יאמרו איכא; ואיכא דאמרי שמא לא יקבנו איכא, שמא יאמרו כו' ליכא: דהא מינכר עשייה, שנחתחדש כולו! וזה נראה בעיני).

ואידך [גזרות מי"ח דבר; שהרי במשנה ממסכת זבים פ"ה מ"ב שצוטטה בדף יג,ב הוזכרו רק 10 גזירות] **מאי היא?** **דתנן** [מקואות פ"ד מ"א]: **'המניח כלים תחת הצינור** (שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה, דשוב אינו פוסל; אבל הכלים פוסלים משום שאיבה) **לקבל בהן מי גשמים, אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים** (דלא תימא לא חשיבי), **ואפילו כלי אבנים וכלי אדמה** (דלאו על ידי גיבול הוא, ככלי נתר וכלי חרס) **וכלי גללים** (גללים = שייש; ועיין רש"י להלן דף נח,א ד"ה כלי גללים: צפיעי בקר שעשה מהן כלי) (כלי אבנים וכלי אדמה וכלי גללים שאינם קרויין כלים לענין קבלת טומאה - הוו כלים לענין שאיבה) **פוסלין את המקוה; אחד המניח ואחד השוכח** - **דברי בית שמאי, ובית הלל מטהרין בשוכח** (דשוכח לא חשיבה שאיבה, הואיל ולא לכך נתכוון); **אמר רבי מאיר: נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל; ומודים בית שמאי בשוכח בחצר** (שלא תחת הצינור ונתמלא מן הנוטפין ונפלו למקוה) **שהוא טהור** (דבמניח תחת הצינור, וכשהניחן בשעת קישור עבים ואחר כך נתפזרו ושכחו, כדמוקי לקמן - הוא דפליגי ביה: דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו, ומשום פזור עבים לא בטלה מחשבתו ראשונה; אבל במונח בחצר ואפילו בשעת קישור ונתפזרו - לא מוכחא מחשבה קמיתא שפיר מעיקרא, הלכך בטלה); **אמר רבי יוסי: עדיין מחלוקת במקומה עומדת** (במניח תחת הצינור בקישור עבים - לא נמנו ורבו עליה לבטל דברי בית הלל: דלא חזרו בהן) '.

אמר רב משרשיא: דבי רב אמרי: הכל מודים כשהניחם בשעת קישור עבים (ואיחרו גשמים לבוא, ויצא למלאכתו, ושכחו) - **טמאים** (דברי הכל; הואיל ומתחלה לכך נתכוון - לא בטלה מחשבתו בשכחתו); **בשעת פזור עבים דברי הכל - טהורין** (דליכא גלווי דעתא); **לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו: מר סבר בטלה מחשבתו** (דכי נתפזרו - אסח דעתיה, דסבר: לא ירדו גשמים עוד), **ומר סבר לא בטלה מחשבתו**. **ולרבי יוסי, דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת - בצרי להו** (י"ח דבר: שאין זו מן המנין, דכל זמן שלא נמנו ורבו - היא הלכה בבית הלל, וטהור) ! **אמר רב נחמן בר יצחק: אף 'כנות כותים נדות מעריסטן'** [נדה פ"ד מ"א] (מיום שנולדה) - **בו ביום גזרו** (דגזרין דילמא חזאי נדות, דקטנה בת יומא מטמאה בנדה, דתניא [נדה לב,א]: **'אין לי אלא אשה, תינוקת בת יום אחד לנדה מניין חלמוד לומר 'ואשה'** [ויקרא טו, יח: **ואשה אשר ישכב איש אתה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב**]; וכותים אין דורשין מדרש זה, וכי חזין - לא מפרשי לה, הלכך גזור בהו רבנן) .

ואידך [גזרות מי"ח דבר; שהרי עד כה נמנו רק אחת עשרה] **מאי היא?** **דתנן** [כלים פ"ז מ"ח; ובתוספתא שבת פ"א מ"ח, ושם כתוב 'בו ביום אמרו']: **'כל המטלטלין מביאין את הטומאה** (משום אהל: שאם איהל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים - מביאין להן טומאת אהל המת ליטמא שבעה ימים ולהיות אב הטומאה, כדין אהל טמא) **בעובי המרדע** (אפילו אין בהן פותח טפח אלא כעובי המרדע! ולקמן מפרש: 'יש בהיקפו טפח': חוט טפח צריך להקיפו, ואף על גב דאהל דאורייתא פחות מטפח לא הוי, דהלכה למשה מסיני הוא כשאר כל השיעורין - הכא גזור רבנן היקפו משום עבוי); [כאן סוף המשנה בכלים והתוספתא בשבת] **אמר רבי טרפון** [דברי רבי טרפון הם מתוספתא אהלות פ"ט מ"ט]:

(שבת יז, א)

אקפח (אקברם לשון חיתוך וקיצור) **את כני** (מצער היה על תורה המשתכחת ומקלל את עצמו) **שזו הלכה מקופחת: ששמע השומע וטעה: האיכר עובר ומרדעו על כתפו, ואיהל צדו אחת על הקבר - טמאו אותו משום כלים המאהילים על המת** (כשנשאלה השאלה על ידי מעשה בבית המדרש ושמע שטמאוהו וטעה ולא ידע משום מה טמאוהו; הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת: שהכלי עצמן המאהיל טמא בכל שהו, דלא בעינן פותח טפח אלא לשוויה 'אהל' להביא טומאה תחת ראשו השני להביא טומאה על אחרים, אבל לגבי ידיה - בכל שהו! וטמאוהו לאיכר טומאת ערב משום שנגע באותו כלי שהוא אב הטומאה, וזה שנגע בו - ראשון; והשומע טעה לומר שעשאוהו לאיכר אב הטומאה לטמא שבעה ולטעון הוייה) [נע כאן דברי התוספתא אהלות פ"ט מ"ט];

תוספות ד"ה ששמע השומע וטעה כו' טמאוהו משום כלים המאהילים על המת: פי' בקונטרס טמאוהו לאיכר טומאת ערב משום דנגע בכלים המאהילים שהן טמאין טומאת שבעה, כדין הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב מדאורייתא;

וקשה למה טעה השומע והיה סבור שטמאווהו טומאת ז'?: כיון דדבר פשוט הוא שאדם הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב! ועוד: דמן התורה האיכר טמא טומאת ז' משום טומאה בחבורים, דיקרב בדיקרב בחבורים טמא ז' מדאורי', כדאמר בפ"ב דע"ז (דף לז: ושם), ואפילו בחבורים על ידי אהל טמא טומאת ז', כדמוכח בריש אהלות [פ"א מ"ג]!?

לכך נראה שטמאווהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחבורים, והשומע טעה לפי שאינו פשוט כל כך דין טומאה בחבורים, והיה סבור דמשום אהל טמאווהו כיון שיש בהיקפו טפח; לכך שנה 'כל המטלטלין מביאין טומאה לטמא כל אשר תחתיו משום אהל בעובי המרדע'.

אמר רבי עקיבא: אני אתקן שיהו דברי חכמים (שאומרים עובי המרדע מביא טומאה) **קיימים, שיהו כל המטלטלין מביאין את הטומאה על האדם שנושא אותן בעובי המרדע, ועל עצמן ככל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח** (יש דבר שמביאין עליו טומאה ממש לטעון הזייה מדבריהם, כגון על האדם הנושאן שטמא בו טומאת מגע מן התורה - גזרו עליו בעובי המרדע ליטמא טומאת אהל מדבריהם, גזירה הקיפו משום עביו: דכיון דמטמאת ליה על כרחך טומאה דאורייתא לאצרוכיה הערב שמש, והוא לא נגע במת - כסבור שמשום אהל אתה מטמאו, ומשום שיש בהיקפו טפח; וכיון דלא מטמאת ליה טומאת שבעה, אתי למימר באהל גמור נמי טומאת ערב; אבל שאר אדם וכלים שאין נוגעין בו ואין עליהן לטמאן כלל - אין מביאין שום טומאה אלא בפותח טפח; רבי עקיבא מילתייהו דרבנן פריש) **ואמר רבי ינאי: ומרדע שאמרו** (דמביא את הטומאה על נושאן לטמאו שבעה מדבריהם) **- אין בעביו טפח** (דאם כן הוי אהל דאורייתא) **ויש בהיקפו טפח, וגזרו על היקפו משום עביו**.

תוספות ד"ה **אמר רבי עקיבא אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימין שיהו כל המטלטלין מביאין טומאה על האדם הנושאן בעובי המרדע** - משום אהל, לטמאו טומאת שבעה אפילו היכא דלא שייך טומאה בחבורים, כגון שיש סודר מפטיק בין המרדע לבשרו: שהסודר טמא טומאת שבעה משום חבורים, דהיינו חבורי אדם במת, והאדם אינו טמא אפילו מדרבנן אלא טומאת ערב דטמא מדאורייתא, כדמוכח בפאר 'שלשה מינין' [נזיר דף מב ב ושם]: גזרו שיהא אדם טמא טומאת ז' משום אהל, שלא יטעו אותם שאין יודעים דין טומאה בחבורים ויאמרו שטמא טומאת ערב משום אהל כיון שיש בהיקפו טפח, אם כן אתי למימר שאין באהל אלא טומאת ערב! לכך גזרו שיהא טמא ז' כאדם המיטמא באהל, שלא חלקו אפילו יהא מפטיק בינו לבין המרדע שלשה סודרים או ד' ויהא אדם רביעי או חמישי או יותר, ואפילו אם המטלטלין פשוטי כלי עץ שאינן בני קבולי טומאה, דלא שייכא בהם טומאה בחבורים! ודוקא בעובי המרדע שיש בהיקפו טפח, אבל בפותח מכן ליכא למטעי כלל שהיא משום אהל, ואף על פי שלא ידעו טומאה בחבורים - לא יטעו אלא ישאלו הטעם.

תוספות ד"ה **ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח**. כיון דליכא בהן שום טומאה בחבורין - בעי אהל חשוב כבשאר דברים;

וא"ת למה טמאווהו ז' משום חבורים לר' טרפון? והא מרדע - פשוטי כלי עץ הוא, ולא מקבל טומאה, דהא ע"כ איירי שאין הדרבן בתוך המרדע: שאם יש דרבן בתוכו - היה מטמא אפילו בכל שהוא כל מה שתחתיו, דחרב הרי הוא כחלל אפילו ע"י אהל, כדמוכח בריש אהלות, וכל הפסוק דבחלל חרב - דרשינן ליה בטומאת אהל בנייר פרק 'כהן גדול' (דף נג:);

אור"ת דחשיב בית קבול מקום שנותנין דרבן במרדעת, ולא הוי בית קיבול העשוי למלאות שאין קובעין אותו שם, אלא פעמים מניחין ופעמים מסיירין; וכן מוכח במסכת כלים דחשיב בית קבול, דתנן (כלים פ"כה מ"ב) **'המרדע יש לו אחורים ותוך'**; והא דתנן בפ"ט דכלים [משנה ו] **'כוש שבלע צינורא, ומלמד שבלע דרבן כו', היו טהורים ונכנסו לאהל נטמא'** פירוש: הדרבן לבדו; **'נגע בהן ככר של תרומה טהור'** משמע דמלמד חשוב פשוטי כלי עץ, לכך טהור ככר של תרומה שנגע במלמד: שהמלמד לא קיבל טומאה מן הדרבן, ומלמד ומרדע - מסתמא הכל אחד;

ואור"י דאיכא לאוקמי בכה"ג שא"א להוציא הדרבן אחר כך ישבר בית קבולו, ולכך לא חשיב תו בית קבול. ולרבי טרפון, דאמר **'אקפח את בני שהלכה זו מקופחת'** (דאמר לא גזרו שום גזירה, אלא בדין תורה, דלא טמאווהו אלא טומאת ערב משום מגע) - **בצרו להו!?**

אמר רב נחמן בר יצחק: אף 'בנות כותים נדות מעריסטן' - בו ביום גזרו, ובאידיך (ד'מניח כלים) סבירא ליה (רבי טרפון) כרבי מאיר (דחשיב ליה ב"ח דבר, ואפיק הא, ועייל הך דבנות כותים).

ואידך [גזרות מי"ח דבר; שהרי עד כה נמנו רק שתיים עשרה?]

'הבוצר לגת: שמאי אומר הוכשר, הלל אומר לא הוכשר.

אמר לו הלל לשמאי: מפני מה בוצרין כטהרה ואין מוסקין כטהרה (מפני מה אתה מצריך לבצור בכלים טהורים, דקאמרת **'הוכשר'**, ואין אתה מצריך למסוק זיתים בכלים טהורים)? **אמר לו: אם תקניטני - גוזרני טומאה אף על המסיקה!**

תוספות ד"ה גוזרני טומאה אף על המסיקה. פי' הר"ר פורת דלהכי לא גזרו על המסיקה: דגזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות לא שייך בזיתים, דמוהל היוצא מהם לא חשיב משקה; והא דתנן במסכת מכשירין [פ"ו מ"ה] **'מוהל השמן כשמן'** - י"ל דהיינו במוהל היוצא לאחר אצירה: לאחר שעמדו בכומר ב' ימים או ג', ואתיא כר' יעקב דריש 'חבית' [לקמן קמד:]; אבל מוהל היוצא ע"י מסיקה - אפילו רבי יעקב מודה דטהור; וכן גזירה דנושכות: ופעמים שאדם יוצא לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור - נמי לא שייך בהן; והשתא אתי שפיר דתניא לקמן בריש 'חבית' [דף קמה. ושם] **'המפצע בזיתים לידע אם הגיעו זיתיו למסוק אם או לא - הוכשר'**.

נעצו חרב בבית המדרש, אמרו: הנכנס (לבית המדרש) - יכנס, והיוצא אל יצא (לפי שהיו רוצין לעמוד במנין);

ואותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים, והיה קשה לישראל (לפי שהלל נשיא וענוותן) כיום שנעשה בו העגל' וגזור שמאי והלל ולא קבלו מינייהו, ואתו תלמידיהו גזור וקבלו מינייהו.

מאי טעמא (גזרו ש) הוכשר? הא לא ניחא ליה בההיא משקה, דנפיק וקאזיל לאיבוד? אמר זעירי אמר רבי חנינא: גזירה שמא יבצרנו בקופות טמאות (דאתיא טומאת הכלי ומחשבה ליה למשקה להכשיר, הואיל וטומאתו והכשרו כאחת). הניחא למאן דאמר (לא ידענא היכא*) 'כלי טמא חושב משקין' (להכשיר אוכל שבתוכו, ואף על גב דלא אחשביה הוא) 'שפיר, אלא למאן דאמר 'אין כלי טמא חושב משקין' מאי איכא למימר?

*תוספות מסכת שבת דף יז/א ד"ה הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקה. [בתוספתא] דמכשירין [פ"ד מ"ה] גבי עריבה שירד דלף לתוכה בית שמאי אומר הרי זה בכי יותן כו' במה דברים אמורים בטהורה אבל בטמאה הכל מודים הרי זה בכי יותן דברי רבי מאיר; ר' יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה - בית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינו בכי יותן: מדוע רש"י אינו יודע היכא, ותוספות מצטטים משנה - או תוספתא? וזו לשון התוספתא שבידנו: תוספתא מכשירין פרק ב משנה ב עריבה שירד דלף לתוכה הניתזין והצפין בכי יותן נטלן לשופכן ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודין שהוא בכי יותן דברי ר"מ ר' יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומרים הרי הן בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן. ולשון המשנה:

מכשירין פרק ד משנה ה: ערבה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין אינן בכי יותן. נטלה לשפכה, בית שמאי אומרים, בכי יותן. בית הלל אומרים, אינן בכי יותן. הניחה שירד הדלף לתוכה, הניתזין והצפין, בית שמאי אומרים, בכי יותן. בית הלל אומרים, אינן בכי יותן.

נטלה לשפכה, אלו ואלו מודים שהן בכי יותן. לפיכך ברור שמראה המקום בתוספות הוא מוטעה, והוא מראה את המקום במשנה של דין עריבה שירד הדלף לתוכה, אך שם אין דין של כלי טמא שנוכל לומר שסוברים 'כלי טמא חושב משקין'; והמקום הנכון הוא בתוספתא מכשירין פ"ב מ"ב, ובידוע שהתוספתא שלנו לא היה התוספתא שהיה לפני רש"י.

אלא אמר זעירי אמר רבי חנינא: גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות (כיון דלא אזיל לאיבוד - ניחא ליה ליציאתו). רבא אמר: גזירה משום הנושכות (אשכולות הנושכות זו את זו, וכשבא להפרידן - נסחט המשקה עליהן; וכיון דעבד בידים ולא אפשר בלא סחיטה - מכשר), דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: פעמים שאדם הולך לכרמו לידע אם הגיעו ענבים לבצירה או לא, ונוטל אשכול ענבים לסוחטו ומזלף על גבי ענבים, ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהם!

ואידך [גזרות מ"ח דבר; שהרי עד כה נמנו רק שלש עשרה] ? אמר

(שבת יז, ב)

טבי (שם האיש) רישבא (פורס נשבין לצוד חיה ועוף) אמר שמואל: אף גידולי תרומה (אם זרעה, ואפילו דבר שזרעו כלה, כגון תבואה וקטנית) - תרומה' בו ביום גזרו;

מאי טעמא?

אמר רבי חנינא: גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל (ועינו צרה ליתנה לכהן, וחורעה לבטלה מתורת תרומה).

אמר רבא: אי דחשידי להכי - אפרושי נמי לא ליפרשו! אלא אמר רבא: ישראל, כיון דאפשר למעבד חטה אחת (מן הכרי), כדשמואל, ולא קעביד [וכי לא יעשה כן ויפטר] ? - [לפיכך] הימוני מהימני!

אלא גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן (שאסורה באכילה, ובא לזרעה, וגזור שתהא בשמה הראשון, והרי היא תרומה טמאה, דחיישנין) דילמא משהי לה גביה (עד זמן זריעה) ואתי לידי תקלה (למיכל בטומאתה).

ואידך [גזרות מ"ח דבר; שהרי עד כה נמנו רק ארבע עשרה] ?

אמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: אף מי שהחשיך לו בדרך -
נותן כיסו לנכרי (ולא יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות) בו ביום גזרו.

ואידך [גזרות מי"ח דבר; שהרי עד כה נמנו רק חמש עשרה]?
אמר באלי אמר אבימי סנוותאה (שם מקום): פתן [16] ושמנן [17]
ויינן [18] ובנותיהן - כולן מי"ח דבר הן (במסכת עבודה זרה פרכין:
בנותיהן דאורייתא נינהו?) [עוד קשה:] והא כולהו חדא היא: דגזרו על פיתן משום שמנן, ועל שמנן כו',
(כדלקמן).
הניחא לרבי מאיר (דמנו להו להא דמניח כלים תחת הצינור הוו להו שמנה עשרה: תשעה דפסלי
תרומה, ואין קורין ואין פולין - הא חדסר; פשו להו שבעה: צינור, ומרדע, ובנות כותים, ובוצר, וגידולי תרומה,
ונותן כיסו, ופיתן ושמנן = חדא), אלא לרבי יוסי [שמוציא מהמנין את השוכח כלים
בבוצר (דף טז,ב, במשנה במקואות פ"ד מ"א)] שבסרי הויין?
איכא הא דרב אחא בר אדא, דאמר רב אחא בר אדא אמר רבי יצחק
(דמוסיף רב יצחק אדאבימי [בהמשך: יעל דבר אחר משום דבר אחר]): גזרו על פתן משום
שמנן, ועל שמנן משום יינן.
'על פתן משום שמנן? מאי אולמיה דשמנן מפת?
אלא גזרו על פתן ושמנן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן,
ועל בנותיהן משום דבר אחר (עבודה זרה), (ועוד גזרו) ועל דבר אחר (שלא
הוזכר כאן) משום דבר אחר.
מאי 'דבר אחר'?
אמר רב נחמן בר יצחק: גזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה (ואפילו
אינו זב), שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור.
אי הכי לרבי מאיר נמי תסרי הויין?
אוכלין וכלים שנטמאו במשקין - בחדא חשיב להו.

משנה:
בית שמאי אומרים: אין שורין דיו וסמנים (לצבע) וכרשינין (למאכל
בהמה; בינ"א בלע"ז) אלא כדי שישורו מבעוד יום, ובית הלל מתירין
(משנתן את המים מבעוד יום);
בית שמאי אומרים: אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור
(ארישב"א, והן אגודות של פשתן מנופץ, ונותנין אותו בקדרה לתנור, ומתלבן) אלא כדי שיהבילו
(שיתחממו) מבעוד יום, ולא את הצמר ליורה אלא כדי שיקלוט העין
(הצבע; שיקלוט מבעוד יום), ובית הלל מתירין (לתתה מבעוד יום והיא קולטת כל הלילה);
בית שמאי אומרים: אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים אלא
כדי שיצודו מבעוד יום, ובית הלל מתירין;
בית שמאי אומרים: אין מוכרין לנכרי ואין טוענין עמו (על החמור)
ואין מגביהין עליו (משאוי על כתיפו, דנראה כמסייעו להוליך בשבת) אלא כדי
שיגיע למקום קרוב (כלומר: שיהא המקום קרוב שיוליכנו שם מבעוד יום), ובית הלל
מתירין;
בית שמאי אומרים: אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס
נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום, ובכולן בית הלל מתירין עם

(שבת יח, א)

המשך המשנה

השמש (בעוד החמה זורחת);

אמר רבן שמעון בן גמליאל: נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין
כלי לבן (שהוא קשה לכבס, וצריך שלשה ימים) לכובס נכרי שלשה ימים קודם
לשבת (ומחמירין על עצמן בבית שמאי);
ושוין אלו ואלו שטוענין (את הזיתים ב) קורת בית הבד ועגולי הגת
(ואת הענבים בעיגולי הגת: שלא היו עוצרין אותן בגלגל כמו שלנו, אלא טוענין אותן בקורות כבדין; והני
דגת קרי 'עיגולין', שהיו דפין עבין עשויין כעיגולין;
ושוין שטוענין אותן מבעוד יום, והמשקה הולך חב כל השבת;
ובגמרא (דף יט.) פריך: מאי שנא דלא פליגי בית שמאי בהא?
ומפרש: משום דאי נמי עביד להו בשבת - ליכא חיוב חטאת: דכי אמרינן טחיטת זיתים וענבים אב מלאכה (בפוק
חבית שנשברה (לקמן דף קמג:)), הני מילי בזיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום, דהוה ליה 'מפרק דבר ממשאו'
הגדל בתוכו', והיא תולדה דדש; אבל הכא אין נותנין קורה על גבי זיתים עד שטוחנין תחלה בריחים, וכן
ענבים דורכין אותן תחלה ברגל, ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא, אלא דלא נפיק שפיר כי השתא, ולא דמי
(לדש).

גמרא :

מאן תנא 'נתינת מים לדיו' (ואף על פי שלא גיבל הדיו) זו היא שרייתן (והוי לישא דידה בהכי) ' (ומיחייב משום לש, דהא מתניתין ליכא גבול, ואפליגו בה מבעוד יום - מכלל דבשבת חייב חטאת הוא) ?

אמר רב יוסף: רבי היא, דתניא [תוספתא שבת פ"ב מ"א]: 'אחד נותן את הקמח ואחד נותן את המים - האחרון חייב' (משום לש, שהוא אב מלאכה), דברי רבי; רבי יוסי אומר: אינו חייב עד שיגבל'.
אמר ליה אביי: ודילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי אלא בקמח, דבר גיבול הוא, אבל דיו - דלאו בר גיבול הוא - אימא ליחייב?
לא סלקא דעתך, דתניא [גם זה תוספתא שבת פ"ב מ"א]: 'אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים - האחרון חייב, דברי רבי; רבי יוסי כרבי יהודה אומר: עד שיגבל'! ודילמא מאי 'אפר' (אפר - לאו בר גיבול הוא) = 'עפר', דבר גיבול הוא (לטיט של בנין)?
והתניא (תרתית מתניתא): (חדא ד) 'אפר' והתניא (חדא ד) 'עפר' (חדא תניא רבי חייא, וחדא תניא רבי אושעיא, וחדא מינייהו תניא לעפור בלשון אפר)?
מידי גבי הדדי תניא! [לא, ולכן אפשר לומר שבאמת מאי 'אפר' = 'עפר']

תנו רבנן [תוספתא שבת פ"א מ"א]: 'פותקין (פותחין) מים לגינה (עושין נגר קטן משפת המעין לגנה) ערב שבת עם חשיכה, ומתמלאת והולכת כל היום כולו; ומניחין מוגמר (= לבונה ומיני בשמים נותנין על האש, ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נודף) תחת הכלים ערב שבת, ומתגמדין והולכין כל היום כולו; ומניחין גפרית תחת הכלים ערב שבת עם חשיכה ומתגמדין והולכין כל השבת כולה' (כלי כסף שמצידיין בהם פרחים וצורות בחרט, ומעשנין בגפרית, והן משחירות וניכרות וקורין ניל"ר); ומניחין קילור (תחבושת שקורין לוד"א) על גבי העין ואיספלנית (רטייה) על גבי מכה ערב שבת עם חשיכה, ומתפאת והולכת כל היום כולו;

אבל אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים (וכל שכן ברחיים של יד ושל חמור: דאדם מצווה על שביתת בהמתו) אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום. ' מאי טעמא?

אמר רבה: מפני שמשמעת קול (ואוושא מילתא בשבת ואיכא זילותא).
אמר ליה רב יוסף: ולימא מר 'משום שביתת כלים', דתניא (שמות כג, יג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו [ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פין] - לרבות שביתת כלים (דכתיב לעיל מינה למען ינוח שורך וחמורך [כמוך] [שמות כג, יב])? אלא אמר רב יוסף: משום שביתת כלים;
והשתא דאמרת לבית הלל אית להו שביתת כלים דאורייתא (דהא על כרחין האי מתניתא בית הלל, מדשרי בהנך, וקתני דרחיים אסור משום שביתת כלים), גפרית ומוגמר מאי טעמא שרו (והוא הדין לכל הנך דמתניתין: הרי המוגמר מונח בערדסקאות, ונמצא כלי עושה מלאכה)?

משום דלא קעביד (הכלי שום) מעשה (אלא מונח על הארץ, והן בתוכו; אבל הרחיים עבדי מעשה; ולב"ש, כיון דמונחין בגווה - היינו מעשה דיליה).

אונין של פשתן מאי טעמא שרו?

משום דלא עביד מעשה, ומינה נייחא;

מצודת חיה ועוף ודגים דקא עביד מעשה (שהפח נקשר ותופס העוף, וכן יקוש שפושטים לחיות ללכודן ברגלים, כשנוגעין בו - קופץ ומתחבר מאליו ולוכד), מאי טעמא שרו? התם נמי בלחי (חכה שקורין איימ"א [הקדס בסוף חזקה], שהדג בולעו ומהדקו, והכלי אינו זז ממקומו) וקוקרי (שעושין סלים, פיה אחד רחב ופיה השני קצר מאד, והדג (ס"א והחיה) נכנס שם ומוציא ראשו בפי הקצר, ואין גופו יכול לצאת, וכשבא להחזיר ראשו לפנים - ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו) דלא קעביד מעשה (דהשתא לא עביד כלי מיד).

והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי: מאן תנא שביתת כלים דאורייתא? - בית שמאי היא, ולא בית הלל (והא דרחיים - בית שמאי), לבית שמאי בין קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אסור (ובית שמאי לא שני להו בין היכא דעביד כלי מעשה בין היכא דלא עביד, דהא אסרי באונין דמתניתין, וכיון דבית שמאי היא), לבית הלל אף על גב דקעביד מעשה שרי!
והשתא דאמרת דלבית שמאי, אף על גב דלא עביד מעשה אסור אי הכי

(שבת יח, ב)

מוגמר וגפרית מאי טעמא שרו בית שמאי (הא מנחי בכלים)?

התם מנח ארעא (כגון דמנחי מוגמר וגפרית בארעא ולא בכלי) .
גיגית ונר וקדרה ושפור (גיגית שהשכר בתוכו ואי אפשר לשופכו לארץ, והשעורין נשורין
כל השבת יותר משמונה ימים והשבת בכלל; וכן נר הדולק בשבת, וכן קדרה שעל גבי כירה שאי אפשר שלא
תצטמק בשבת, וכן שפור המונח בתנור, כדתנן (דף יט:) 'משלשלין את הפסח' ולא פליגי בית שמאי!), מאי
טעמא שרו בית שמאי?
דמפקר להו (לכלים) אפקורי (ושוב אינו מצווה על שביתתן) .

מאן תנא להא, דתנו רבנן [תוספתא שבת פ"ד מ"א]: 'לא תמלא אשה קדרה
עססיות ותורמסין (מיני קטניות וצריכין בישול יותר) ותניח לתוך התנור ערב
שבת עם חשכה, ואם נתנן, למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו' (כדי שלא
יהנה ממלאכת שבת);
כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב
שבת עם חשכה, ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו';
לימא בית שמאי היא, ולא בית הלל?
אפילו תימא בית הלל, גזירה שמא יחתה בגחלים (למהר בישולן);
אי הכי, מוגמר וגפרית נמי לגזור?
התם לא מחתי להו, דאי מחתי סליק בהו קוטרא (של עצים ומשחיר הבגדים)
וקשי להו (ועשן העצים קשה להם וכן בגפרית).
אונין של פשתן נמי ליגזור?
התם, כיון דקשי להו זיקא - לא מגלו ליה (משטח פי תנור, וליכא למגזר שמא
יחתה בגחלים);
צמר ליורה לגזור (שמא יחתה בגחלים)?
אמר שמואל: ביורה עקורה (מעל האור).
וניחוש שמא מגיס בה (מהפך בה, ובמבושל הוי בישול)?
בעקורה וטוחה (מכוסה בכיסוי שלה, וטוחה בטיט סביב, דכולי האי לא טרח - ומידכר) .

והשתא דאמר מר (דהנחת קדרה) גזירה שמא יחתה בגחלים (לא אסירא אלא משום
חתייה), האי קדרה חייאתא שרי לאנוחה ערב שבת עם חשיכה בתנורא
(להשהותה לכתחלה מבעוד יום בתנור, והיא מתבשלת כל הלילה), מאי טעמא: - כיון דלא
חזי לאורתא - אסוחי מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי גחלים
(דודאי חייאתא לאו אדעתא למיכלה לאורתא אנחה התם, ומשום למחר לא אתי לחתויי, שהרי יש לה שהות
גדול! ולא דמי לעססיות ותורמסין שאין כל הלילה והיום די להן) ובשיל (מבושלת כל צרכה) שפיר
דמי (להניחה דלא בעי חיתוי); בשיל ולא בשיל - אסיר, ואי שדא ביה
גרמא חייא (דלאו דעתיה למיכליה לאורתא) - שפיר דמי.
והשתא דאמר מר 'כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלו ליה', האי
בשרא דגדיא (גדיא קשי ליה זיקא) ושריק (פי התנור בטיט סביב כיסוי אינו מוכן לחתות) -
שפיר דמי; דברחא ולא שריק - אסור (איל גדול - לא קשיא ליה זיקא, ואתי לגלויי פי
התנור: ליטול כיסוי לחתות); דגדיא ולא שריק, דברחא ושריק (איכא חדא לאיסורא
וחדא להיתרא): רב אשי שרי ורב ירמיה מדיפתי אסיר.

ולרב אשי, דשרי, והתנן [שבת פ"א מ"י]: 'אין צולין בשר בצל וכיצה
אלא כדי שיצולו מבעוד יום' - התם דברחא ולא שריק.
איכא דאמרי: דגדיא, בין שריק בין לא שריק שפיר דמי; דברחא
נמי ושריק שפיר דמי; כי פליגי דברחא ולא שריק: דרב אשי שרי
ורב ירמיה מדיפתי אסיר.
ולרב אשי דשרי, [שבת פ"א מ"י]: 'אין צולין בשר בצל וכיצה אלא כדי
שיצולו מבעוד יום' - התם בבשרא אגומרי [בשר על גחלים] (שאינו בתנור
דאפילו כיסוי ליכא ומוכן להפוך בו ולחתות).
אמר רבינא: האי קרא חייא [קישוא טרי שצולים בתוך התנור] - שפיר
דמי: כיון דקשי ליה זיקא - כבשרא דגדיא דמי.

בית שמאי אומרים אין מוכרין [לנכרי ואין טוענין עמו ואין מגביהין
עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב, ובית הלל מתירין]:
תנו רבנן: 'ב"ש אומרים: לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא
ישאילנו ולא ילונו' ('שאלה' = דבר החוזר בעין; הלואה - בדבר הניתן להוצאה) ולא
יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע (הנכרי) לביתו (מבעוד יום, ואף על גב דבדידיה
קטרח - מחמירין בית שמאי דמיחלף בשלוחו); ובית הלל אומרים: כדי שיגיע לבית
הסמוך לחומה (של עיר אחרת שהנכרי דר שם, שהרי יכול להניחו שם);

רבי עקיבא אומר: כדי שיצא מפתח ביתו (של ישראל);
אמר רבי יוסי ברבי יהודה: הן הן דברי רבי עקיבא הן הן דברי
בית הלל; לא בא רבי עקיבא (לחלוק על בית הלל) אלא לפרש דברי בית
הלל (אלא לחלוק על תנא בן מחלוקתו, שאמר אליבא דבית הלל 'לבית הסמוך לחומה', ובא רבי עקיבא
לומר: לא אמרו בית הלל כן, אלא כו').

תנו רבנן: 'בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא
אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח - דברי בית שמאי; ובית הלל
אומרים: כל זמן שמותר לאוכלו - מותר למוכרו;
רבי יהודה אומר:

(שבת יט, א)

כותח הבבלי וכל מיני כותח (כותח הבבלי נותנין בו חמץ, כדאמרינן ב'אלו עוברין', ואינו
עשוי לאכול יחד אלא לטבול בו, ואינו כלה עד זמן מרובה) - אסור למכור שלשים יום
קודם הפסח (משמתחילין לדרוש בהלכות הפסח - חלה אזהרת פסח עליו).

תנו רבנן: 'נותנין מזונות לפני הכלב בחצר; נטלו ויצא - אין
נזקקין לו;

כיוצא בו נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר; נטלו ויצא - אין
נזקקין לו'

הא תו למה לי? היינו הך?

מהו דתימא 'האי (כלב) רמי עליה (לזונו) והאי לא רמי עליה' - קא
משמע לן.

תנו רבנן: 'לא ישכיר אדם כליו לנכרי (לעשות בהן מלאכה) בערב שבת
(דנראה שמשכירו לו לצורך השבת); ברביעי ובחמישי מותר;

כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בערב שבת; ברביעי
ובחמישי מותר;

אמרו עליו על רבי יוסי הכהן - ואמרי לה על רבי יוסי החסיד -
שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם (שלא יוליכנו בשבת) '.

תוספות ד"ה לא ישכיר. אין לפרש משום שביתת כלים וכבית שמאי, דאם כן אפילו ברביעי ובחמישי
נמי! אלא כבית הלל היא, דלית להו שביתת כלים, או בחלוק וטלית וכיוצא בהן איירי דלא שייך
שביתת כלים, ואסור, לפי שנראה כנוטל שכר שבת אף על פי שמשכירו יחד חדש או שבוע, דאם
משכירו ליום - אפילו ברביעי ובחמישי אסור, כדמשמע בסוף 'הזהב' (בבא מציעא דף נח). גבי שוכר
פועלים לשמור פרה או תינוק, ודוקא לשוכרו דמחזי כנוטל שכר שבת, אבל שאלה שריא.

תנו רבנן: 'אין משלחין איגרת ביד נכרי ערב שבת אלא אם כן
קוצץ לו דמים (דכיון דקוצץ לו דמים - בדידיה טרח);

בית שמאי אומרים: כדי שיגיע לביתו (של מי שנשתלח לו), ובית הלל
אומרים: כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה (לחומת העיר שנשתלח שם) '.

(ובית שמאי לא מודו בקצץ: דאפילו בקצץ פליגי, דהא לא עדיף ממוכר ומשאל ונותן מתנה! אלא מילתא
דבית הלל אשמעינן: דבדלא קוצץ - לא פליגי דאסור.)

והלא קצץ (ואמאי אסרי בית הלל? הא אינהו שרו לעיל)?

אמר רב ששת: הכי קאמר: ואם לא קצץ, בית שמאי אומרים: עד
שיגיע לביתו, ובית הלל אומרים: עד שיגיע לבית הסמוך לחומה.
תוספות ד"ה אלא אם כן קוצץ לו דמים. מתנינן נמי, ד'נותנים כלים לכוזב ועורות לעבדן' איירי נמי
בקוצץ, והא דפריך 'והלא קצץ' - לב"ה פריך.

והאמרת רישא 'אין משלחין' (אלא אם כן קצץ) '?

לא קשיא: הא דקביע בי דואר במתא (שלטון העיר ולו רגילין לשלוח איגרות),
והא דלא קביע בי דואר במתא (משלחין בלא קוצץ בכדי שיגיע השליח, למד לבית הדואר
ולמד לבית הסמוך לחומה; ורישא - דאין משלחין - בלא קוצץ כלל, דלא קביע במתא, ואם לא ימצאנו - יהא
צריך לילך אחריו בשבת).

תנו רבנן: 'אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת
(מפליגין = מפרישין מן היבשה לים, וזהו לשון הפלגת ספינה: על שם שמפליג עצמו מן היישוב; ומרבינו

יעקב שמעתי בעירובין שאמצעיתו של ים נקרא 'פילגוס' ואף בלשון לעז 'פילגוס'; במה דברים

אמורים? - לדבר הושות, אבל לדבר מצוה שפיר דמי, ופוסק עמו
(עם הנכרי) על מנת לשבות ואינו שובת - דברי רבי; רבן שמעון בן

גמליאל אומר: אינו צריך; ומצור לצידן - אפילו בערב שבת

מותר ' (ומצור לצידן אין אלא מהלך יום, ובערב שבת היה שם יום השוק, כדאמרין בפסחים ב'מקום שנהגו' (דף נ:)).

תנו רבנן: **'אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת, ואם התחילו - אין מפסיקין; וכן היה שמאי אומר:** (דברים כב.) [רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכת' ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה] **עד דדתה - אפילו בשבת** [ספרי שופטים פסקה רד] '.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: נוהגין היו [בית אבא שהיו נותנין כלי לבן] (שהוא קשה לכבס, וצריך שלשה ימים) לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת: תניא: **'אמר רבי צדוק: כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל: שהיו נותנין כלי לבן לכובס שלשה ימים קודם לשבת, וצבועים אפילו בערב שבת, ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין** ' (ונפקא מינה לשכר הכובס).
אביי הוה יהיב ליה ההוא מנא דצביעא לקצרא (כובס); אמר ליה: כמה בעית עילוייה (בשכר כיבוס)?
אמר ליה: כדחורא.
אמר ליה: כבר קדמוך רבנן (שלמדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים).
אמר אביי: האי מאן דיהיב מנא לקצרא, במשחא ניתיב ליה ובמשחא נשקול מיניה (ימדדנו בנתינתו ובחזירתו): דאי טפי - אפסדיה, דמתחיה; ואי בציר - אפסדיה דכווציה (ברותחין)!

ושוין אלו ואלו שטוענין [קורת בית הבר ועגולי הגת]:
מאי שנא כולהו דגזרו בהו בית שמאי, ומאי שנא קורות בית הבר ועיגולי הגת דלא גזרו?
הנך, דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו בהו בית שמאי ערב שבת עם חשכה; קורות בית הבר ועיגולי הגת - דאי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת - לא גזרו.
מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא (כגון משקין הללו שנסחטים מאליהם) שפיר דמי (ובלבד שיתחיל מבעוד יום)?
אמר רבי יוסי ברבי חנינא: רבי ישמעאל היא, דתנן [עדויות פ"ב מ"ו]: **'השום, והכוסר** (ענבים בתחילתן, כשהן דקים - מוציא מהן משקין לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקרוב להחמיץ), **והמלילות** (שבולין שלא בשלו כל צרכן) **שוסקן מבעוד יום** (מרסקן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן ומטבל בו), **דבי ישמעאל אומר: יגמור משתחשך** (מאחר שרסקן וצברם בכובד - יניחם בכלים ויצאו מעצמן, ומותר לכתחילה), **ורבי עקיבא אומר:**

(שבת יט, ב)
לא יגמור (אסור להניחם מבעוד יום תחת כובדן כדי לגמור משתחשך) ' .
ורבי אלעזר (הוא רבי אלעזר בן פדת דהוא אמורא) אמר: רבי אלעזר היא (הוא רבי אלעזר בן שמוע, סתם 'רבי אלעזר' של משנה וברייתא), דתנן [שבת פ"ב מ"א]: **'חלות דבש** (שהכוונה רודה ועשוין כמין חלות של שעה והדבש בתוכן) **שריסקן** (כותתן) **בערב שבת ויצאו מעצמן - אסור** (אסורין לאותו שבת באכילה); **ורבי אלעזר מתיר** ' .
ורבי יוסי בר חנינא, מאי טעמא לא אמר כרבי אלעזר?
אמר לך: התם הוא דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל (דבש, לאחר שזב מן החלות - נמי אוכלא הוא, הלכך ליכא למיגזר ביה 'שמא יסחוט משתחשך', דלא שייכא ביה סחיטה), הכא (זיתים וענבים דמתניתין, ד) מעיקרא אוכל והשתא משקה (- איכא למיגזר 'שמא יסחוט משתחשך', דהא ודאי סחיטה היא) .

ורבי אלעזר אמר לך: הא שמעינן ליה לרבי אלעזר דאפילו זיתים וענבים נמי שרי, דהא כי אתא רב הושעיא, מנהרדעא אתא, ואייתי מתניתא בידיה: **'זיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן - אסורין; רבי אלעזר ורבי שמעון מתדיין** ' ;
ורבי יוסי בר חנינא?

(הך) ברייתא (דקתני דפליג רבי אלעזר אף בזיתים וענבים) לא שמיע ליה (ומההיא דחלות דבש, שהיא משנה בפרק 'חבית שנשברה' - לא הוי מצי לדמויה למתניתין משום פירכא דלעיל) .
ורבי אלעזר, מאי טעמא לא אמר כרבי יוסי בר חנינא?
אמר לך: לאו איתמר עלה 'אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן: במחוסרין דיכה דכולי עלמא לא פליגי (דאסירי, דטעינתן היא גומרת, ונמצא הכל

עשוי בשבת), כי פליגי במחוסרין שחיקה, והני נמי כמחוסרין דיכה דמו. ('שחיקה' יותר מ'דיכה'; לשון או דכו במדוכה (במדבר יא, ח); ורבותי גורסין: כי פליגי במחוסרין שחיקה = שנידוכו יפה, ואין טעינתן גומרת אלא שחיקה; ולמאן דגריס 'שחיקה' - טעינתן שוחקתן; והני דמתנייתן מחוסרין דיכה הן, וטעינתן היא דיכתן היא שוחקתן היא טוחטתן, ובהא רבי ישמעאל מודה דאסור.) הורה רבי יוסי בר חנינא כרבי ישמעאל.

שמן של בדדין (אידי דאיירי בבית הבד - נקט ליה שמן המשתתיר בזויות הבד תחת הטעינה, והוא ניתן לבדדין, וכן) ומחצלות של בדדין (שמכסין בהן את הזיתים): רב אסר (לטלטולי משום מוקצה, דרב סבר כרבי יהודה במוקצה) ושמואל שרי (ושמואל סבר כרבי שמעון דלית ליה מוקצה, והכי אמרינן ב'מי שהחשיך'). הני כרכי דזוזי (זוג של מחצלות שמכסים בהן את פרגמטיא של ספינה; ו'זוזי' לשון זוג, לפי שהן שתיים, ועשויות כאהל; ובתשובות הגאונים מצאתי 'כרכי דזיווי', ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי) - רב אסר ושמואל שרי.

תוספות ד"ה שמן של בדדין. פ"ה המשתתיר בזויות בית הבד, וקשה לר"י: דמה לו להזכיר כאן דין מוקצה? ועוד, דלמה יהיה השמן מוקצה? ותירץ ר"י דקאי אדלעיל, דקאמר דאם טען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולכת כל השבת - רב אסר אותו שמן משום מוקצה, דהוי 'נולד' גמור, דמחמת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות לאכילה, אע"ג דע"מ כן הניחו וסמך על זה שיזוב כל השבת, כיון דאין משקין בעולם - האי סמיכה לאו מידי הוא, והוי 'נולד' גמור; ולא דמי לקדשה חייתא, דשרי אע"ג דבין השמשות לא חזי לאכילה: דהתם, כיון דהבשר בעולם - מהני דע"מ כן מניחה; וכן מעיינות הנובעות: כבר הם בעולם! וכן צואת קטן שהיה כבר במעי - מהני בהן סמיכה, ולא דמי לזיתים וענבים שריסקן מבעוד יום, וכן השום והבוטר שריסקן מבערב, דהתם חזו מבערב לאכילה, אבל הכא - דלא חזו בין השמשות לאכילה, והמשקה אינו בעולם - הרי 'נולד' גמור, ואסור לרב. וא"ת בפ"ב לקמן (דף כט.), דאמר רב אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא, מאי לאו בפרסייתא, ולא קבלה? לא, בארמייתא וקבלה' והשתא היכי המ"ל דהוי פרסייתא - והא רב אסר נולד הכא! יש לומר דהכי פירוש 'מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה' - משום דלא חשיבא ליה רב 'נולד', כיון דמעיקרא גרעין והשתא גרעין, אבל הכא - שמן הבלוע בזיתים - כל זמן שלא יצא הוי נולד גמור, ולא הוי משקה.

תוספות ד"ה ושמואל שרי. תימה: דבס"פ 'נוטל' (לקמן קמג.) אמרינן דשמואל היה מטלטל גרעיני פרסייתא אגב ריפתא, פירוש: בשולות כל צרכן שאין נשאר מן האוכל עליהם כלל, וכיון דשרי נולד כרבי שמעון - בלא ריפתא נמי לישתר? ותירץ ר"ת: דשמואל מחמיר על עצמו היה, לפי שהיה אדם חשוב; וכן מוכח סוגיא התם: דאמר אביי 'אי לא דאדם חשוב אנא'.

אמר רב נחמן: עז (העומדת) לחלבה, ורחל (העומדת) לגיזתה, ותרנגולת לביצתה, ותורי (ושוריים) דרידיא (העומד [ים] לחרישה), ותמרי דעיסקא (העומדין להוליכן לסחורה למקום אחר) - רב אסר ושמואל אמר מותר, וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון (דלרבי יהודה דאית ליה מוקצה בפרק אחרון (דף קנז): אסור לשוחטן ביום טוב אלא אם כן הזמין מבעוד יום, ולרבי שמעון שרו). ההוא תלמידא דאורי בחרתא (שם מקום) דארגיז (אדם אחד היה אמגושי שבנה לאותה העיר, ורב המנונא דר בה, ועדיין מערת קבורתו קיימת שם; כך מצאתי בתשובה) כרבי שמעון; שמתיה רב המנונא. והא כרבי שמעון סבירא לן (השתא, כדלקמן, ואמאי שמתיה)? באתריה דרב הוה, לא איבעי ליה למיעבד הכי.

הני תרי תלמידי, חד מציל (אוכלין ומשקין מפני הדליקה הרבה לחצר המעורבת) בחד מנא (כדתנן [שבת סז, ג] 'מצילין סל מלא ככרות ואף על גב שיש בו מאה סעודות') וחד מציל בארבע וחמש מאני (אלא שמקפולן כולן לתוך כלי גדול ונושאן בפעם אחת), וקמיפלגי בפלוגתא דרבה בר זבדא ורב הונא (בפרק 'כל כתבי הקדש').

משנה:

אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום; אין נותנין פת לתנור עם חשכה, ולא חררה על גבי גחלים (עוגת רצפים (מלכים א' יט, ט); פוגאד"ה בלע"ז; [עוגה שטוחה הנאפית על גחלים, דומה לפיתה]) אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום ('יקרמו' כמו 'קרום' = קרושטי"ן בלע"ז); רבי אלעזר אומר: כדי שיקרום התחתון שלה (מפרש בגמרא); משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה (והוא נצלה והולך משתחשך, ואף על גב דבעלמא אין צולין, כדאמרן - הכא שרי: דבני חבורה זריזין הן, ומדכרי אהדדי, ולא אתו לחתויי בגחלים),

ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד (ומאחיזין את האור מעט מעט בעצים של מדורת בית המוקד שהיתה בעזרה, והיא מתבערת והולכת משתחשך, ולא חיישינן שמא יהו כהנים צריכין להבעירה משתחשך, כדמפרש בגמרא). (בית המוקד = לשכה גדולה היא, שהכהנים מתחממין שם במדורת אש הנסקת תמיד, מפני שמהלכין יחפים על רצפת שיש בעזרה, כדאמרינן בזבחים (פ"ב דף כד.) הואיל ורצפה מקודשת, דכתיב (מלכים א' ח, טד) ביום ההוא קדש המלך [את] תוך החצר, וכלי שרת מקודשין, דכתיב (במדבר ז, א) וימשחם ויקדש אותם; מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת - אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה.)

(שבת כ, א)

המשך המשנה

ובגבולין (צריך להבעיר מדורתן מבעוד יום) כדי שתאחוז האור ברובו; רבי יהודה אומר: בפחמין כל שהוא (אם היתה מדורת פחמין - אין צריך להאחוז בהן האור אלא כל שהוא, והיא דולקת והולכת, דאין דרכה להיות כבה והולכת, ואין צריך לחתות בהן).

גמרא:

וכמה?

אמר רבי אלעזר אמר רב: כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי. (בן דרוסאי לסטים, היה ומבשל בישולו שלישי.) איתמר נמי (דמאכל בן דרוסאי חשוב בישול): אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: כל שהוא (מבושל ביד ישראל) כמאכל בן דרוסאי - אין בו (שוב אין בגמרו) משום בישולי נכרים. תניא: 'חנניא אומר: כל שהוא כמאכל בן דרוסאי - מותר להשהות על גבי כירה ואף על פי שאין גרופה וקטומה (גרופ מן הגחלים במגרפה, שקורין וודיל"י [יעה, מרדה]; קטום = מפזרים אפר מלמעלה כדי להפיג חומו שלא יוסיף הבל בשבת, וזה - תבשיל שהוא כמאכל בן דרוסאי - לא חיישינן אם מתבשל והולך בשבת).'

אין נותנין את הפת לתנור עם חשכה, ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום; רבי אלעזר אומר: כדי שיקרום התחתון שלה: איבעיא להו: 'תחתון' = האיך דגבי תנור? או דילמא 'תחתון' = האיך דגבי האור (שהכרות נדבקים בדופני התנור סביב, הילכך מבעיא ליה הי קרי תחתון: הנך פנים דגבי דופני התנור? או פנים הפונים למטה לחלל התנור לצד האור)? תא שמע: 'רבי אלעזר אומר: כדי שיקרמו פניה המדובקין בתנור' (וחומרא היא, דפנים שכלפי האור ממהרין לקרום).

משלשלין את הפסח [בתנור עם חשכה]:

מאי טעמא? משום דבני חבורה זריזין הן? הא לאו הכי לא? והאמר מר: גדיא, בין שריק בין לא שריק - שפיר דמי! התם מינתח (ואם פותח פי התנור עייל ביה זיקא וקשי ליה) הכא לא מינתח (דכתיב (שמות יב, ט) על ראשו [על כרעיו] ועל קרבו, ואי מגלי ליה - לא קשי ליה זיקא, הלכך אי לא דזריזין הן - אסור).

ומאחיזין את האור [במדורת בית המוקד]:

מנהני מילי?

אמר רב הונא: (שמות לה, ג) לא תבערו אש בכל מושבותיכם [ביום השבת]; בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד. מתקיף לה רב חסדא: אי הכי, אפילו בשבת נמי! אלא אמר רב חסדא: קרא כי אתא - למישרי אברים ופדרים הוא דאתא (להתיר את הקטירן כל הלילה), (אבל מדורת בית המוקד שאינה צורך גבוה אלא צורך כהנים - לא הותרה, וסמוך לחשיכה היינו טעמא דלא גזור: משום) וכהנים זריזין הן (שכולם היו בני תורה וחרדים ונזכרים, ולא אתו לחתויי משתחשך).

ובגבולין כדי שתאחוז [האור ברובו]; רבי יהודה אומר: בפחמין כל שהוא: מאי 'לובן'? [כנראה לגמרא היתה גירסא במשנה: כדי שתאחז האור ברובו, וכן הגירסה במשניות].

אמר רב: רוב כל אחד ואחד (כל עץ ועץ, ולא תימא כיון שאחזה ברוב מנין העצים); ושמואל אומר: כדי שלא יאמרו "הבא עצים (דקים) ונניח תחיתה" (להבעיר את אלו).

תנא רב חייא (בפרק 'במה מדליקין' לגבי מנורה: להעלות נר תמיד [שמות כז, כ; ויקרא כד, ב] - שתהא שלהבת עולה מאליה) לסיועיה לשמואל (לגבי מנורה): ' (להעלות נר תמיד [שמות כז, כ; ויקרא

(כד,ב) **כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא שלהבת עולה על ידי דבר אחר** (כאלמא בכי האי גוונא הויא הדלקה - משום רבי יצחק הלוי; וקשה לי: חדא, דרמי בר חמא קתני לה התם; ועוד: דלאו מתניתא היא, אלא הוא אמר לה בפירוש דמתניתין אחריתי, ושאר רבותינו תנו לה לענין מדורה, ואני מצאתי אותה בתורת כהנים לגבי מנורה).

עץ יחידי (כעין צוק"ש [גדמי עץ] שלנו): **רב אמר רוב עביו** (שיכנס האור בתוך עביו עד רובו), **ואמרי לה ברוב היקפו** (מבחוץ).

אמר רב פפא: הלכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו.
כתנאי (רוב עביו או רוב היקפו): **'רבי חייא אמר: כדי שישחת העץ ממלאכת האומן** (רוב עביו); **רבי יהודה בן בתירא אומר: כדי שתאחז האש משני צדדין** (רוב היקפו), **ואף על פי שאין ראיה לדבר - זכר לדבר** (דשוב הולך ודולק): (יחזקאל טו, ד) **[הנה לאש נתן לאכלה] את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלה למלאכה** (שני קצותיו אכלה האש - בידוע שתוכו נחר והלכה לחה שלו ונעשה יבש) ! (נחר = פסק לחה שלה, ויבש, כמו נחר גרוני (תהלים טט, ד) וכן חרה מני חורב (איוב ל, ל)).

(ירמיהו לו, כב) **[והמלך יושב בית החרף בחדש התשיעי] ואת האח לפניו מבערת** (בשריפת יהויקים המגילה כתיב); **מאי 'אח'?**

אמר רב: אחוונא (ערבה); **ושמואל אמר: עצים שנדלקו באחוונא** (גרסת רש"י: באחוה: כל העצים נדלקין זה מזה: הקטן מדליק הגדול).

ההוא דאמר להו: "מאן בעי אחוונא" - אשתכח ערבתא.
אמר רב הונא: קנים - אין צריכין רוב (להצית את האור ברובן מערב שבת, אלא מאחזי בהן אור מבעוד יום, לפי שאין כבין והולכים אלא דולקים והולכים); **אגדן - צריכין רוב** (לפי שאין שלהבת יכול ליכנס ביניהם); **גרעינין** (של תמרה, אם עשה מהם מדורה לכשיבשו) **אין צריכין רוב; נתנן בחותלות** (כלים שעושין מזולבין, ונתן הכלי מלא במדורה) **צריכין רוב** (לפי שצבורין יחד, ואין השלהבת יכולה להכנס בהן).
מתקיף לה רב חסדא: אדרבה, איפכא מסתברא: קנים מבדרן (לכאן ולכאן, ואחת מהן היוצאה - לא תמצא את חברתה לבערה, הלכך כי לא אגדן צריכי רוב, אבל) **אגדן - לא מבדרן** (ואין צריכין רוב) (וכן) **גרעינין מבדרן, נתנן בחותלות לא מבדרן!**
איתמר נמי:

(שבת כ, ב)
אמר רב כהנא: קנים שאגדן צריכין רוב (כרב הונא: דלא עיילא בהן נורא, ולאבדורי לא חיישינן, דארוכין הן וכבדין); **לא אגדן - אין צריכין רוב; גרעינין צריכין רוב** (בלא חותלות - מבדרי); **נתנן בחותלות - אין צריכין רוב** (כרב חסדא: שנוחין לידלק).
תני רב יוסף: ארבע מדורות (מדורה = לשון היסק גדול) **אין צריכין רוב: של זפת, ושל גפרית, ושל גבינה** [אולי צ"ל 'גבבא'], **ושל רבב** (שומן ושעווה וכל דבר הניתך).

במתניתא תנא: אף של קש (קש = זנבות שבולין; אשטרי"ס) **ושל גבבא** ([שאריות קש] שגובבין מן השדה; בלשון אשכנז שטובל"א).

אמר רבי יוחנן: עצים של כבל אין צריכין רוב.
מתקיף לה רב יוסף: מאי היא? **אילימא סילתי** (לאחר שעשאו עצים דקים, ובבבל נוהגין כן), **השתא פתילה** (של בגד הטבולה בשמן ונוח לידלק) **אמר עולא 'המדליק** (נר של שבת) **צריך שידליק ברוב היוצא** (מראש הפתילה חוץ לנר), **סילתי מבעיא?**

אלא אמר רב יוסף: שוכא דארזא (שוכא דארזא יבש הוא, ודק, ויש כמין צמר בין קליפה לעץ, והוא מבעירו משאחזה בו אור);

רמי בר אבא אמר: זאזא (מולש"א בלע"ז [טחב]).

הדרן עלך יציאות השבת